

Võru Linnavolikogu

HETKEOLUKORRA ÜLEVAADE

VÕRU LINNA ARENGUKAVA 2017-2035

Sisukord

1	Rahvastik	3
1.1	Elanike arvu muutused.....	3
1.2	Elanikkonna soolis-vanuseline struktuur.....	4
1.3	Loomulik iive ja ränne	5
1.4	Rahvastikuprognosis.....	7
2	Majanduslik ja sotsiaalne keskkond	11
2.1	Peamised majandusharud ja ettevõtted	11
2.2	Turism	15
2.3	Õpi- ja tööränne.....	18
2.4	Töö ja sissetulek.....	19
3	Haridus ja noorsootöö	24
3.1	Alusharidus	24
3.2	Üldharidus	27
3.3	Huviharidus.....	31
3.4	Noorsootöö.....	33
4	Sotsiaalvaldkond ja tervishoid.....	35
4.1	Sotsiaalteenused ja -toetused	35
4.2	Tervishoiuteenused	37
4.3	Avalik kord ja turvalisus	38
5	Kodanikuühiskond, kultuur, sport ja eripära.....	41
5.1	Kaasamine ja kogukond.....	41
5.2	Sport.....	43
5.3	Kultuur ja eripära	45
6	Planeerimine ja keskkond	47
6.1	Ruumiline areng.....	47
6.2	Loodus- ja muinsuskaitse.....	48
7	Taristu ja transport	51
7.1	Teed ja tänavad.....	51
7.2	Ühistransport	51
7.3	Kommunaalmajandus	52
7.4	Jäätmemajandus	53
8	Juhtimine	55
8.1	Linna juhtimine ja eelarve	55
8.2	Linna juhtimiskorraldus ja organisatsioon.....	57
8.3	Koostöö teiste omavalitsuste ja organisatsioonidega.....	63
	Kasutatud materjalid.....	64

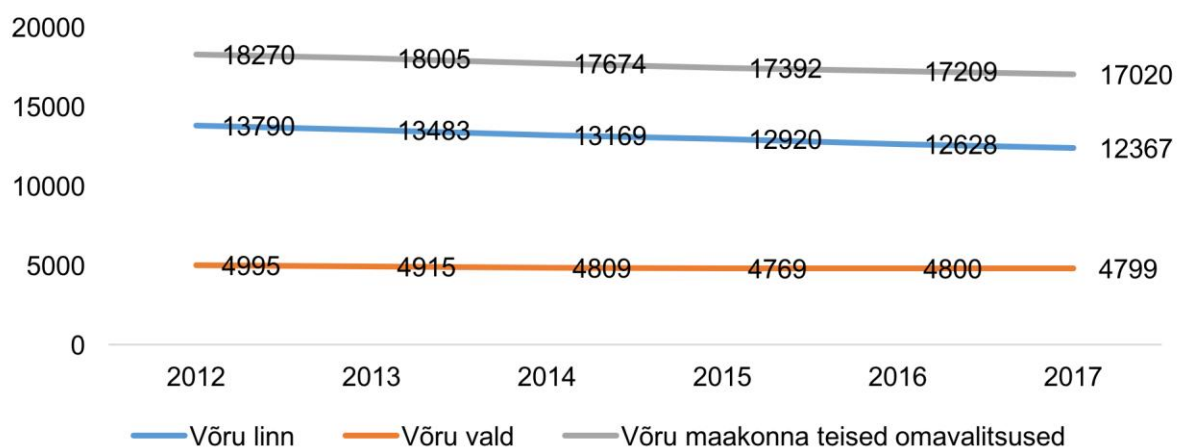
1 Rahvastik

Rahvastiku ülevaate ja -prognoosi lähtealuseks on rahvastikuregistri andmed Võru linna, Võru valla ja ülejäänud Võru maakonna kohalike omavalitsuste kohta perioodil 1.01.2012 kuni 1.01.2017. Rahvastikuregistri andmed on kohalikele omavalitsustele aluseks nii üksikisiku tulumaksu laekumisel kui ka valdava osa kohalike teenuste ja hüvede osutamisel.

1.1 Elanike arvu muutused

Seisuga 1. jaanuar 2017 elab Võru linnas 12 367 inimest ehk 36% maakonna rahvastikust (kokku 34 186 inimest). Linna lähitagamaa moodustab Võru valla territoorium, kus elab 4799 inimest, see on 14% maakonna rahvastikust.

Joonis 1 kirjeldab viimasel viiel aastal toimunud rahvaarvu muutust. Kõige kiiremas tempos on elanike arv vähenenud Võru linnas – enam kui 1400 inimese võrra, mis moodustab 10% kogurahvastikust. Maakonna teistes omavalitsustes on rahvaarv vähenenud 7% (1250 inimest) ja linna lähitagamaal Võru vallas 4% (196 inimest).

Joonis 1. Rahvaaru muutus Võru maakonnas 2012-2017

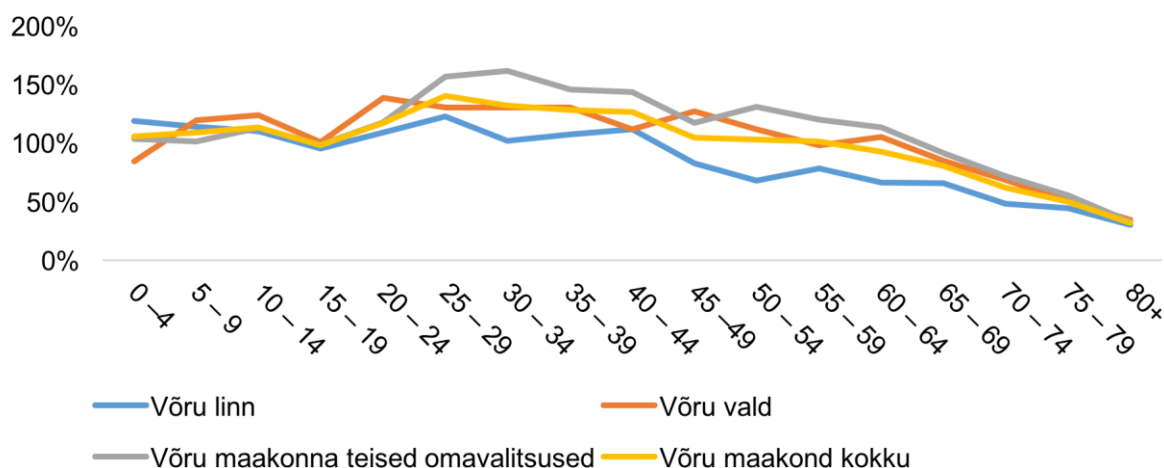
Kui rahvaarvu kahanemise kiirus Võru linnas on olnud järjepidevalt u 2% aastas, siis maakonna teistes omavalitsustes on see aeglustunud (vt tabel 1). Võru vallas on rahvaarv 2015. aastal isegi kasvanud ning 2016. aastal jäänud muutumatuks.

Tabel 1. Rahvaarvu muutus Võru maakonnas 2012-2017

	2012	2013	2014	2015	2016	Muutus kokku
Võru linn	-2,2%	-2,3%	-1,9%	-2,3%	-2,1%	-10,3%
Võru vald	-1,6%	-2,2%	-0,8%	0,7%	0,0%	-3,9%
Võru maakonna teised omavalitsused	-1,5%	-1,8%	-1,6%	-1,1%	-1,1%	-6,8%
Võru maakond	-1,8%	-2,1%	-1,6%	-1,3%	-1,3%	-7,7%

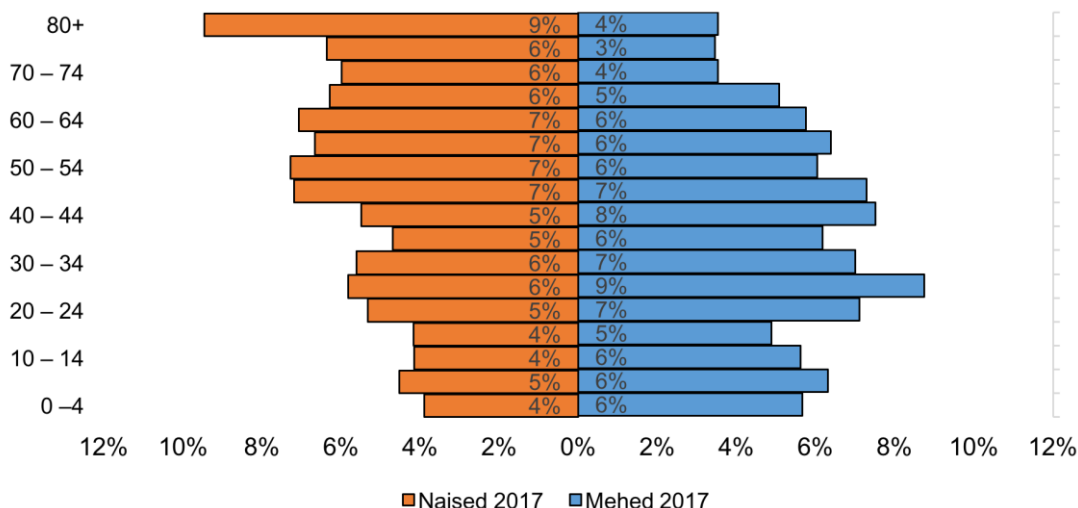
1.2 Elanikkonna soolis-vanuseline struktuur

Võru maakonda iseloomustab suur 20-44 eluaastates meeste ja naiste arvu erinevus, kus mehi on kuni 40% enam kui naisi (vt joonis 2) ja seda eriti vanuserühmas 25-29.¹ Kui Võru linnas jääb erinevus veel 20% piirimaile, siis Võru maakonna valdades küündib ebavõrdsus isegi 60%-ni. Vanus 20-35 on tavapärane (parim) aeg pere loomiseks ja laste saamiseks. Siit järeldub, et u kolmandikul meestest puudub võimalus leida kodukohast kaaslane.

Joonis 2. Sugude suhe Võru maakonnas 1.01.2017

Võru linna rahvastiku soolis-vanuseline jaotus on lisaks sugude suhte tasakaalust väljas ka vanusjaotuse vaates (vt joonis 3). Tegemist on kogu Eestile omase rahvastiku vananemist näitava vanusjaotusega, kus laste põlvkonnad on väikemad kui nende vanemate põlvkonnad.

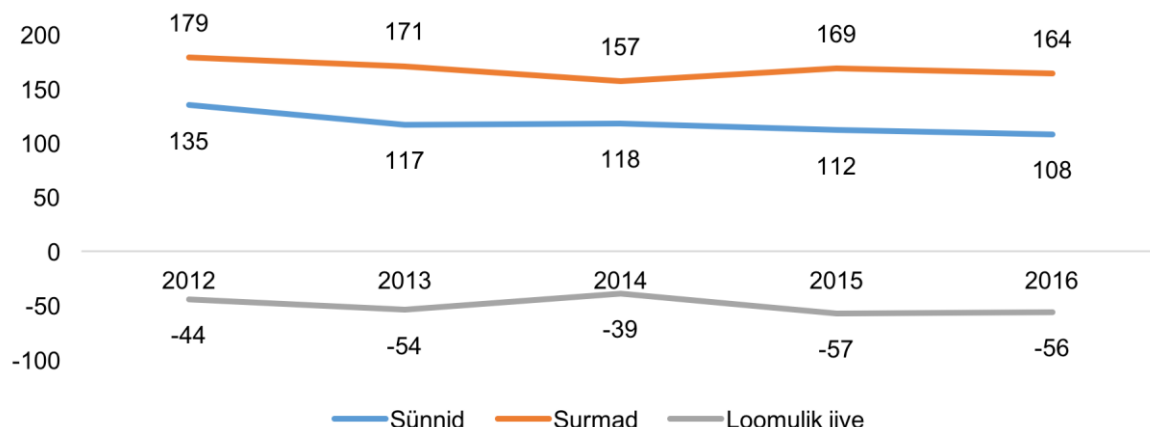

Joonis 3. Rahvastiku soolis-vanuseline jaotus Võru linnas 1.01.2017

¹ Nooremas vanuses on suhe juba bioloogiliselt veidi nihkes, sest keskmiselt sünnib 105 poisi kohta 100 tüdrukut. Vanemas eas on loomulik suhte kaldumine naiste kasuks, kelle oodatav keskmine eluiga on ligi 10 aastat pikem kui meestel.

1.3 Loomulik iive ja ränne

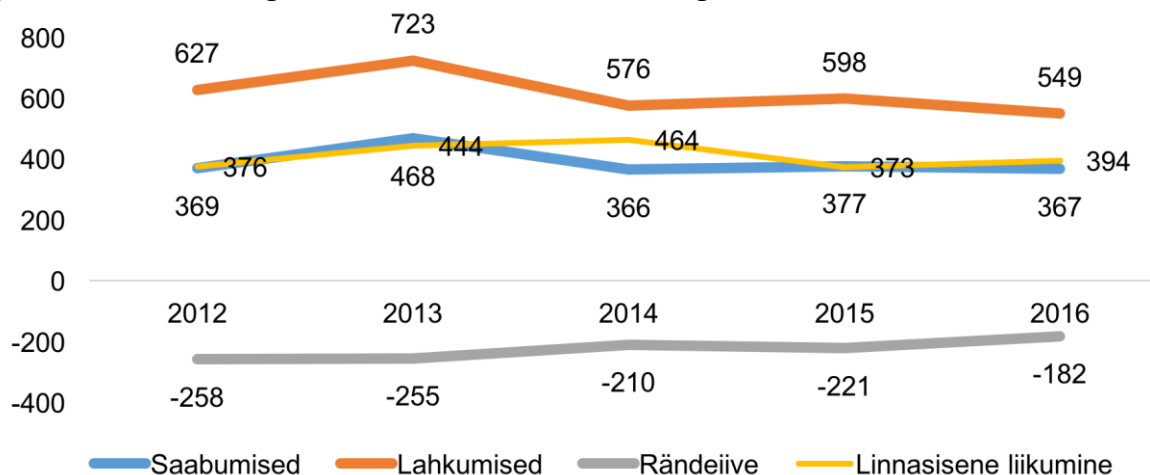
Loomulik iive on Võru linnas tugevalt negatiivne. Viimasel viiel aastal on surmade arv ületanud sündide arvu aastakeskmiselt 50 võrra (vt joonis 4). Võru vallas ja maakonna teistes omavalitsustes vastavalt 19 ja 120 võrra.

Joonis 4. Loomulik iive Võru linnas 2012-2016

Negatiivne loomulik iive tuleneb vanusstruktuuri ja summaarse sündimuse vanuskordaja koosmõjust. Eesti näitaja on tugevalt allpool taastootetaset (milleks loetakse keskmiselt 2,1 last fertiilses eas naise kohta). Võru linnas on kordaja viimasel viiel aastal kõikunud 1,34 ja 1,48 vahel (keskmine 1,42), Võru maakonna valdades on näitaja aastakeskmiselt u 1,5.

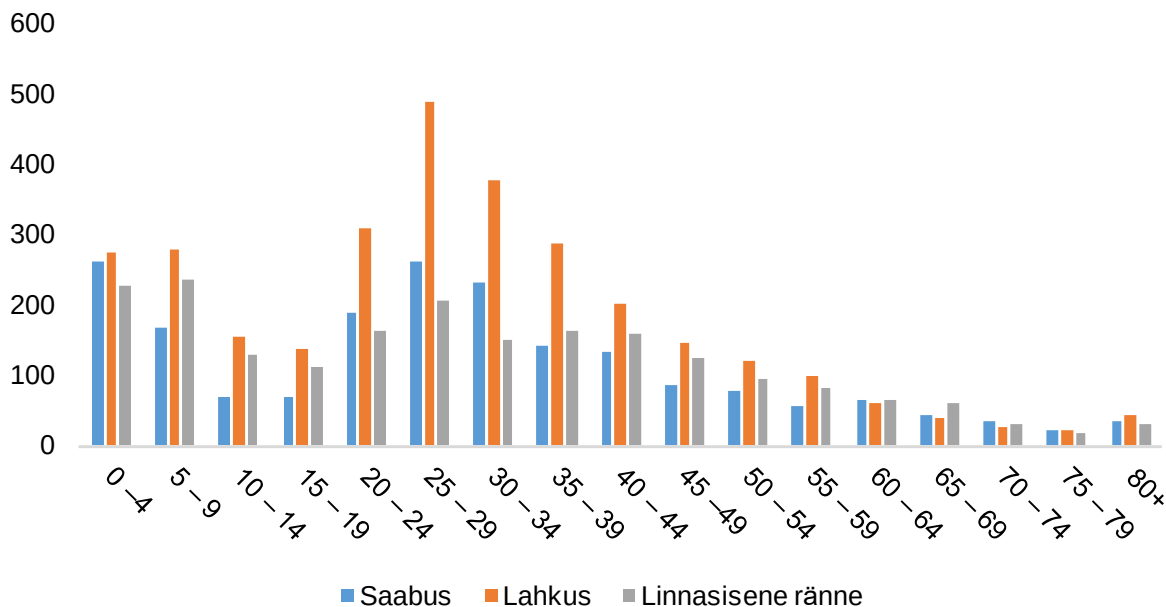
Võru linna rahvaarvu kiire kahanemise peamiseks põhjuseks (lisaks negatiivsele loomulikule iibele) on negatiivne rändeiive. Aastakeskmiselt on linna elanikkonnast lahkunud 1,7% ehk 225 elaniku enam kui saabunud (vt joonis 5). Linnasiseselt ümberpaiknevate elanike arv on püsinud stabiilsena. Iga-aastaselt on olnud mobiilsed ligikaudu 11% linna elanikkonnast.

Joonis 5. Ränne Võru linnas 2012-2016

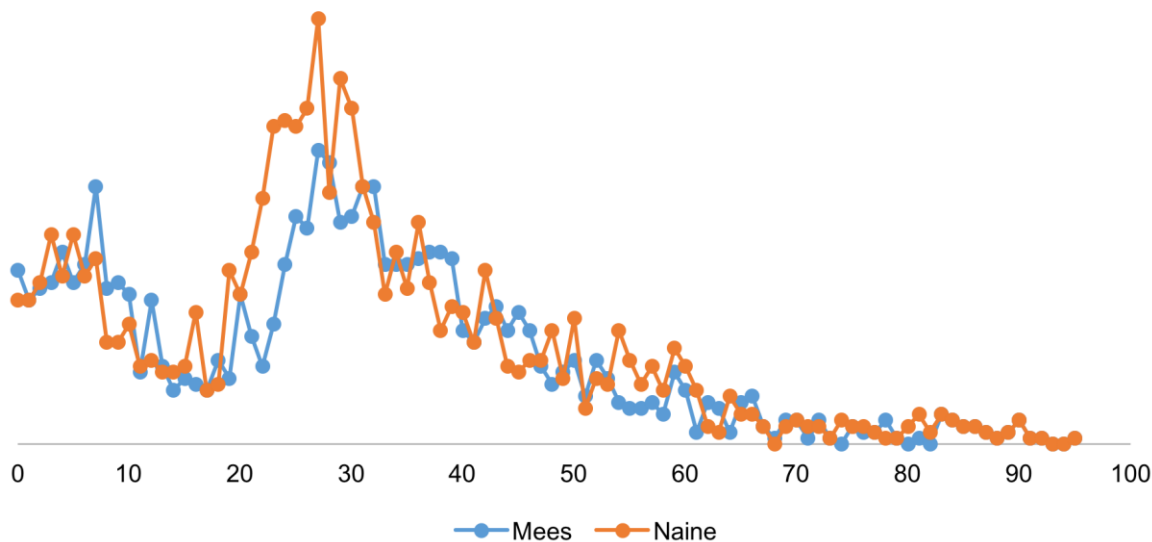
Mujal maakonnas on väljaränne oluliselt väiksem. Võru vald on negatiivse rändesaldo tulemusel kaotanud aastakeskmiselt 0,4% (-21) ja Võru maakonna teised omavalitsused 0,7% (-130) elanikkonnast.

Seejuures on enamasti liikuvamad noored inimesed koos lastega – vanuserühmad 0-9 ja 25-39 eluaastat (vt joonis 6). Lahkujate arv ületab saabujaid kuni 60 eluaastani igas vanuserühmas.

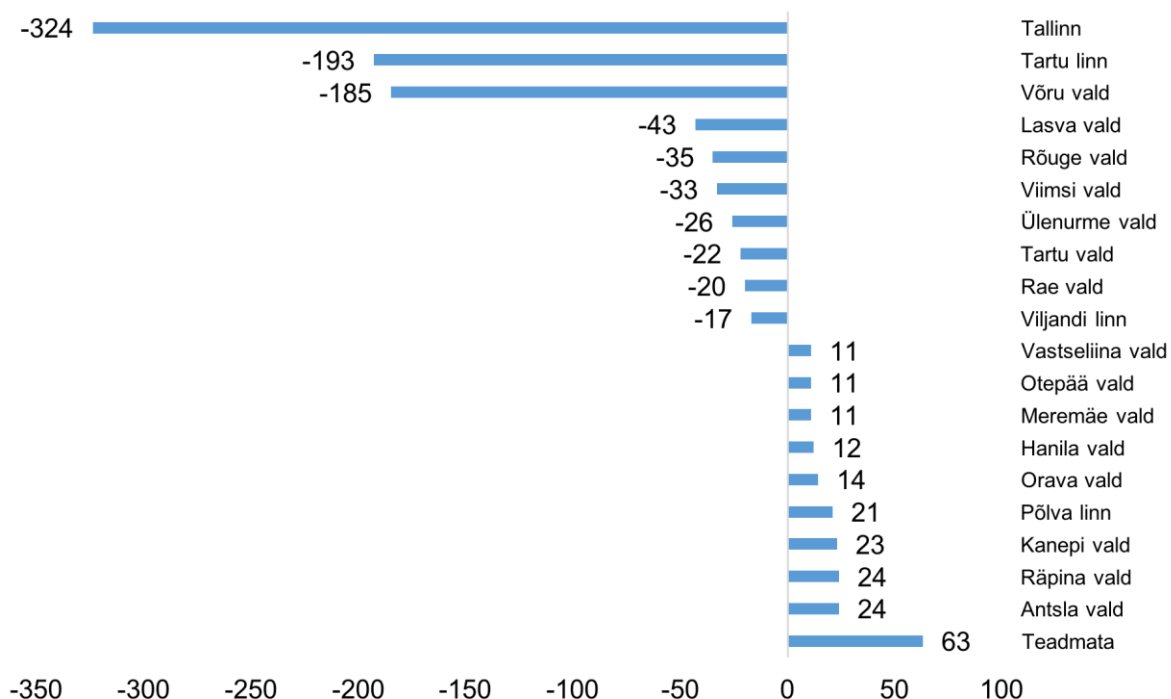
Joonis 6. Rändajate arv kokku vanuserühmades Võru linnas 2012-2016

Peamine muutus rändajate vanusstruktuuris aastatel 2012-2016 on vanuserühmade 45-54 osakaalu suurenemine väljarändes ja vanuserühmade 0-9 sisserrände vähenemine. Rändajate sooline jaotus sõltub vanusest (vt joonis 7). Kuigi see on täheldatav ka saabujate puhul, tuleb just lahkujate osas eriti selgelt välja, et 20-30 aastates naised lahkuvad umbes viis aastat varem kui mehed.

Joonis 7. Väljarändajate soolis-vanuseline jaotus Võru linnas 2012-2016

Vaadeldes rändevoogusid sisserrände lähteomavalitsuse ja väljarände sihtomavalitsuse seisukohalt, on mõlemal juhul esikohal Võru vald, järgnevad Tallinna linn, Tartu linn ja Lasva vald. Kui sisserrändajad pärinevad lisaks nimetatutele peamiselt lähedal asuvatest omavalitsustest, siis väljarändajate sihtkohaks on lisaks riigi suurematele keskustele ka nende tagamaa või Soome riik. Eesti siseses rändes on Võru linn aastatel 2012-2016 kaotanud kõige enam rahvastikku Tallinna linnale (vt joonis 8).

Joonis 8. Rändesaldo Võru linnas olulisemate lähte- ja sihtkohtade lõikes 2012-2016

Välisrände vaates on rändesaldo tugevalt negatiivne Soome riigiga – lahkunud on 300 inimest enam kui (tagasi)saabunud. Seejuures moodustab rahvastikuvahetus Soomega ligi 90% välisrände kogumahust.

1.4 Rahvastikuprognosis

Perspektiivse teenusvajaduse määramiseks on koostatud rahvastikuprognosis, mis põhineb 2017. aasta 1. jaanuari seisuga rahvastikuregistri andmebaasis fikseeritud rahvastiku soolis-vanuselisel jaotusel ning diferentseeritud sündimus-, suremus- ja rände-eeldustel.

Prognoosi väljundiks on Võru linna kohta koostatud kaks stsenaariumit, millel on eelkõige hetkeolukorra ülevaate alusel püstitatud rände-eeldustest tulenevad järgnevad ühised jooned:

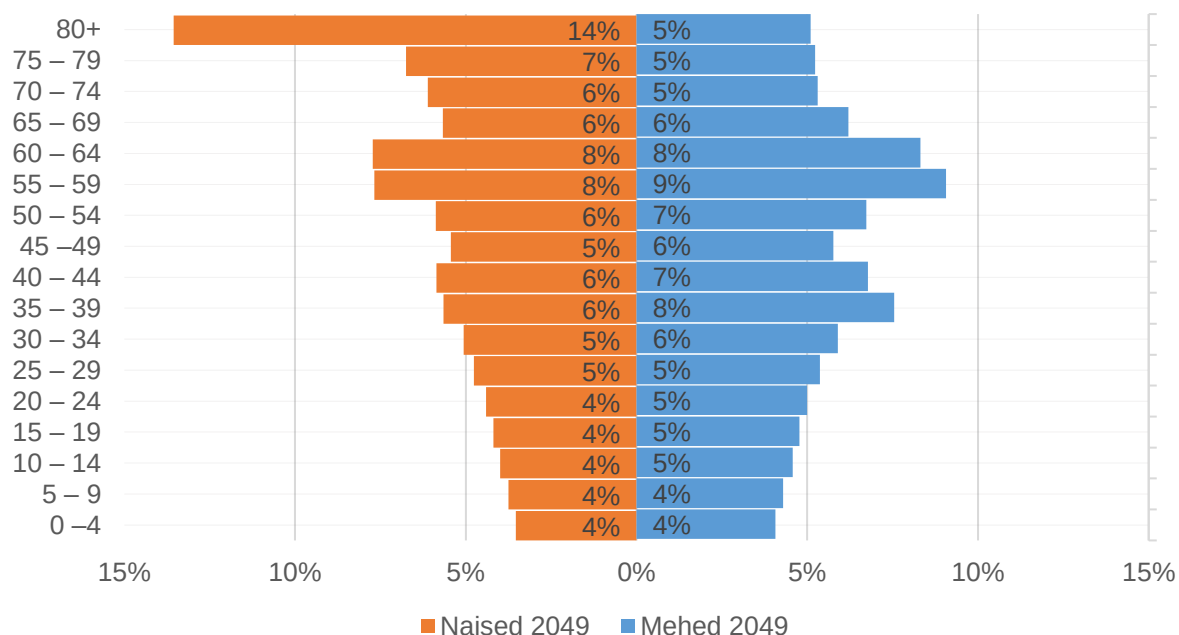
1. **Baas-stsenaarium** – rändeprotsessidega ei ole arvestatud ehk siis stsenaarium iseloomustab rahvastiku sisemist taastevõimet. Sündimuse aluseks on Võru linna aastate 2012-2016 keskmine summaarne sündimuskordaja (1,42 last fertiilses eas naise kohta), mis jääb samale tasemele terveks prognoosisperioodiks. Suremuse puhul on aluseks Võru maakonna meeste ja naiste oodatav eluiga sünnimomendil aastal 2014/2015 (vastavalt 71,85 ja 81,9 eluaastat)², mis jääb samuti prognoosisperioodi lõpuni muutumatuks.
2. **Rände-stsenaarium** – arvestatud on, et perioodil 2012-2016 toimunud, sooliselt- ja vanuseliselt diferentseeritud rändekäitumine jätkub, kuid sisse- ja väljaränne tasakaalustuvad aastaks 2030. Summaarne sündimuskordaja on tasemel 1,45 last naise kohta. Oodatav eluiga sünnimomendil jätkab viimasele kahele kümnendile omast kasvu ja tõuseb aastaks 2049 meestel 78,4 ja naistel 85,2 eluaastani.

² Statistikaameti andmetel

Prognoosiperioodi pikkuseks on valitud 32 aastat. Kuni 16 aastasel perioodil on rahvastikuarengute peamiseks mõjutajaks rändeprotsessid, seejärel eelkõige soolis-vanuseline struktuur ning sündimus- ja suremuskäitumine. Seetõttu sõltub linna rahvastiku reaalne dünaamika esimesel prognoosipoolel peamiselt lähituleviku tegelikust rändekäitumisest. Võttes arvesse väliskeskkonna kõrget muutlikust ei ole eraldi tõenäoiseima stsenaariumi konstrueerimine asjakohane. Baas-stsenaarium nn positiivse ja rände-stsenaarium võimaliku negatiivse rahvastikuarenguna annavad eeldatavalt ette äärmuste piirid vähemalt aastani 2030 ning mis olulisim – näitavad ära toimuvate protsesside iseloomu ja võimaliku ulatuse.

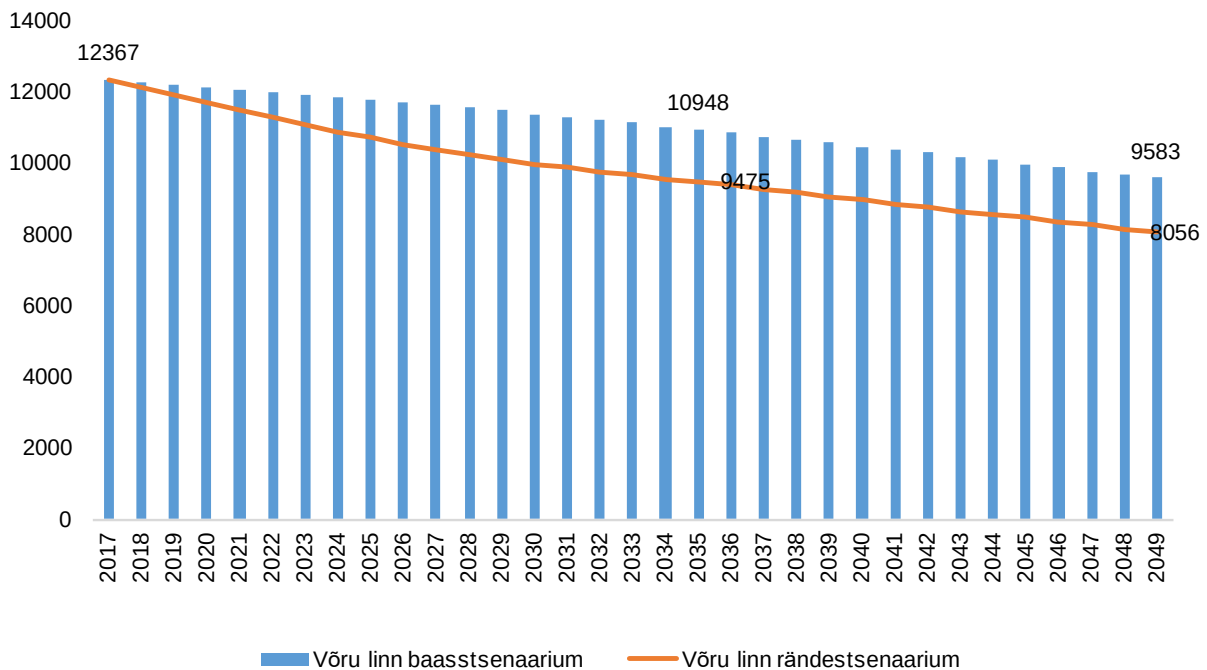
Järgnevalt on esitatud prognoosi kokkuvõte. Arvandmed ja valdav osa graafikuid on lisatud eraldi failina. Prognoosistsenaariumite koostamiseks on kasutatud tarkvarapaketti Spectrum v 5.34.

Prognoosiperioodi lõpuks on rahvastiku soolis-vanuseline jaotus olulisel teisenenud (vt joonis 9). Eeskätt on suurenenud vanemaealiste osatähtsus ja seda nii baas-kui ka kasvustsenaariumi korral.

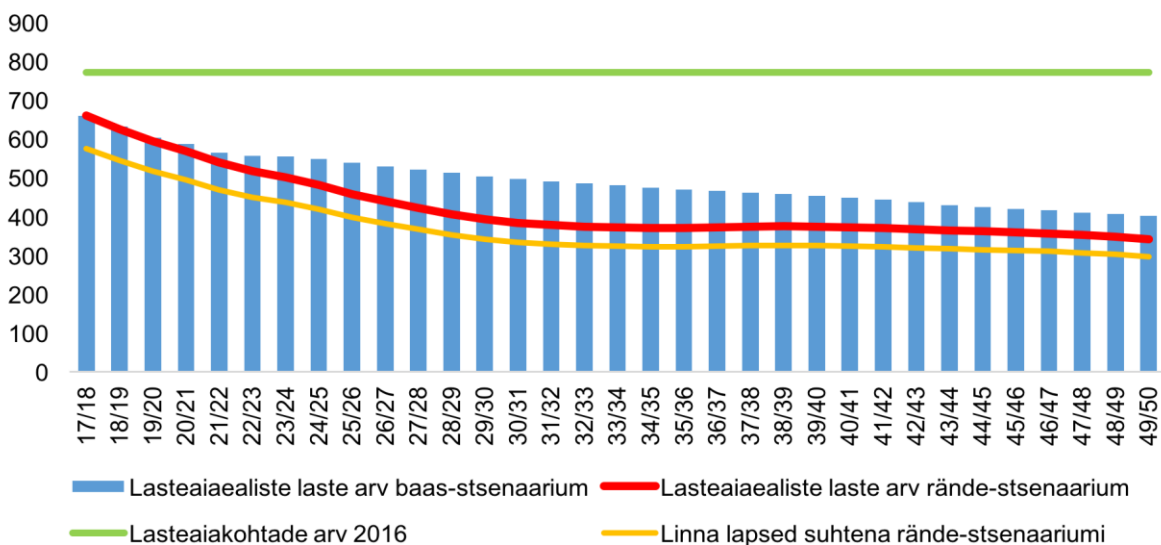
Joonis 9. Rahvastiku soolis-vanuseline koosseis Võru linnas aastal 2049 baas-stsenaariumi alusel

Võru linna rahvaarv kahaneb tulenevalt lähteaasta vanusstruktuurist ja sündimuskäitumisest igal juhul u 9600 elanikuni (vt joonis 10), rände-stsenaariumi realiseerudes 8000 elanikuni.

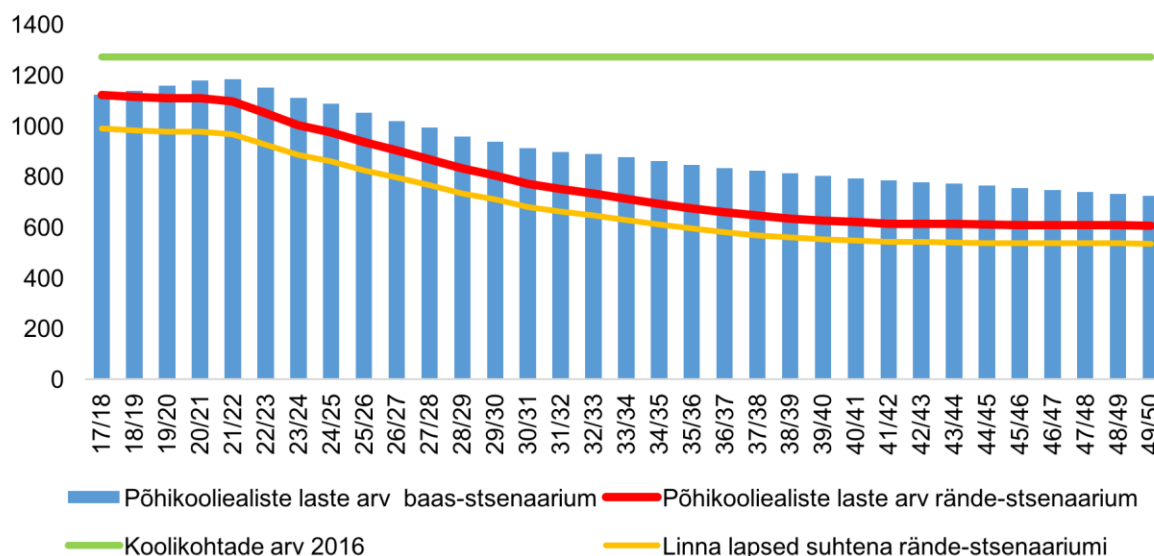
Joonis 10. Rahvaarvu prognoos aastani 2049

Kõige suurem on rahvaarvu muutuste mõju haridusteenuse pakkumisele. Lasteaiaaalist laste arv väheneb järgnevatel aastatel olulisel määral (vt joonis 11). 2016/2017 õppeaastal osales lasteaiaõppes 87% linna lastest vanuses 1,5 kuni 6 eluaastat. Arvestades sama proportsiooni rände-stsenaariumi laste arvule, väheneb aastaks 2030 teenust vajavate laste arv ligi 45% (baas-stsenaariumi puhul ligi 24%). Aastaks 2030 on lasteaiakohtade vajadus linnas 340-400 (vastavalt baas- ja rände-stsenaariumile). Tegelikult on aga kohtade vajadus mõnevõrra suurem, kuna linnas käivad lasteaias ka ümberkaudsete omavalitsuste lapsed. Seega kujuneb tegelikult kohtade vajaduseks 450-580. Võttes aluseks seaduses määratud lasteaiakohtade normaalarvu rühmas, jääb erineva stsenaariumi puhul täitmata kohtade arv (eeldusel, et teistest omavalitsuste laste arv ei vähene) vahemikku 55-180.

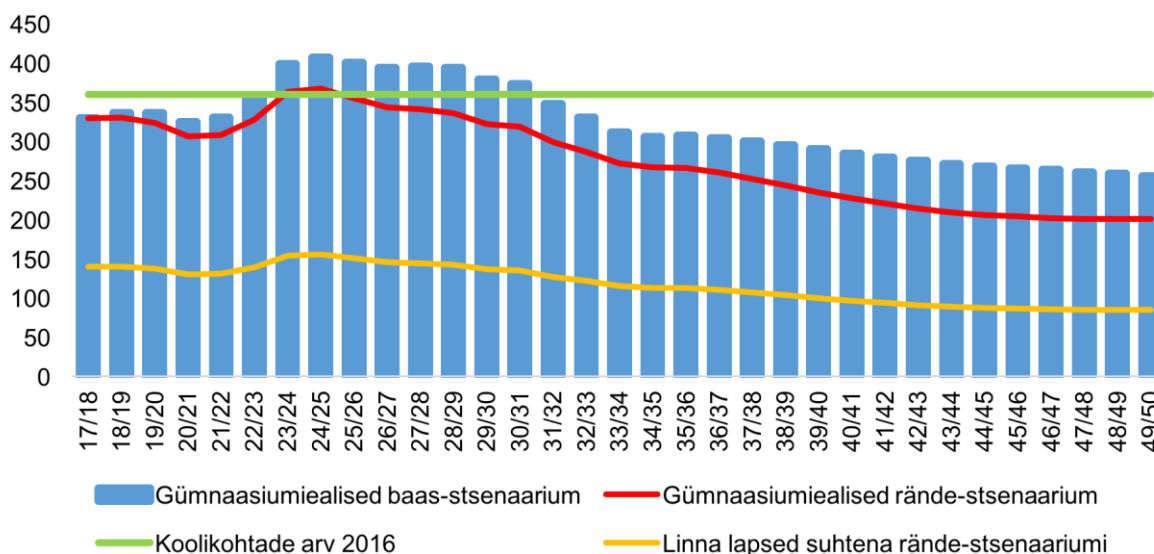
Joonis 11. Lasteaiaaalist laste arvu prognoos aastani 2048

Põhihariduse omandamise eas laste (7-15 eluaastat) arv püsib järgneval neljal aastal stabiilne, misjärel langeb aastaks 2035 u 30% (vt joonis 12).

Joonis 12. Põhikooliealiste laste arvu prognoos aastani 2049

Nn gümnaasiumiealiste arv (lapsed vanuses 16-18) püsib lähiaastatel stabiilsena ja aastani 2030 isegi kasvab (vt joonis 13). Gümnaasiumiõppes osaleb 42% Võru linna vastavast vanuserühmast, sest suur osa asub omandama hoopis ametiharidust või eelistab õppimist suuremate linnade koolides.

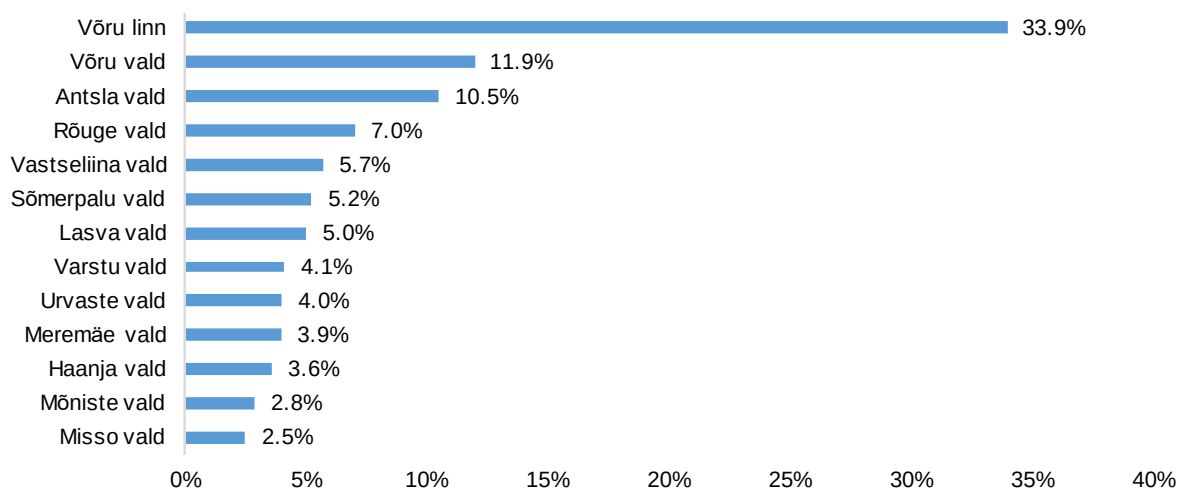
Joonis 13. Gümnaasiumiealiste arvu prognoos aastani 2049

Tööealiste (vanuserühm 19-64) arvukus kahaneb mõlema rahvastikuarengu stsenaariumi korral ja nende osakaal kogurahvastikus langeb. Vanuserühma 65+ arvukus jääb prognoosisperioodil stabiilseks (2700-2900 inimest), kuid tulenevalt rahvaarvu kahanemisest suureneb oluliselt nende osakaal kogurahvastikust. Sotsiaalteenuste pakkumise vajadus jääb samaks, kuid sealjuures maksubaas kahaneb.

2 Majanduslik ja sotsiaalne keskkond

2.1 Peamised majandusharud ja ettevõtted

Võru linnas tegutseb³ 2015. aasta seisuga 904 ettevõtet⁴, mis on ligikaudu 34% kogu maakonna ettevõtetest (2015. a seisuga 2668, vt joonis 14). Võrdluseks, et Valga maakonna keskuses Valga linnas tegutseb 28% maakonna ettevõtetest ja Põlva linnas 34% ettevõtetest.⁵ Võru linnale järgnevad ettevõtete arvu poolest Võru vald (318 ettevõtet, 12% maakonna ettevõtetest) ja Antsla vald (vastavalt 280/11%). Aastate lõikes on linnas tegutsevate ettevõtete arv jäänud enam-vähem samaks (vt joonis 15).

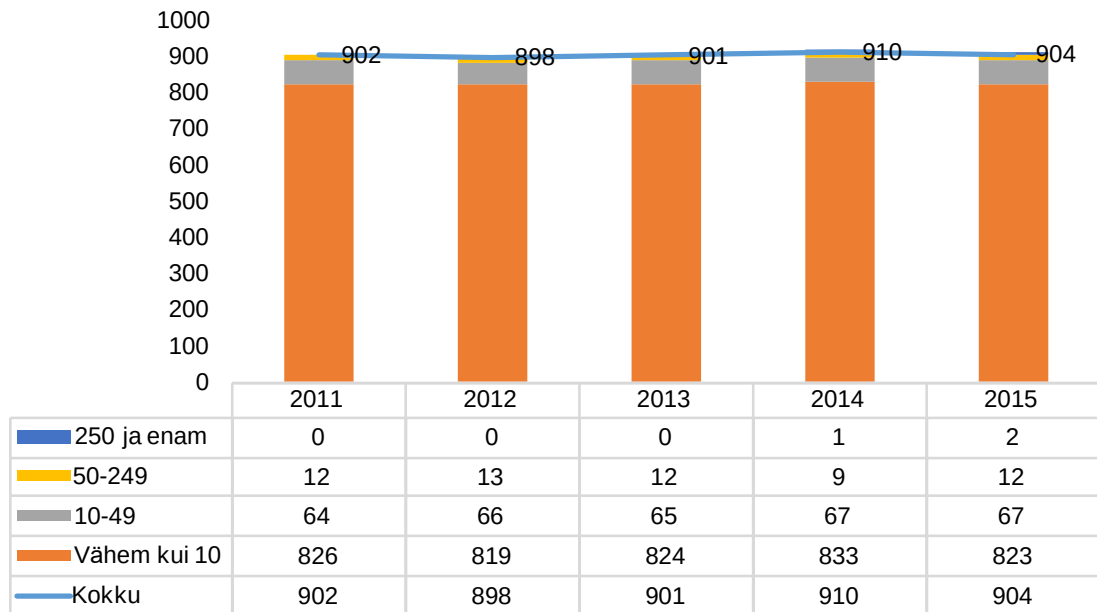
Joonis 14. Ettevõtete arv 2015. aastal haldusüksuste lõikes (% kõigist Võrumaa ettevõtetest) (Allikas: Statistikaamet)

Nii Võru linnas kui teistes maakonna kohalikes omavalitsustes on ülekaalus alla 10 töötajaga ettevõtted – 2015. aastal oli vastav number 823 (91% kõikidest ettevõtetest) (vt joonis 15). Üle 50 töötajaga ettevõtteid on 12 ja üle 250 töötajaga ettevõtteid 2. Võrreldes 2011. aastaga suuri muutusi ei ole. Siinkohal Põlva ja Valga Võru linnast ei erine. Ka kogu Eestile on iseloomulik sarnane struktuur.

³ Ettevõtted on jaotatud haldusüksusesse kontaktaadressi järgi, mis tähendab, et reaalsuses võib linna territooriumil paiknevate ettevõtete arv olla siin toodust väiksem.

⁴ Statsistillise profiili kuuluvad ettevõtted. Statistiline profiil on majanduslikult aktiivsete üksuste (äriühingute, füüsilisest isikust ettevõtjate, asutuste, mittetulundusühingute) kogum, mida Statistikaamet kasutab majandusstatistika üldkogumina.

⁵ Siinkohal tuleb meeles pidada, et Põlva linn ühines 2013. aasta kohalike omavalitsuste valimiste tulemusena Põlva vallaga ja statistika sisaldab lisaks linna ettevõtetele ka väljaspool linnaterritooriumi paiknevaid ettevõtteid. Sellest tulenevalt võib öelda, et Põlva linna on koondunud veidi vähem maakonna ettevõtteid kui Võru linna.

Joonis 15. Ettevõtete arv Võru linnas töötajate arvu lõikes 2011-2015 (Allikas: Statistikaamet)

Linna suuremad ettevõtted töötajate arvu alusel (50 ja enam töötajat, ei ole pingereas)⁶ on OÜ Cristella VT (pagaritoodete valmistamine), Jaagumäe Kaubanduse OÜ (catering, pagari- ja kondiitritoodete valmistamine, sealiha- ja köögiviljade hulgimüük, jaekaubandus), Võru Tarbijate Ühistu (eeskätt jaekaubandus), Valio Eesti AS Võru Juustutööstus AS (juustu tootmine), Semuehitus (elamute ja mitteiluhoonete ehitus), OÜ Abris (jalatsitootmine), AS Wermo (peamiselt kodumööbli valmistamine), AS Sirje (mööbluosade tootmine), OÜ Raam Transport (kaubavedu maanteel), OÜ Pintmann Grupp (Kubija hotell-loodusspaa), Kagu Elekter OÜ (elektri- ja sidevõrkude ehitus) ja AS Auto Võru (peamiselt kaubavedu ja mootorsõidukite hooldus ning remont).⁷

Tegevusalade lõikes on Võru linnas ülekaalus hulgi- ja jaekaubandus ning mootorsõidukite ja mootorrataste remondiga tegelevad ettevõtted (EMTAKi klassifikaatori järgi⁸) – ligikaudu 19% kõigist Võru linna ettevõtetest (vt joonis 16). Järgnevad muud teenindavad tegevused (14%) ja töötlev tööstus (11%) ning ehitus (10%). Ka suuremate ettevõtete peamiseks tegevusvaldkondadeks on hulgi- ja jaekaubandus, teenindus ning erinevate toodete (mööbel, pagaritooted, jalatsid jne) tootmine. Linnas ei ole arusaadavatel põhjustel ühtegi mäetööstusega tegelevat ettevõtet, aga ka avaliku halduse ja riigikaitse valdkonda liigituvat ettevõtet.⁹

Põlva linnas on ülekaalus samuti hulgi- ja jaekaubandus ning mootorsõidukite ja -rataste remont¹⁰, samamoodi ka Valga linnas ja Eestis tervikuna. Võrreldes viie aasta taguse ajaga väga suuri muutusi ei ole. Ettevõtete arv on mõnevõrra vähenenud töötlevas tööstuses (15 ettevõtet vähem), kinnisvaras (7), hulgi- ja jaekaubanduses (6) ja hariduses (4). Ettevõtteid on lisandunud muu teenindava tegevuse (11 ettevõtet rohkem), info ja side (10), kunsti ja meelelahutuse (9), veonduse ja laonduse (5) ning põllumajanduse (4) valdkonnas.

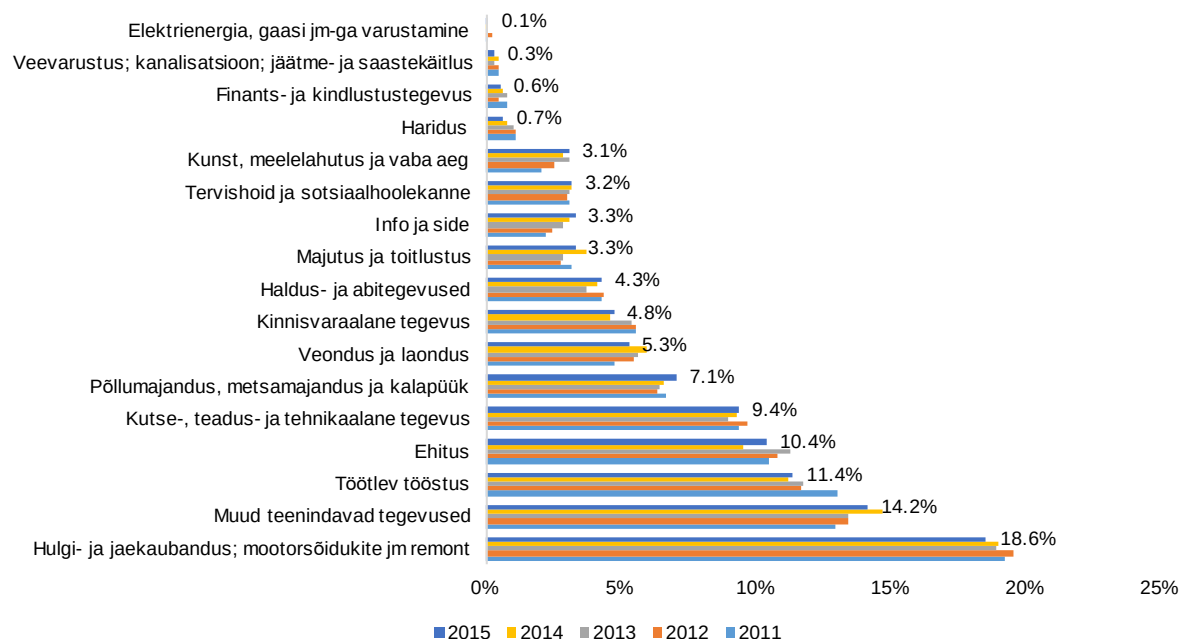
⁶ Seisuga jaanuar 2017; Allikas: Võru Linnavalitsus

⁷ Võru Linnavalitsus, Inforegistri andmed (külastatud 29.03.2017)

⁸ Eesti majanduse tegevusalade klassifikaator

⁹ Statistikaameti andmetel. Reaalsuses on üks suurematest tööandjatest Kaitsevägi (Kuperjanovi jalaväepataljon).

¹⁰ Esimesel kohal on tegelikkuses põllumajandus, kuid eelduslikult linna territooriumil põllumajandusega tegelevaid ettevõtteid väga palju ei ole ja pigem teenindusettevõtted.

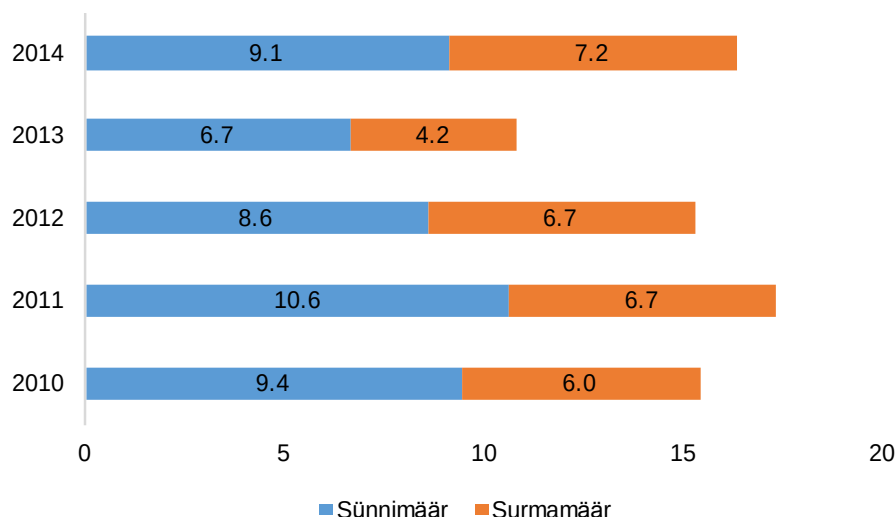
Joonis 16. Võru linna ettevõtete arv peamiste tegevusvaldkondade lõikes (% kõigist linna ettevõtetest) 2011-2015 (Allikas: Statistikaamet)

Ettevõtete sünni- ja surmamäär¹¹ on perioodi 2010-2014 lõikes olnud kõikuv (vt joonis 17). Võrreldes 2010. aastaga on ettevõtete sünnimäär pisut vähenenud (kuid mitte palju), mis tähendab, et uusi ettevõtteid tekib aastas vähem juurde; näitaja oli madalaim 2013. aastal. Surmamäär on aga hoogsalt kasvanud, mis näitab, et ettevõtluskeskkond on ebastabiilsem kui neli aastat tagasi. Samas on alustavate ettevõtete osatähtsus jätkuvalt suurem kui tegevust lõpetavate ettevõtete oma. Võru maakonnas keskmiselt oli ettevõtete sünnimäär 2014. aastal 10,6% ja surmamäär 7,1%; Valga linnas vastavalt 11,6% ja 11,4%; Põlva linnas 2013. aastal, mil linn oli veel eraldi omavalitsusüksus 4,7% ja 3,0%. Võru maakonna omavalitsusest oli ettevõtete sünnimäär 2014. aastal kõrgeim Lasva vallas (18,2%) ja väikseim Mõniste vallas (3,7%). Surmamäär oli kõrgeim taas Lasva vallas (11%) ja väikseim Varstu vallas (2,3%).

Vaadates statistilisse profiili kuuluvate majandusüksuste suhtarvu tööealisesse elanikkonda (vanuses 15-64), siis 1000 tööealise elaniku kohta oli 2016. aasta alguse seisuga Võru linnas 116 majandusüksust, mis on alla Eesti keskmise näitaja (137).¹² Võru maakonnas tervikuna oli vastav näitaja 121; Valga linnas 69 ja Põlva vallas 113.

¹¹ Ettevõtete surmamäär – surnud ettevõtete osatähtsus tegutsevate ettevõtete arvus. Ettevõtte surm on ettevõtte tegutsemiseks vajalike toomistegurite (tööjõud, maa, kapital) kombinatsiooni likvideerimine tingimusel, et teised ettevõtted ei osale selles sündmuses. Ettevõtete sünnimäär – sündinud ettevõtete osatähtsus tegutsevate ettevõtete arvus. Ettevõtte sünd – ettevõtet tegutsemiseks vajalike tootmistegurite (tööjõud, maa, kapital) kombinatsiooni loomine tingimusel, et teised ettevõtted ei osale selles sündmuses.

¹² Statistikaameti statistilise profiili majandusüksuste arv korrutatuna 100-ga ning jagatuna 15-64 aastaste elanike arvuga (Statistikaameti andmetel).

Joonis 17. Võru linna ettevõtete sünni- ja surmamäär 2010-2014 (% tegutsevate ettevõtete arvust) (Allikas: Statistikaamet)

Vastavalt üldplaneeringus ettenähtule on tootmine liikunud linna keskusest äärealadele. Suur osa tööstusettevõteteid on koondunud Pika tänava, Räpina maantee ja Tallinna maantee ümbrusesse, kus paiknevad ka linna territooriumile jäävad tööstusalad: Võrukivi tehnopark, Võrusoo tööstusala ja Kagu-Eesti Innovatsioonikeskus (KEIK). Puhke- ja turismiteenuseid pakuvad ettevõtted asuvad peamiselt kesklinna ja Tamula ning Kubija järve piirkonnas; kaubandus ja teenindusettevõtted lisaks kesklinna piirkonnale ka Luha (Maksimarket, Võru Kaubamaja, K-Rauta, Rimi jt) ning Kooli tänava ümbruses (Kagukeskus, Maxima, Selver jt).

Võrukivi tehnopark paikneb logistiliselt kõige soodsamas asukohas Võru ringtee ääres, sobides nii kodumaisele kui rahvusvahelisele turule suunatud ettevõtetele. Tehnopargi koosseisu kuulub 14 kaasaegsetele nõuetele vastavat tootmis- ja ärimaa kinnistut koos sinna juurde kuuluvate tehnovõrkudega. Märtsi 2017 seisuga on müüdud kolm krunti (kaks krunti kuuluvad Kagu Elekter OÜ-le ja üks Estelaxe OÜ-le), üks on broneeritud. Kinnistute suurus varieerub 3000 m² kuni 15 000 m². Tehnopargi omanik on OÜ Selista Ehitus. Tööstusala detailplaneering kehtestati 2014. aasta jaanuaris.¹³

Võrusoo tööstusala on osa Roopa, Pika ja Jaama tänava tööstuspiirkonnast, kus tegutsevad nt Wermo AS, Trendwood OÜ, Cristella VT OÜ, Werroform OÜ ja Valio Eesti AS Võru Juustutööstus. Võrusoo tööstusala kogupindala on 39,4 ha ja sinna on kavandatud 32 krunti, mille suurused varieeruvad 4000 m² kuni 20 000 m². Tööstusalale on eelkõige oodatud ettevõtted, mis tegutsevad toiduaine-, elektroonika- ja tekstiilitööstuse valdkonnas.¹⁴ Tegemist on riigile kuuluva maa-alaga, millel on olemas kehtiv detailplaneering.

Kagu-Eesti Innovatsioonikeskus (Räpina mnt 12; lisaks Võrule tegutsetakse ka Antslas) pakub erinevateks ettevõtmisteks sobilikke ruume (bürooks, laoks, tootmiseks); kaasab kohalikke ja välisinvesteeringuid; arendab teadlikult keskuse asukate vahelist koostööd; on sillaks erinevate institutsioonide vahel (teadusasutused, ärinõustamisteenust pakuvad organisatsioonid).

¹³ <http://www.vktehnopark.ee/> (külastatud 16.03.2017)

¹⁴ <http://www.investinvoru.com/toostusala/vorusoo/> (külastatud 16.03.2017)

Keskus tegutseb kokku 193 800 m² suurusel territooriumil, millest hoonestatud ala on 42 300 m². Keskuses on hetkel kokku 36 asukat.¹⁵

Võru maakonna üheks olulisemaks ettevõtluse tugistruktuuriks, mis toetab ka Võru linna ettevõtteid, on üleriigilisse tugivõrgustikku kuuluv Võrumaa Arenguagentuur (kontor Võrus). Arenguagentuuri missiooniks on toetada maakonna ettevõtjaid, kohalikke omavalitsusi ning kodanikuühendusi piirkonna ettevõtluskeskkonda ja elukvaliteeti parandavate projektide teostamisel. Samuti propageeritakse ettevõtlusaktiivsust. Arenguagentuur toetab tööstus- ja logistikaalade välja arendamist, koordineerib turismiteenuste arendamist ja arendab kogukondlikke koostöövõrgustikke.

Puidusektoris mängivad olulist rolli Võru, Põlva ja Valga maakonna puidu- ja mööblitööstajaid koondav ühendus – Kagu-Eesti puiduklaster (kontor asub Võrus) ja puidutöötlemise ning mööblitootmise kompetentsikeskus Tsenter (Väimelas). Klasteri eesmärkideks on tõsta piirkonnas tegutsevate ettevõtete ekspordivõimekust ning lisandväärtust; edendada tootearendust; edendada koostööd sama ja eri sektorite ettevõtete ning ettevõtete ja teadusasutuste vahel. Võru linna ettevõtetest kuuluvad klasterisse Ami Treipuit OÜ, Ehitusvara AS, Sirje AS, Scanwood OÜ, Sisustuskoda OÜ, Võru Empak AS ja Wermo AS.¹⁶ Kompetentsikeskuse Tsenter tegevusvaldkondade hulka kuuluvad puitmaterjalide uurimine ja eksperimenteerimine (viimistlus); tootearendus ja -disain; tootmise juhtimine ja parendamine; koolituste korraldamine ja läbiviimine, nõustamine; puidu- ja mööblialase info kogumine, haldamine ning jagamine; arendus- ja välisprojektid; rahvusvaheline koostöö.¹⁷

2.2 Turism

Turismiinfo Võru linna kohta on kättesaadav Puhka Eestis portaalis, samuti Võrumaa Turismiliidu kodulehel. Kohapeal jagab vastavat informatsiooni Võrumaa Arenguagentuuri koosseisu kuuluv Võrumaa Turismiinfokeskus. Elektrooniline infokiosk asub Võru Maksimarketis. Võrumaa Turismiinfokeskust külastas 2016. a kokku 6780 inimest. Nendest enamik olid Eesti elanikud. Üldiselt külastatakse turismiinfokeskust suurürituste ajal. Külastajate arv on viimase kolme aasta lõikes vähenenud 5705 külastaja võrra.¹⁸ Infot Võru linnas aset leidvate sündmuste kohta leiab ka suurimast infoportaalist www.kultuurikava.ee. Samas hakkab silma, et portaalis on üleval vaid suuremate tegijate – Võrumaa Keskraamatukogu ja SA Võru Kannel (sh nii kultuurimaja, kino kui linnagalerii info) – korraldatavad üritused. Piirkonnas tervikuna tegelevad turismiarendusega SA Lõuna-Eesti Turism ning Võrumaa Turismiliit¹⁹. Esimene tegeleb turismiarendusega laiemalt, Turismiliit ühendab aga kümneid organisatsioone eesmärgiga arendada liikmetevahelist koostööd ja tutvustada erinevaid turismivõimalusi.

2016. aasta seisuga tegutseb Võru linnas kokku 16 põhi- või kõrvategevusena majutust pakkuvat ettevõtet, milles on kokku kohti 406 inimesele (vt tabel 2). Võrumaal kokku on 2109 majutusk kohta. Toitlustust (2017. a alguse seisuga) pakutakse aastaringselt või hooajaliselt kokku 28 kohas.²⁰

¹⁵ <http://www.keik.ee/index.php> (külastatud 16.03.2017)

¹⁶ <https://puiduklaster.ee> (külastatud 16.03.2017)

¹⁷ <http://tsenter.ee> (külastatud 16.03.2017)

¹⁸ Võrumaa Turismiinfokeskus

¹⁹ www.visitvõru.ee

²⁰ Võrumaa Turismiinfokeskus

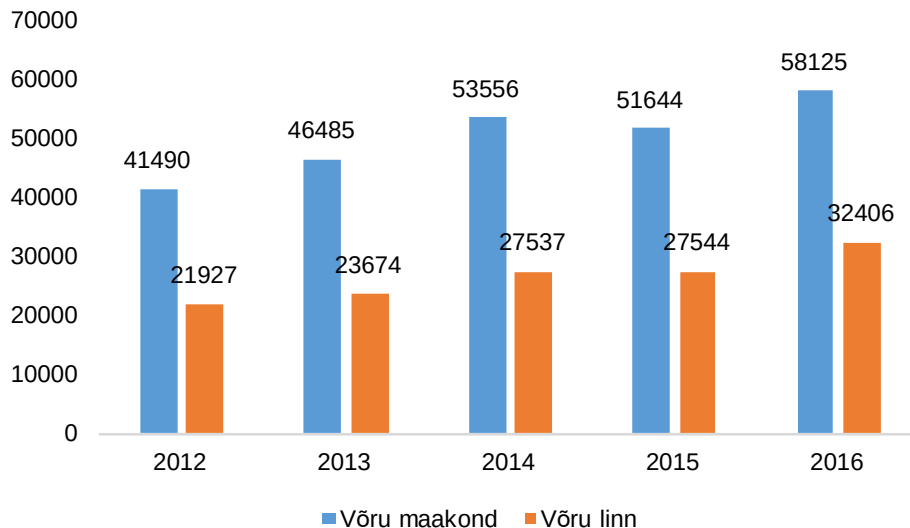
Tabel 2. Kohtade arv Võru linna majutusasutustes (Allikas: Võrumaa Turismiinfokeskus)

Majutusasutus	Kohtade arv
Georgi hotell	40
Helini Apartment (külaliskorter)	12
Hermese külalistemaja	49
Kagu hostel	13
Koidula Apartment (külaliskorter)	2
Kubija hotell-loodusspaa	106
Kubija puhkemajad	24
Mõisa Ait pubi ja külalistemaja	13
Oksakoht kodumajutus	8
Paju Apartment (külaliskorter)	4
Ränduri külalistemaja	21
Sviit nr 7	5
Tamula hotell	43
Uma Kuup külaliskorter	51
Villa Margit	10
Võru Guest Apartment (külaliskorter)	5
KOKKU	406

Linna majutusasutustes majutatute arv on aasta-aastalt kasvanud. 2012. aastal oli majutatuid kokku 21 927 ja 2016. aastal 32 406 (vt joonis 18). Majutatute arv on viie aastaga kasvanud 10 479 võrra, Võru maakonnas tervikuna 16 635 võrra. Võru maakonna majutustevõttes peatuvatest inimestest enam kui pooled ööbivad Võru linnas majutusasutustes. Välismaalaste osatähtsus majutatute seas on viimastel aastatel veidi langenud (2012. aastal oli vastav protsent 24, 2016. aastal 18).

Sarnaselt majutatute arvu suurenemisele on suurenenud ka ööbimiste arv (Võru linnas ligikaudu 30 000 võrra). Ööbimiste arv ühe majutatu kohta on aga vähenenud, mis viitab kohapeal veedetava aja lühenemisele. 2012. a oli vastav näitaja Võru linna osas 1,71 ja 2016. a. 1,6 Majutatute seas on viimasel kolmel aastal olnud kõige rohkem siseturiste, teistest riikidest järgnevad Läti, Soome ja Venemaa. Lätist ja Venemaalt tulnute arv on perioodil 2014-2016 vähenenud (Venemaa puhul rohkem kui poole võrra), Soome puhul aga suurenenud. Tubade täitumus on suurem suveperioodil ja väiksem hooaja välisel ajal.²¹

²¹ Statistikaamet

Joonis 18. Majutatute arv Võru maakonnas ja Võru linnas 2012-2016 (Allikas: Statistikaamet)

Võru linnas tegutseb kolm muuseumi – Vana-Võrumaa Kultuurikoda-Võrumaa muuseum, dr. Fr. R. Kreutzwaldi Memoriaalmuuseum ja Võru orelimuuseum “Kriisade orelid”. Võrumaa muuseumi püsinäitus annab põhjaliku ülevaate Võrumaa asutamise aja algusest kuni 20. sajandi keskpaigani. Kreutzwaldi memoriaalmuuseum asub Võru linna ühes vanimas majas ja seal saab tutvuda Võru linnaarsti ja Eesti rahvuseepose Kalevipoeg koostaja Friedrich Reinhold Kreutzwaldi elu ja loominguga. Orelimuuseumis tutvustatakse orelimeistrite Kriisade elu ja tegevust. Samas asub ka Orelikeskus, mis tegeleb Eesti orelite kaardistamise ja katalogiseerimisega. Linna avalikus ruumis asuvad järgmised skulptuurid ja monumendid: parvlaev Estonia katastroofis hukkunute mälestusmärk, Vabadussõjas langenute mälestussammas Võru linnakalmistul, F. R. Kreutzwaldi mälestussammas, küüditanute mälestusmärk Võru raudteejaama ees ja skulptuurid “Tõusev kalju”, “Elujõud” ja Katariina II skulptuur Katariina alleel. Vaatamisväärsusteks on veel linna kaks kirikut – Võru Katariina kirik ja Võru Jekateriina kirik koos teemapargiga, kus eksponeeritakse pühakirja panoraami (avati 2008. aastal). Professionaalsel tasemel kunsti tutvustavad ja näituseid ning näitus-müüke korraldavad Võru Linnagalerii ja Vana-Võrumaa Kultuurikoda. Eesti maali ja graafikat, naha- ja puutooteid ning Aivar Rumvolti kõrgkuumuskeraamika tooteid müüakse kunstisalongis Avatud Ateljee. Võrumaal tehtud käsitööd (linased riided, keraamika, maalid jne) saab osta Piret Pilbergi linaste riide kauplusest-salongist, Aino Tambergi Kunstipoest, kauplusest Must Kass, Eesti Disaini Poest, kauplusest Võrumaa Ukuharu, Timo-keraamikast, kauplusest Vestra Ex.

Ehitistest väärivad esile tõstmist veel Võru Maavalitsuse hoone, ajalooline apteegimaja F. R. Kreutzwaldi ja Tartu tänava nurgal, Võru pangahoone ja endine Võru mõisa härrastemaja, kus praegu tegutseb riigigümnaasium.

Olulisel kohal linnapildis on Tamula järv ja Roosisaarele viiv rippsild. Järv koos 800-meetrise rannapromenaadiga pakub külastajatele erinevaid ajaviitmise võimalusi nii vees kui kaldal: ujumine, purjetamine, kalapüük, niisama jalutamine, erinevad pallimängud. Järve kaldal asub ka mänguväljak koos ronimisvõrgu palliplatside ja erinevate kiikedega. Suvel on rannas avatud Rannabangalo ja töötab vetelpääste. Ujuda ja kalastada saab ka Kubija järves.

Sporti armastavate elanike ja külastajate jaoks on terviserajad ja harjutusväljak Kubijal, kus talvel saab sobilike ilmastikuolude korral suusatada ning Võru Spordikeskus koos spordihalli

ja staadioniga. Vana-Võromaa Kultuurikojas tegutseb rattalaenutus. Tamula hotelli juures ja Võru Spordikeskuses saab suveperioodil tennist mängida. Kubijal ootab linna külastajaid hotell-loodusspaa koos spaa- ja saunakeskusega. Lastele pakuvad tegevust Kratikeskus, Pātu mängutuba ja Mängusõbra klubi. Omaette vaatamisväärsusteks on Navitrolla maalidega majad. Seinamaalingu on saanud tänaseks neli soojustatud kortermaja.

Suuremad traditsioonilised osaliselt või täiel määral Võru linnas toimuvad üritused on Uma Mekk suurlaat ja Uma Mekk kohvikute ning restoranide nädal, Võru Pärimustantsufestival, Võru linna päevad, Võhandu maraton, rannavõrkpalliturniir Tamula Vanake, Eduard Tamme nimeline Võru puhkpillifestival, Haanja 100 rattasündmus. 2017. aasta suvel toimub suur lastefestival, millest on soov luua pikemaajalisem traditsioon.

2.3 Õpi- ja tööranne

Statistikaameti ja Siseministeeriumi koostatud toimepiirkondade määramise raportis (2014) on öeldud, et Võru maakonna ainsaks keskuseks on Võru linn, Võru linnal on Kagu-Eesti ühe oluliseima tõmbekeskusena suur linnastu (lähivöönd), mis koosneb 11 kandist. Linna lähivööndisse kuuluvad Haanja, Kose, Kääpa, Loosi, Navi, Noodasküla, Nursi, Puiga-Meegomäe, Pältre, Võru ümbruse ja Väimela-Parksepa kandid. Toimepiirkonna mõjuala ulatub ka Põlvamaale haarates enda alla Lepassaare ja Orava kandi. Ka Antsla tugitoimepiirkonda kuuluvate kantide jaoks on Võru näol tegemist tähtsusest teise pendelrände sihtkohaga.

Tõmbekeskus on toimepiirkonna keskne linnaline asula, mis on piirkonna elanike jaoks oluline pendelrände sihtkoht. Toimepiirkonnad koosnevad tõmbekeskusest ja sellega funktsionaalselt seotud kohalikest keskustest ja nende tagamaal asuvatest paikkondadest, mille elanike jaoks on antud keskused peamiseks igapäevase ja perioodilise liikumise sihtkohaks. Maakonnatasandi toimepiirkond on ala, kust on keskusesse võimalik jõuda tööle, kooli ja igapäevateenusteni 30-minutiga ning mille keskus on peamiseks töö ja teenustega seotud pendelrände sihtkohaks. Tugi-toimepiirkonna näol on tegemist maakonnatasandist väiksema funktsionaalse piirkonnaga ja selle keskuse roll on toetada maakonnakeskust, kui need (oma väiksuse või suurte vahemaade tõttu) ei suuda pakkuda kõigile maakonna elanikele tegevust.²²

Võru kui keskuslinna koolides käiakse õppimas (mitte küll rohkearvuliselt) ka kaugematest kantidest ja teistest maakondadest. Selles mõttes on Võru erandlik (sarnaselt Tallinnale, Tartule, Pärnule, Kuressaarele ja Rakverele), sest andmed näitavad, et õpirände peamine sihtkoht on tavaliselt kodu lähedal asuv kool.²³

Võrumaad, sh Võru linna iseloomustab suur välismaale suunduv tööranne. Võru linna lähivööndisse kuuluvatest kantidest käidi 2011. aasta²⁴ andmetel Võru linnas tööl kõige rohkem Väimela-Parksepa kandist (217 inimest), järgnesid Kose (210) ja Puiga-Meegomäe kant (186). Siirdevööndi kantidest toimus intensiivseim tööranne Rõuge kandist (85 inimest), Lasvalt (64) ja Vastseliinast (59) ning ääreliste alade kantidest Varstu kandist (32 inimest), Tsooru kandist (18) ja Antsla linnast (17).²⁵

²² Juhend tõmbekeskuste määratlemiseks, Siseministeerium, 2013.

²³ *Ibid.*

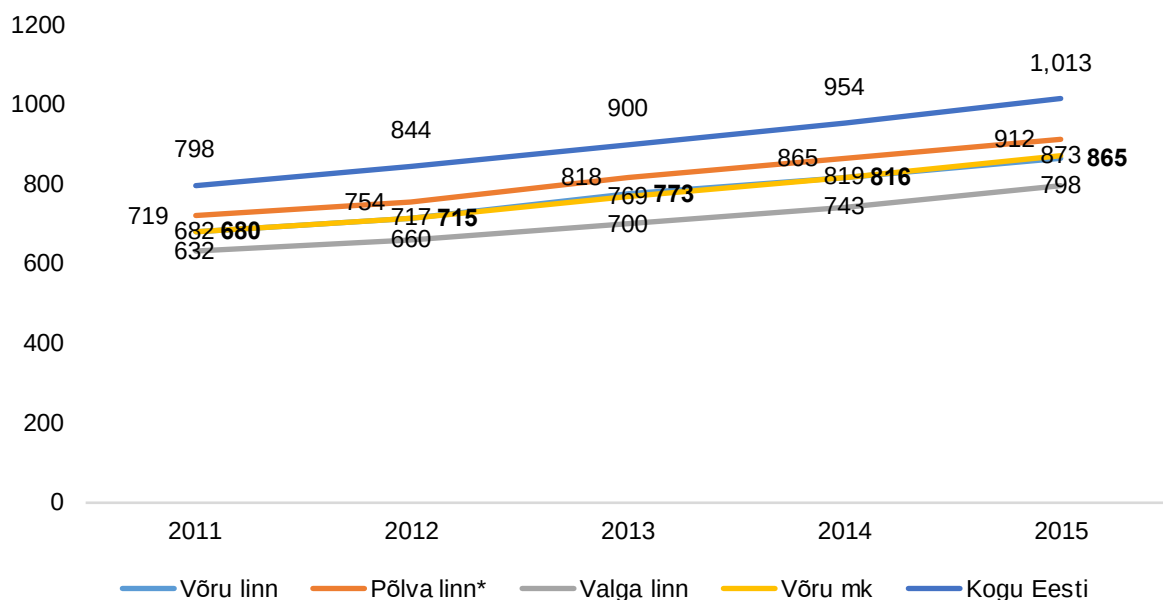
²⁴ Uuemad andmed puuduvad.

²⁵ Linna lähivöönd on linnaline keskkond, kus 31% ja enam inimestest on linnaga seotud. Siirdevöönd tuleb lähivööndist edasi, kust linnaga on seotud 16-30% elanikest. Siirdeala sidumine keskuses pakutavate

2.4 Töö ja sissetulek

Võru linna elanike jaoks on olulisemad tööandjad (maksulaekumiste alusel; pingereas) Võru Tarbijate Ühistu, Cristella VT OÜ, Valio Eesti AS, Barrus AS, Võru Kinnisvara OÜ, Maxima Eesti OÜ, FIE Mart Timmi, Abris OÜ ja Wermo AS. Valdavalt on tegemist tootmis- ja teenindustevõtetega. Märkimist väärivad veel Lõuna-Eesti Haigla AS, Kaitsevägi, Politsei- ja Piirivalveamet, Võru Kreutzwaldi Kool, Võru Linnavalitsus, Kaitseliit, Võru Kesklinna Kool, Võru Lasteaed Sõleke, Võru Lasteaed Päkapiikk ja Võru Lasteaed Punamütsike. Väljaspool linna tegutsevad neist vaid Barrus AS (Verijärve küla, Võru vald) ja Lõuna-Eesti Haigla AS (Meegomäe küla, Võru vald).

Palgatöötaja kuukeskmine brutotulu Võru linnas oli 2015. aastal 865 eurot, mis on 148 euro võrra väiksem kui Eesti keskmine (vt joonis 19). Võru maakonna kuukeskmine brutotulu vaadeldaval aastal oli 8 eurot kõrgem. Brutotulu on aasta-aastalt kasvanud olles võrreldes 2011. aastaga 185 eurot kõrgem.

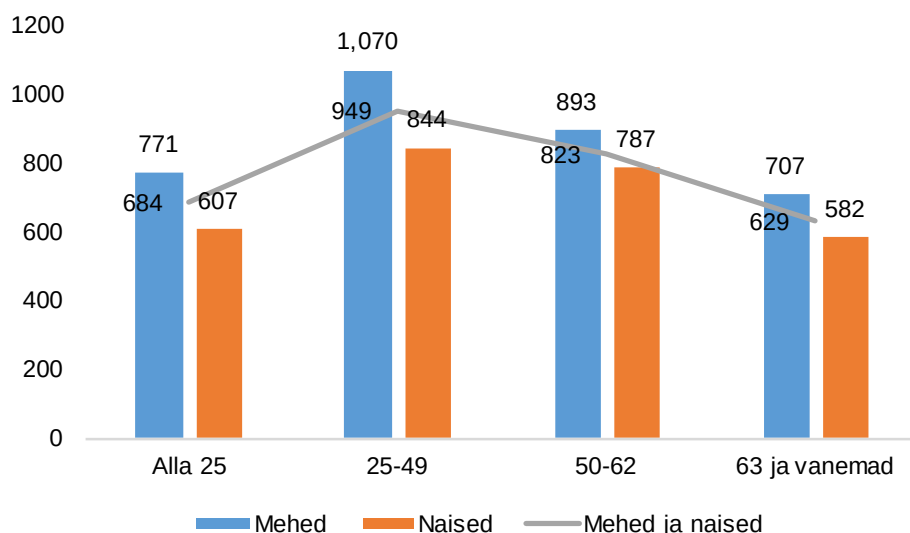
Joonis 19. Palgatöötaja kuukeskmine brutotulu²⁶ (eurodes) 2011-2015 (Allikas: Statistikaamet)

võimalustega on väga oluline. Äärelised alad on alad, mille elanikest on ja jääb keskusega seotuks 15% või vähem. Toimepiirkondade määramine, Siseministeerium, Statistikaamet 2014.

²⁶ Palgatöötaja keskmine brutotulu kuus jagatud jagatud tulu saajate kuukeskmise arvuga. Brutotulu saajad – Maksu- ja Tolliameti tulu- ja sotsiaalmaksu, kohustusliku kogumispensioni makse ja töötuskindlustusmakse deklaratsiooni (TSD) vormil näidatud sotsiaalmaksuga maksustatava rahalise tasu, stipendiumi, toetuse, pensioni jm tasu saajate kuukeskmine arv. Palgatöötaja brutotulu – Maksu- ja Tolliameti tulu- ja sotsiaalmaksu, kohustusliku kogumispensioni makse ja töötuskindlustusmakse deklaratsiooni (TSD) vormil näidatud sotsiaalmaksuga maksustatav rahaline tasu, mida makstakse töötajale või avalikule teenistujale; stipendium, toetus ja pension, mida makstakse töö- või teenistussuhte puhul; seaduse või muu õigusakti alusel töö eest makstav tasu; tasu, mida makstakse isikule pärast töö- või teenistussuhte lõppemist (v.a töölepingu lõpetamisel või teenistusest vabastamisel makstav hüvitis).

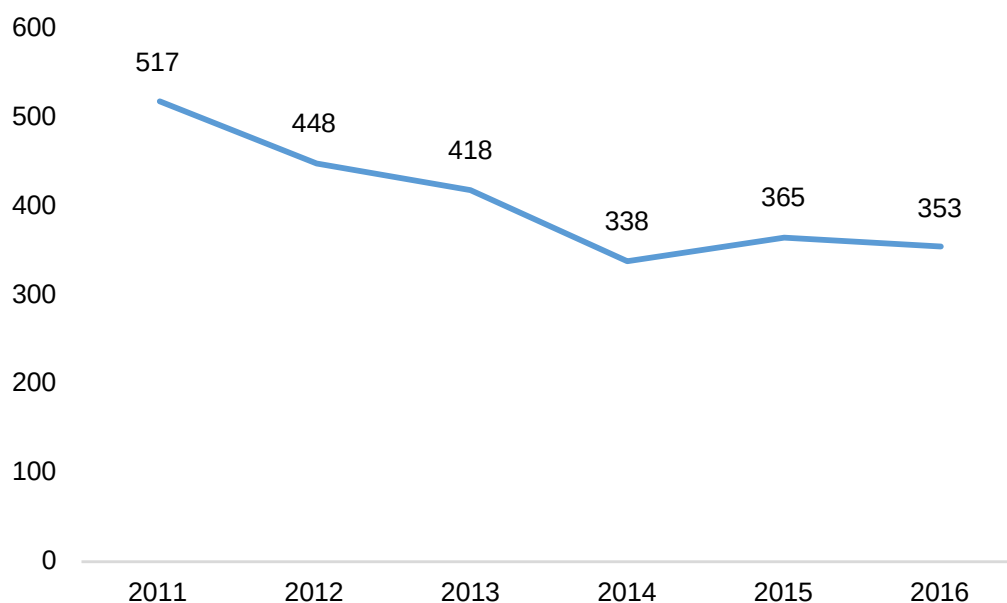
Kõrgeimat brutotulu saavad mehed vanuses 25-49 (1070 eurot kuus) (vt joonis 20). Samas vanuses naised teenivad kuus keskmiselt 227 eurot vähem. Naised teenivad meestest vähem kõikides vanusegruppides. Kõige suurem ongi vahe vanusegrupis 25-49.

Brutotulu saajate arv on jäänud vaadeldaval perioodil jäänud enam-vähem samaks. Kui 2011. aastal oli brutotulu saajaid 4682, siis 2015. aastal oli neid vaid 38 võrra vähem.

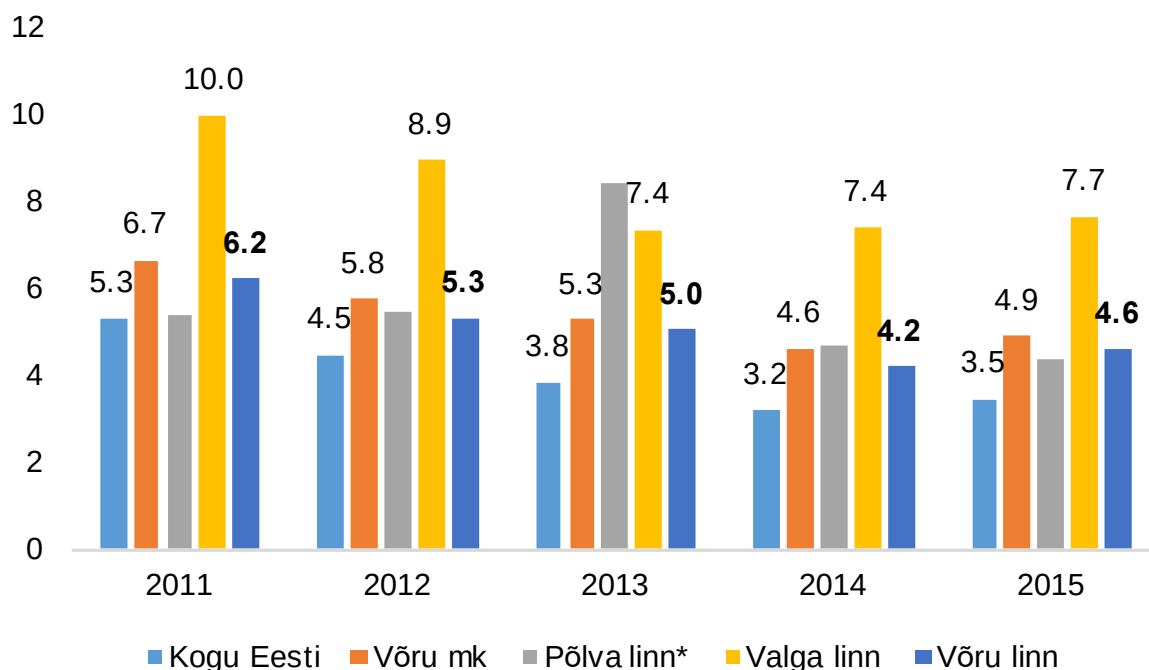

Joonis 20. Palgatöötaja kuukeskmise brutotulu (eurodes) soo- ja vanuserühmade lõikes 2015. aastal (Allikas: Statistikaamet)

2016. aastal oli Võru linnas registreeritud töötuid 353, mis on 164 võrra vähem kui aastal 2011 (vt joonis 21). Võrdluseks, et Valga linnas oli 2016. aastal registreeritud töötuid 507 ja Põlvas 210. Registreeritud töötuse vähenemine on iseloomulik ka Võru maakonnale tervikuna ja kogu Eestile. Registreeritud töötute osakaal kogu tööealisest elanikkonnast on aga Võru linnas (4,6%) suurem kui Eestis tervikuna (3,5%) ja väiksem kui Võru maakonnas (4,9%) (vt joonis 22).

Joonis 21. Aasta keskmine registreeritud töötute arv 2011-2016 (Allikas: Eesti Töötukassa)

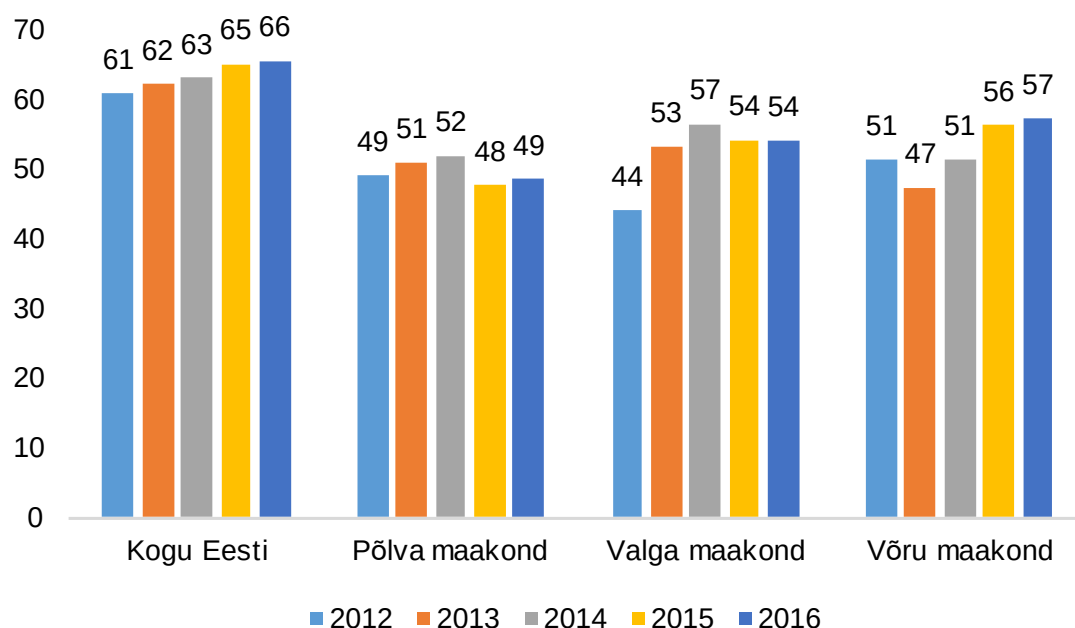

Joonis 22. Registreeritud töötute osakaal tööealisest elanikkonnast 2011-2015 (%) (Allikas: Eesti Töötukassa ja Statistikaamet, aluseks aasta keskmine töötute arv)

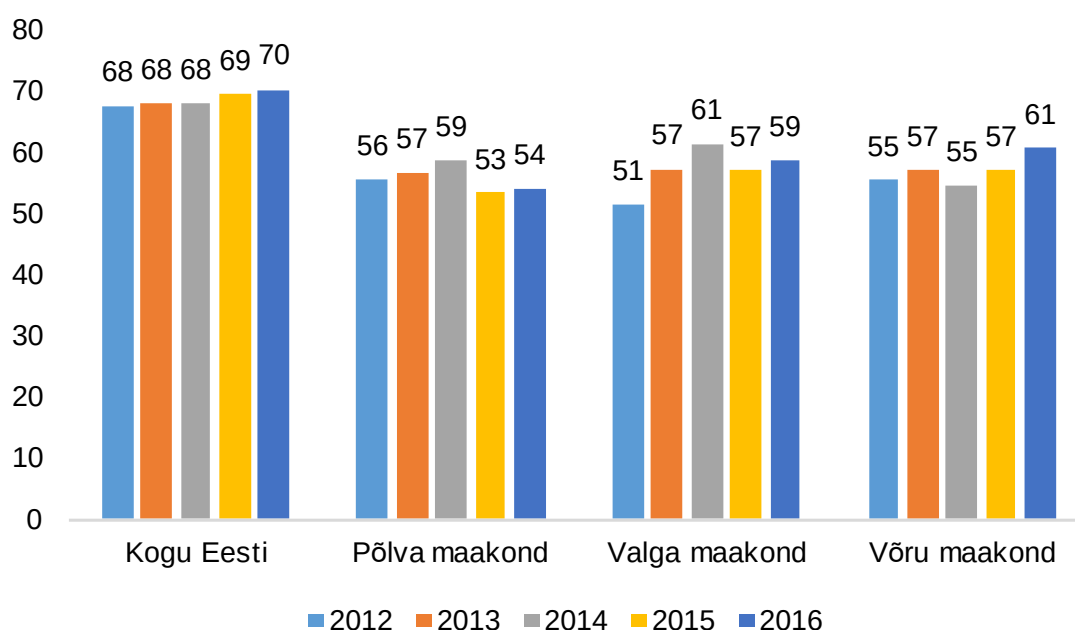
Vaatamata sellele, et Võru linnas on registreeritud töötute osakaal tööealisest elanikkonnast väike ja töötute arv väheneb järjepidevalt, on jätkuvalt probleemiks vähene tööhõives osalemine. Võrreldes Eesti keskmisega on Võru maakonnas tööga hõivatute osakaal tunduvalt väiksem. 2016. aastal oli Võru maakonnas tööga hõivatud inimeste osatähtsus tööealisest elanikkonnast 57,3% - vaid veidi üle poolte tööealistest inimestest käivad tegelikkuses töö (vt joonis 23). Vastav Eesti keskmine näitaja oli 65,6%, Põlva maakonnas 48,5% ja Valga maakonnas 54,1%. Linnalistes asulates, mida Võru maakonnas on kaks – Võru linn ja Antsla linn, oli vastav määr 58,1. Tööjõus osalemise määr oli Võru maakonnas natuke kõrgem (60,6%), linnalistes asulates 62%; kogu Eestis aga 70,2% (vt joonis 24). Tööjõus osalemise määr näitab tööjõu osatähtsust tööealisest elanikkonnast, st sinna sisse on arvatud lisaks tööga hõivatutele ka töötud, kes otsivad tööd. Vähenev registreeritud töötus, Eesti keskmisega võrreldes madal tööhõive määr ja tööjõus osalemise määr viitavad pikaajalise töötuse probleemile. Veel võib üheks põhjuseks olla ka mitteametlikult töötamine.

Tööhõive määr on ootuspäraselt kõrgeim vanusegrupis 25-49 (74,3%) ja väikseim vanusegrupis 15-24 (28,6%). Samuti ootuspäraselt (tulenevalt maakonna töökohtade struktuurist) on hõivatute arv suurem sinikraade²⁷ seas (62,5%).

²⁷ Valgekraed: juhid; tippspetsialistid; tehnikud ja keskastme spetsialistid; ametnikud. Sinikraed: teenindus- ja müügitöötajad; põllumajanduse, metsanduse, jahinduse ja kalanduse oskustöötajad; oskustöötajad ja käsitöölised; seadme- ja masinaoperaatorid ja koostajad; lihttöölised; sõjaväelased.

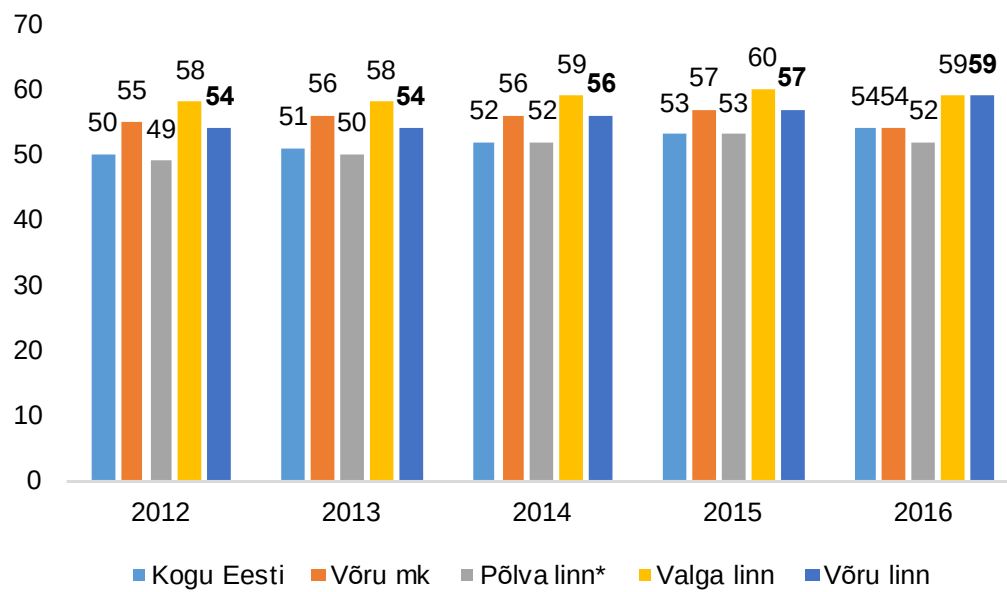
Joonis 23. Tööhõive määr (%) perioodil 2012-2016 (Allikas: Statistikaamet)

Joonis 24. Tööjõus osalemise määr (%) perioodil 2012-2016 (Allikas: Statistikaamet)

Ülalpeetavate määr²⁸ oli Võru linnas 2016. aastal 59% (vt joonis 25), aastal 2012 aga 54%. Tõenäoliselt on kasv tingitud vanemaealise elanikkonna kasvust, kui võtta arvesse linna vanusstruktuuri. Eestis keskmiselt on ülalpeetavate määr samuti veidi kasvanud ja oli 2016. aastal 54%. Seega surve tööealisele elanikkonnale suureneb.

²⁸ Mittetööealiste (0–14-aastased ja üle 65-aastased) elanike arv 100 tööealise (15–64-aastased) elaniku kohta.

Joonis 25. Ülalpeetavate määr (%) perioodil 2012-2016 (Allikas: Statistikaamet)

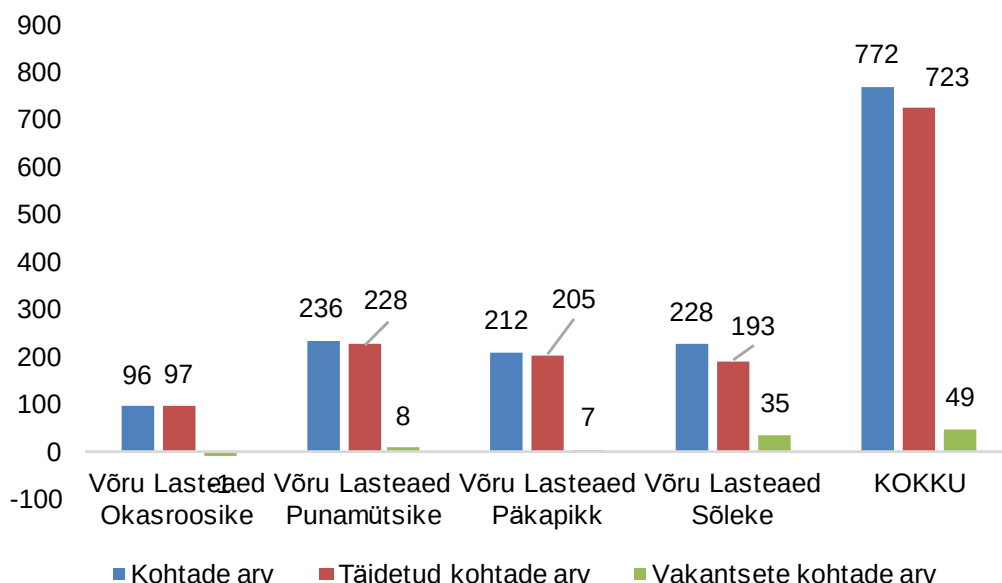
3 Haridus ja noorsootöö

3.1 Alusharidus

Võru linnas tegutseb neli munitsipaallasteaada: Võru Lasteaed Okasroosike (Jüri 40a), Võru Lasteaed Punamütsike (Vilja 10), Võru Lasteaed Päkapikk (Vabaduse 15a) ja Võru Lasteaed Sõleke (hetkel Paju 5a; lasteaia Olevi tn hoone rekonstrueerimistööd peaksid lõppema kevadel 2017). Lasteaiahoonetest renoveeritaksegi hetkel Sõlekese lastaada, teiste lasteaedade hooneid ei ole oluliselt kaasajastatud. Linnas tegutseb ka üks eralastehoid – OÜ Põnnipesa (Liiva 16).

Okasroosikese lasteaia on avatud viis rühma ja 2016/2017 õppeaastal õpib seal kokku 96 last. Punamütsikese lasteaia on 11 rühma ja seal on lapsi kokku 227, Päkapiku lasteaia 10 rühma ja 212 last ning Sõlekese lasteaia 11 rühma ja 195 last. Kokku käib Võru linna lasteaedades 730 last.²⁹ Vabu kohti on Punamütsikeses, Päkapikus ja Sõlekese – kokku 50 kohta (vt joonised 26 ja 27).³⁰

Võru linna lasteaedadesse võetakse vastu lapsi, kelle enda ja ühe vanema Eesti rahvastikuregistri järgne elukoht on Võru linn. Kui lasteaia on vabu kohti, siis võidakse võtta lasteaeda kohaliku omavalitsuse teadmisel ka mujal elavate vanemate lapsi. Vanemate jaoks on lasteaia valik vaba, kui soovitud lasteaia on vabu kohti.³¹ Kokku käib teistest omavalitsustest Võru linna lasteaedades 122 last – enim Võru vallast (39 last) ja Lasva vallast 18 last. Võru linn ostab teistelt omavalitsustelt sisse 42 lasteaia kohta – kõige rohkem Võru vallalt (16 kohta).

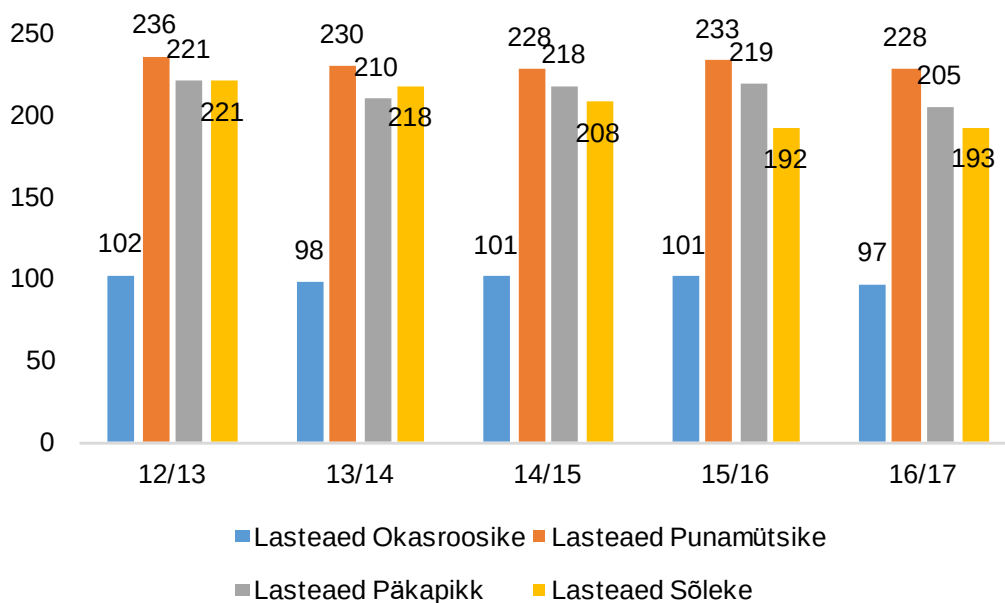

Joonis 26. Kohtade arv Võru linna lasteaedades 01.03.2017 (Allikas: Võru Linnavalitsus)

²⁹ Võru Linnavalitsuse andmetel 730, Haridussilma andmetel 723. Üldjoontes on siin ja edaspidi lähtutud Võru Linnavalitsuse andmetest, v.a joonis 14, mis kujutab laste arvu muutust.

³⁰ Rühmade arv www.haridussilm.ee (külastatud 17.03.2017); kohtade arv Võru Linnavalitsus

³¹ Võru Linnavalitsuse määrus nr 5 (02.05.2012) "Koolieelsesse lasteasutusse vastuvõtmise, sealt lahkumise ja väljaarvamise kord"

Joonis 27. Võru linna lasteaedades käivate laste arv 2012/2013 – 2016/2017 õppeaastal (Allikas: Haridussilm)

Okasroosikese lasteaed rakendab Hea alguse metoodika filosoofiat ja põhimõtteid – kõige aluseks on lapsest lähtuv metoodika. Lasteaia eripäraks on eraldi rõhuasetus muinasjuttudel ja dramatiseeringutel. Lapsed saavad osaleda kunstiringis (Võru Kunstikool), kandleringis, tantsuringis (tüdrukud), jalgpalliringis (FC Helios), lauluringis ja teadusringis (OÜ Kolm Pörsakest). Tugispetsialistidest on olemas logopeed, õpetajaid on kokku 12 (ametikohti 11).³²

Punamütsikese lasteaed on liitunud “Kiusamisest vaba lasteaed” projektiga ja rakendab kahes rühmas vastavat metoodikat. Ühes rühmas kasutatakse ka keelepesa metoodikat. Keelepesa eesmärk on tutvustada lastele oma kodukandi põlist keelt, kultuuri ja kombeid ning julgustada täiskasvanuid lastega oma kodukandi keelt kõnelema ning neile oma kodukandi kultuuri edasi andma. Lastel on võimalik osaleda järgmistes huviringides: kunstiring (Võru Kunstikool), tantsuring, laulukoor, puutööring, judo, jalgpall (FC Helios) ja teadusring (OÜ Kolm Pörsakest). Lasteaed võtab alates 2011. aastast vastu ka Euroopa vabatahtlikke. Tugispetsialistidest on olemas logopeed (2), õpetajate koguarv on 26. Lasteaias toimub ujumisõpetus.³³

Päkapiku lasteaias rakendatakse erinevaid aktiivõppe strateegiaid: projektõpe, avastusõpe, draamaõpe, õuesõpe, varajane keelekümbelus võrukeelses keelepesa rühmas ja “Kiusamisest vaba lasteaia” ning “Tarkuste hoidise” väärtuskasvatuse metoodikaid. Lasteaial on dr. Fr. R. Kreutzwaldi mermoriaalmuuseumi aias peenramaa, kus igal rühmal on oma taimekast. Lasteaias tegutseb laste ja personali folklooriring, võetakse osa kohalikest folklooriüritustest, laulu- ja tantsupidudest. Veel on lastel võimalik osaleda tantsuringis, kunstiringis (Võru Kunstikool), jalgpalli treeningus (FC Helios), õppida inglise keelt ja teha teaduskatseid Kolme Pörsakese teadusringis. Lasteaed kuulub Tervist Edendavate Lasteaedade võrgustikku. Maailmapilti avardavad rühmades töötavad vabatahtlikud Euroopa erinevatest riikidest.

³² <http://www.voruokasroosike.ee/esileht/> (külastatud 17.03.2017)

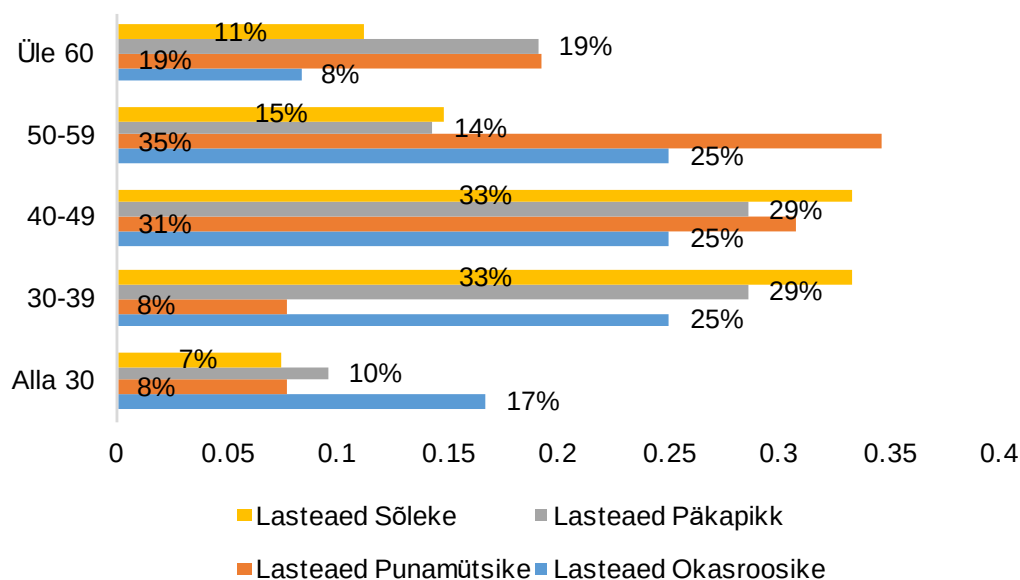
³³ <http://www.punamysike.ee> (külastatud 17.03.2017)

Lasteaias töötab 21 õpetajat, lisaks tugipersonal, sh eripedagoog. Logopeedi hetkel lasteaias tööl ei ole.³⁴

Sõlekese eripäraks on rahvuslikkuse rõhutamine, ka seal rakendatakse kahes rühmas keelepasa meetodit. Lasteaias tegutseb üks tasandusrühm ja üks sobitusrühm. Programmiga “Kiusamisest vabaks” on liitunud viis lasteaia rühma. Lasteaias viiakse läbi suusatamise ja ujumise algõpet. Lasteaias töötavad tugispetsialistidest eripedagoog ja logopeed, õpetajaid on kokku 27. Ringidest tegutsevad jalgpall (FC Helios), võimlemine, teadusring (OÜ Kolm Pörsakest), kandlemäng töötajatele, folkloor, pilliõpe lastele, poiste ansambel ja tüdrukute ansambel, ujumise algõpetus, suustamise algõpetus ja puutööring.³⁵

Lasteaedades tegutsevatest ringidest on osad tasuta ja osade eest tasuvad lapsevanemad. Kõik Võru linna lasteaiad kuuluvad Tervist Edendavate lasteaedade võrgustikku ja rakendavad õuesõppe meetodit.

Lasteaedade õpetajatest on alla 30 kõigest 9%, veidi üle pooled kuuluvad vanuserühma 30-49 ja 37% on 50 või vanemad (vt joonis 28). Silma hakkab, et Punamütsikese lasteaias moodustavad õpetajad vanuses 50-59 35% kõikidest õpetajatest, võrdluseks, et Sõlekese ja Päkapikus on vastavad protsendid 14 ja 15. Okasroosikese lasteaias on nimetatud vanuserühma osakaal 25%.

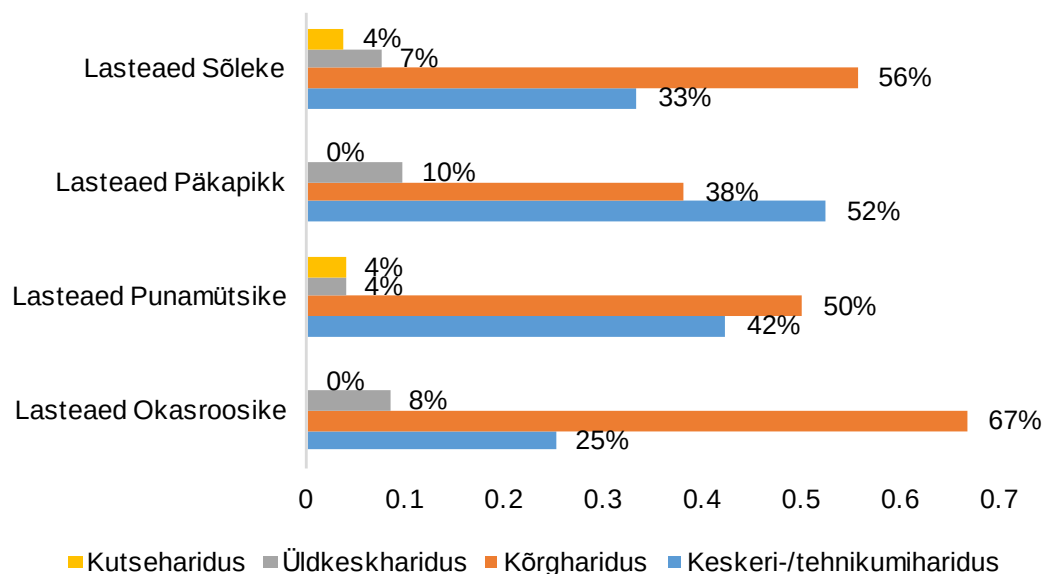

Joonis 28. Lasteaiaõpetajate vanus (% koguarvust; 2016/2017 õppeaastal) (Allikas: Haridussilm)

Ligikaudu pooled õpetajatest on kõrgharidusega (vt joonis 29). Väikseim kõrgharidusega õpetajate osakaal on Päkapiiku lasteaias (38% õpetajatest) ja kõrgeim Okasroosikese lasteaias (67%). Positiivne on, et ilma erialase ettevalmistuseta (üldkeskharidusega) on alla 10% õpetajatest.

³⁴ <http://www.pakapiik.ee/Uudised-page-118/> (külastatud 17.03.2017);

³⁵ <http://www.soleke.ee> (külastatud 17.03.2017)

Joonis 29. Lasteaiaõpetajate haridustase (% koguarvust; 2016/2017 õppeaastal) (Allikas: Haridussilm)

3.2 Üldharidus

Võru linnas tegutseb viis üldhariduskooli: munitsipaalkoolidena Võru Kesklinna Kool (Vabaduse 12) (põhikool), Võru Kreutzwaldi Kool (Kooli 7) (põhikool), Võru Järve Kool (mööduka, raske ja sügava vaimse ning liitpuudega laste kool) (Liiva 12b) ja Võru Täiskasvanute Gümnaasium (hetkel III kooliaste ja gümnaasium) (Jüri 42) ning riigikoolina Võru Gümnaasium (Seminar 1) (ainult gümnaasiumiosa). Võru Gümnaasium alustas tööd õppeaastast 2015/2016 ja käesoleval hetkel õpib seal kokku 247 õpilast.³⁶

Võru Järve Koolis õpib 26 õpilast, Võru Kreutzwaldi Koolis 676, Võru Kesklinna Koolis 453 ja Võru Täiskasvanute Gümnaasiumis 131. Kokku õpib Võru linna üldhariduskoolides, sh riigigümnaasium 1533 õpilast.³⁷ Kreutzwaldi ja Kesklinna kooli õpilaste arv on aasta-aastalt kasvanud, Järve koolis käivate laste arv aga vähenenud (vt joonis 30).³⁸ Vähenenud on ka täiskasvanute gümnaasiumis õppijate arv – kõige rohkem oli õpilasi 2009. aastal (233).³⁹ Võru Kesklinna Koolis õpib kõige rohkem lapsi I kooliastmes (175 õpilast) ja kõige vähem III kooliastmes (124) (vt joonis 31). Kreutzwaldi koolis ja Järve koolis on õpilaste arv kooliastmete lõikes enam-vähem sama. Järve koolis õpib hetkel seitse õpilast, kelle õppeaega on pikendatud kolme aasta võrra (joonisel 31 lisatulp “täiendav õppeaeg”).⁴⁰ Täiskasvanute gümnaasiumis on selges ülekaalus gümnaasiumi osa.

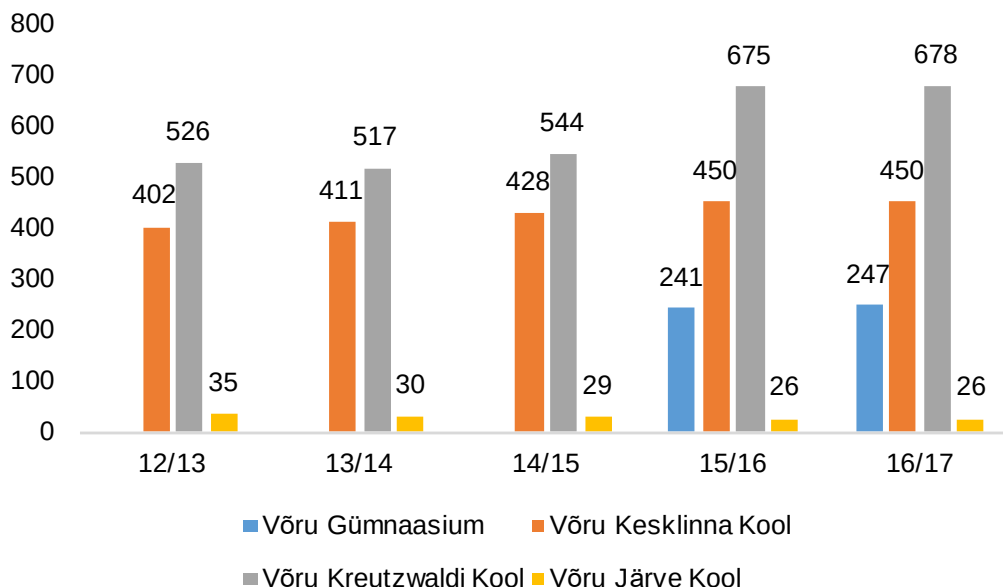
³⁶ Haridussilm

³⁷ Võru Linnavalitsus

³⁸ Haridussilm

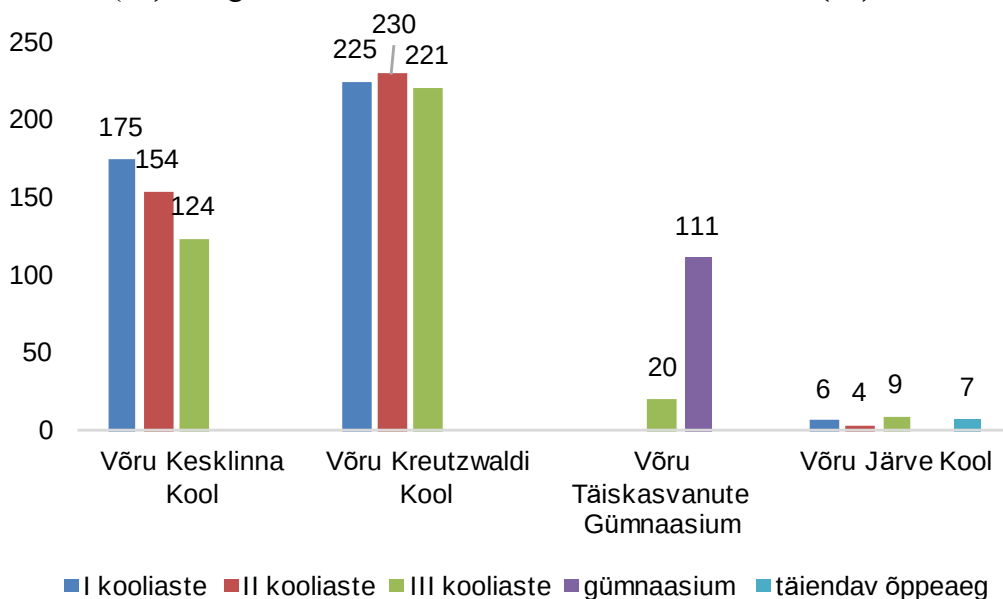
³⁹ Võru Linnavalitsus, sest Täiskasvanute gümnaasiumi osas Haridussilma andmed puuduvad.

⁴⁰ Tundide arvestuses kuuluvad need õpilased III kooliastme alla.

Joonis 30. Võru linna üldhariduskoolide õpilaste arv (Allikas: Haridussilm)⁴¹

Kreutzwaldi kool, Kesklinna kool ja Täiskasvanute gümnaasium mahutavad kokku kuni 1420 õpilast, st vakantseid kohti on 154 – enim Kesklinna koolis (79). Võru riigigümnaasiumi maksimaalne kohtade arv on 360. Kõige rohkem täitmata koolikohti on II kooliastmes (54) ja gümnaasiumis (66). Kõige vähem vakantseid kohti on III kooliastmes (17).

Joonis 31. Õpilaste arv kooliastmete lõikes 2016/2017 õppeaastal (Allikas: Võru Linnavalitsus)

Koolihoonetest on täielikult renoveeritud Kreutzwaldi Kooli hoone, Võru Kesklinna kool ca 40% ja Järve kool ca 70% ulatuses, Täiskasvanute gümnaasium tegutseb renoveerimata

⁴¹ Haridussilma andmed. 2016/2017 õppeaasta õpilaste arv on linnavalitsuse andmetest erinev, sest linnavalitsuse andmed on seisuga 01.03.2017, Haridussilma andmed 10.09.2016; Võru Kesklinna Kool tegutses õppeaastal 2012/2013 veel gümnaasiumina, toodud õpilaste arvust on lahutatud gümnaasiumi osa; Võru Kreutzwaldi kool tegutses 2012/2013-2014/2015 veel gümnaasiumina, toodud õpilaste arvust on lahutatud gümnaasiumi osa.

ruumides. Võru Kesklinna Kooli rekonstrueerimine on kirjas perioodi 2014-2020 põhikooli õppehoonete investeringute kavas⁴², mida rahastatakse Euroopa Regionaalfondi rahadest “Koolivõrgu korrastamise” meetme raames. Riigigümnaasium tegutseb renoveeritud endises Võru I Põhikooli majas ja sellega ühendatud uues spetsiaalselt riigigümnaasiumi jaoks ehitatud õppehoones.

Võru Gümnaasiumis töötab 24 õpetajat (19 ametikohta). Tugispetsialistidest on tööl koolipsühholoog. Võru Järve Koolis töötab 10 õpetajat (8 ametikohta). Tugispetsialistidest on Järve koolis tööl lapsehoidjad, tugiisikud (koostöös Nõõrimaa Tugikoduga), eripedagoogid, logopeedid, sotsiaaltöötaja, psühholoog, massöör, füsioterapeut, loovterapeut (koostöös MTÜ-ga Toetuskeskus Meila). Võru Kesklinna koolis on tööl 40 õpetajat (35 ametikohta) ja Võru Kreutzwaldi Koolis 62 õpetajat (51 ametikohta). Kesklinna koolis on tugispetsialistidest tööl eripedagoog, logopeed ja sotsiaalpedagoog; Kreutzwaldi koolis eripedagoog, neli logopeedi, koolipsühholoog ja kaks sotsiaalpedagoogi. Võru Täiskasvanute Gümnaasiumis töötab 13 õpetajat (8 ametikohta). Koolis on tööl sotsiaalnõustaja.

Võru Kesklinna Koolis on alates 2012/2013 õppeaastast kolm õppesuunda: muusika-matemaatika, võõrkeeled, loodus-majandus.⁴³ Lisaks õpetatakse valikainena arvutiõpetust. Muusika suunal tehakse aktiivset koostöö Võru Muusikakooliga.⁴⁴

Võru Kreutzwaldi koolis on inglise keele eriklassid, kus on inglise keele õppetunde rohkem kui tavaklassis. Koolis on loodud ka hariduslike erivajadustega õpilaste õppeklassid.

Võru Gümnaasiumis saab valida kolme erineva õppesuuna vahel: reaalsuund, loodussuund ja humanitaarsuund.

Võru Järve Koolis toimub õppetöö lihtsustatud riikliku õppekava alusel toimetuleku- ja hooldusõppe järgi. Põhikooli kestvus on üheksa õppeaastat. Lisaks on võimalik pikendada õpilase õppeaega kahe täiendava õppeaasta ja ühe lisaõppe aasta võrra eesmärgiga valmistada õpilased ette erikutsesõpperühma, toetatud töö- ja iseseisvasse ellu suundumiseks. Koostöös MTÜ-ga Toetuskeskus Meila võimaldatakse koolieelikutele ja õpilastele rehabilitatsiooniteenust. Õppetöövälisel ajal peale tunde ja koolivaheaegadel on korraldatud lapsehoiuteenuse raames õpilaste järelevalve.

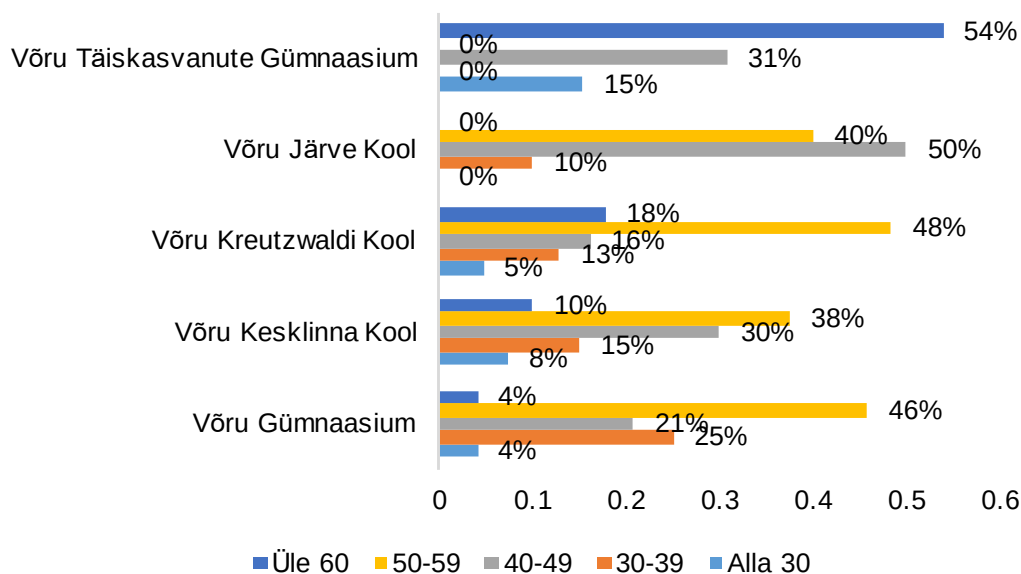
Võru Täiskasvanute Gümnaasiumisse võetakse vastu õpilasi, kelle vanus on vähemalt 17 eluaastat. Võimalik on õppida III kooliastmes ja gümnaasiumis ning õppetöö toimub kolmel päeval nädalas (mittestatsionaarne õpe).

Võru linna koolide õpetajaskonnast 41% kuuluvad vanusegruppi 50-59, 22% õpetajatest on vanuses 40-49, 17% üle 60-aastased ja nooremasse vanuserühma (alla 30 ja 30-39) kuuluvaid õpetajaid on kõigest vastavalt 6% ja 14% (vt joonis 32). Linna õpetajaskond on vananev, eriti problemaatiline on see täiskasvanute gümnaasiumis.

⁴² Vabariigi Valitsuse määrus nr 63 (02.03.2017) “Perioodi 2014-2020 põhikooli õppehoonete investeringute kava kinnitamine”

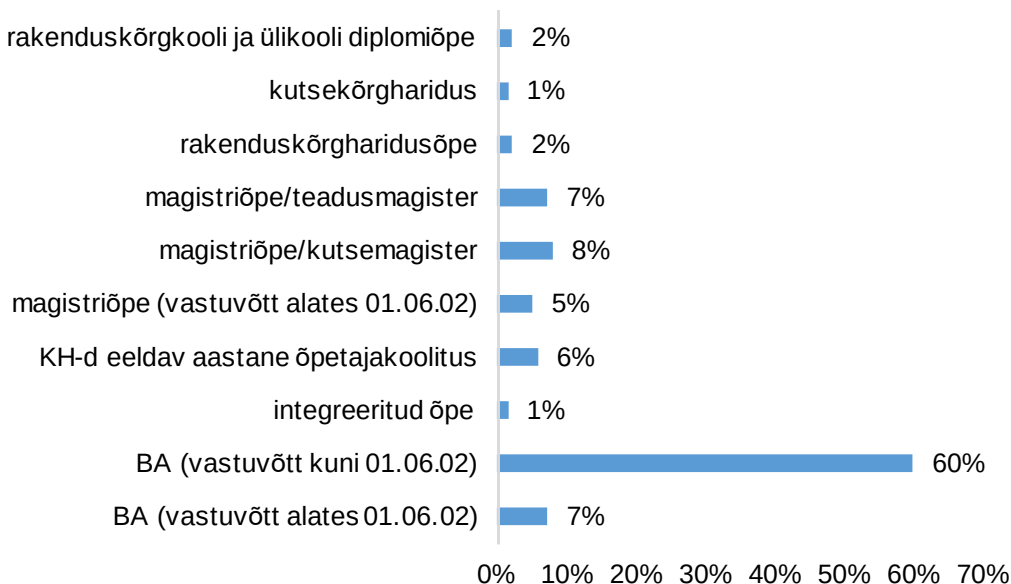
⁴³ Võru Kesklinna Kooli õppekava (2016)

⁴⁴ <http://www.tamula.edu.ee/koolist/kooli-ajalugu111/> (külastatud 17.03.2017)

Joonis 32. Võru linna üldhariduskoolide õpetajate vanus (% koguarvust) (Allikas: Haridussilm)

Valdav enamus linna koolides töötavatest õpetajatest omab enne 2002. aastat omandatud bakalaureusekraadi (60%) (vt joonis 33). Kõrgharidust eeldava aastase õpetajakoolituse on läbinud 6% õpetajatest. Magistrikraadi (integreeritud õpe; magistriõpe/teadusmagister; magistriõpe/kutsemagister; magistriõpe; kõrgharidust eeldav 1-aastane õpetajakoolitus, internõpe) omab 27% õpetajatest.

Joonis 33. Õpetajate haridustase Võru linna üldhariduskoolides (% kõikidest õpetajatest) (Allikas: Haridussilm)

Võru linnavalitsuse hallatavates üldhariduskoolides käib teistest omavalitsustest kokku 267 õpilast. Võru Kreutzwaldi Koolis käib teiste omavalitsuste õpilasi 93, Võru Täiskasvanute Gümnaasiumis 92, Võru Kesklinna Koolis 68 ja Võru Järve Koolis 14. Osakaalult on teiste omavalitsuste õpilaste arv suurim täiskasvanute gümnaasiumis ja Järve koolis. Omavalitsustest kerkib esile Võru vald, kuhu registreeritud õpilastest käib Võru linnas koolis 61, järgneb Lasva

14 õpilasega. Võru Linnavalitsus ostab ise teistelt omavalitsustelt sisse kokku 177 õpilaskohta – kõige rohkem Võru vallalt (78 kohta) ja Tartu linnalt (26 kohta).⁴⁵

3.3 Huviharidus

Võru linnas pakub 2016/2017 õppeaastal huviharidust kokku 11 asutust. Nendest kolm – Võru Muusikakool, Võru Spordikool, Võru Kunstikool – on linnavalitsuse hallatavad asutused ja ülejäänud eraomandis (peamiselt MTÜ-d). Koolides kokku on 60 erinevat õppekava ja 2016/2017 õppeaastal õpib neil õppekavadel kokku 2273 õpilast (vt tabel 3). Õppekavade ja õpilaste arv on aasta-aastalt kasvanud. Teistest omavalitsustes käib Võru linnavalitsuse hallatavates huvikoolides kokku 364 õpilast, neist 148 õpilast muusikakoolis, 87 kunstikoolis ja 129 spordikoolis.

Tabel 3. Huviharidus Võru linnas (Allikas: Haridussilm)

	2012/2013	2013/2014	2014/2015	2015/2016	2016/2017
Õppekavasid kokku	55	56	57	55	60
Pedagooge kokku	76	78	76	76	80
Õppureid õppekavadel kokku	1536	1720	2108	2050	2273

Spordi alal pakuvad huviharidust:

- Helios Võru Jalgpallikool (MTÜ FC Helios) (16/17 õppeaastal 630 õpilast; 1 õppekava). Tegevusala: jalgpall;
- Huvikool Budokeskus (MTÜ Spordiklubi Budokai) (16/17 õppeaastal 7 õpilast; 1 õppekava). Tegevusala: karate;
- Võru Judokeskus (MTÜ Võru Judoklubi Rei) (16/17 õppeaastal 78 õpilast; 1 õppekava). Tegevusala: judo;
- Võru Korvpallikool (MTÜ Parksepa Spordiklubi) (16/17 õppeaastal 78 õpilast; 1 õppekava). Tegevusala: korvpall;
- Võru Spordikool (16/17 õppeaastal 456 õpilast; 8 õppekava). Treeningrühmad: võrkpall, murdmaa- ja laskesuusatamine, kahevõistlus, kergejõustik, kreeka-rooma maadlus, orienteerumine;
- Võrumaa Malekool (MTÜ Võru Maleklubi) (16/17 õppeaastal 3 õpilast; 1 õppekava) Tegevusalad: male ja kabe.

Kunsti ja muusika alal pakuvad huviharidust:

- Võru Kunstikool (16/17 õppeaastal 246 õpilast; 4 õppekava). Koolis on kaks õppesuunda: kunst ja tants. Kunsti õppesuunal on võimalik õppida maalimist, joonistamist, kompositsiooni, graafikat, vormiõpetust, tarbekunsti, kunstilugu ja arvutigraafikat. Tantsu õppesuuna tantsustiilid: klassikaline-, karakter-, show-, modern-, stepp- ja estraaditants ning erinevate rahvaste tantsude töötused;
- Võru Muusikakool (16/17 õppeaastal 367 õpilast; 35 õppekava). Tasemeõppes viiakse läbi pilliõpetust klaveri, akordioni, viiuli, tšello, kandle, vask- ja puupuhkpillide, pärimusmuusika (lõõts, väikekanded) ja löökpillide erialal. Huviõppes tegutsevad poistekoor, tüdrukute viisikoor ja pillistuudio;

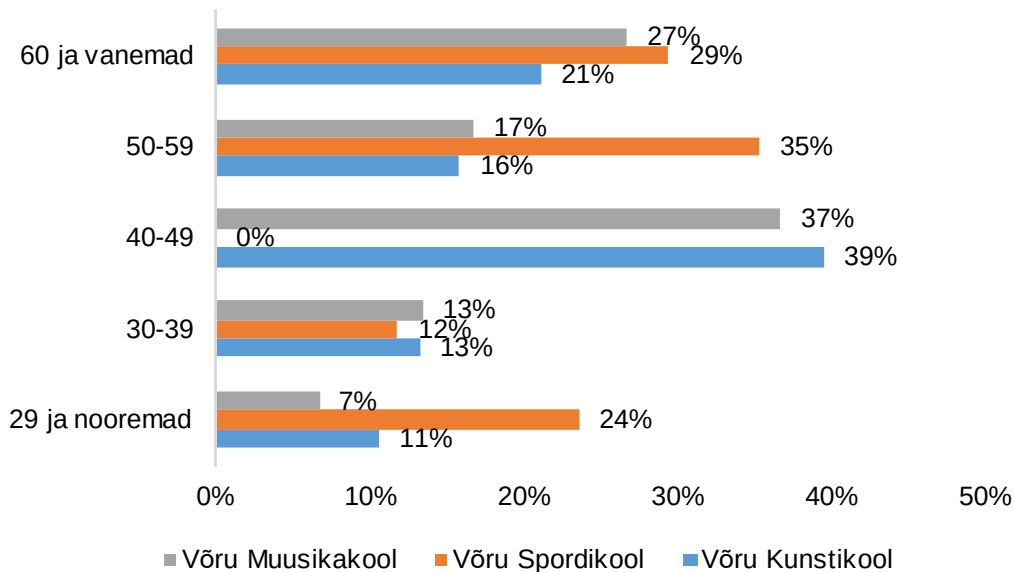
⁴⁵ Võru Linnavalitsus

- Võru Tantsukool (MTÜ Tantsurupp Varatsioonid) (16/17 õppeaastal 183 õpilast; 1 õppekava). Tantsustiilid: hip-hop, ladina, modern, show, break, karakter, klassika, rahvatants ja kõhutants.

Lisaks veel:

- Näpustuudio Käsitöökool (MTÜ Aila Näpustuudio) (16/17 õppeaastal 197 õpilast; 2 õppekava). Tegevusalad: käsitöö ja õmblemine.

Linna hallatavates huvikoolides, sarnaselt üldhariduskoolidele on õpetajaskond vananev (vt joonis 34). Üle 75% õpetajatest on vanuses 40 või vanemad.

Joonis 34. Õpetajate vanus Võru Linnavalitsuse hallatavates koolides (% kõikidest õpetajatest) (Allikas: Haridussilm)

Koolide (Võru Kesklinna Kool ja Võru Kreutzwaldi Kool) huviringides käib kokku 715 õpilast, huvitegevuses ei osale kahe kooli peale kokku 188 õpilast.⁴⁶

Võru linnas tegutsevad erahuvikoolid, mittetulundusühingud jms saavad taotleda linnavalitsuselt huvitegevuse toetust. Kõne all olev toetus on suunatud rahvastikuregistri järgselt Võru linnas elukoha aadressi omavatele noortele vanuses 7-19 aastat (iluvõimlemisega tegelevatele lastele ja noortele vanuses 4-19 aastat), kes maksavad osalus- või õppetasu. Toetus antakse huvikoolile sihtotstarbeliselt üheks eelarveaastaks kindla summana ühe lapse kohta, kes osaleb huvitegevuses vähemalt üheksa kuud kaks korda nädalas. Toetust ei anta linna hallatavatele huvikoolidele.⁴⁷

Võru linna eelarvest kulus 2016. aastal huvikoolidele kokku 734 567 eurot (388,5 eurot lapse kohta vanuses 5-19⁴⁸). Võrdluseks, et Valga linnas oli vastav number 463 242 eurot (suhtarv 224,5 eurot) ja Põlva vallas 354 475 eurot (suhtarv 230,2 eurot).

⁴⁶ Võru Linnavalitsus

⁴⁷ Võru Linnavolikogu määrus nr 8 (11.04.2012) "Noorsootöö ja huvitegevuse toetuse andmise kord"

⁴⁸ Statistikaamet, rahvaarv seisuga 01.01.2016; Rahandusministeerium, Eelarvearuanne 2016 IV kv, täitmine tekkepõhine (Saldoandmikust).

3.4 Noorsootöö

Igapäevast noorsootööd Võru linnas teostab MTÜ Võru Noortekeskus, mis asutati 2003. aastal Võru linna ja Võru valla poolt. Võru linn järgib noorsootöös avatud noorsootöö põhimõtteid pakkudes noortele vabatahtlikkuse alusel osaluse, arengulisi ja hariduslikke kogemusi, mis aitavad neil olla aktiivsed ühiskondlikus elus ning võimaldavad samas ka enesetäiendust erinevates valdkondades. Eesmärgiks on pakkuda noortele võimalust omandada oskusi, teadmisi ja suhtumisi, mida nad vajavad ühiskonna liikmetena ning indiviididena; mitmekesist tegevuskeskkonda enese potentsiaali leidmiseks ja selle rakendamiseks; toetavat tegevuskeskkonda, mis julgustab noorte kaasalöömist otsustusprotsessides; avatud, võrdsetel võimalustel põhinevat, sallivust, hoolivust ja vastutust väärtustavaid vabaajalisi tegevusi.

Võru Noortekeskus on avatud kõigile 7-26-aastastele noortele, keda on rahvastikuregistri andmetel 01.01.2017 seisuga Võru linnas 2647, tööpäeval kella 12-19; laupäeviti vastavalt infole. Noortekeskuse logiraamatu andmetel külastab keskust igapäevaselt keskmisel 26 noort (perioodil juuni 2016-märts 2017) (kõigest 1% linna noortest). Viimasel kolmel kuul on nendest umbes pooled olnud vanuses 12-16, osakaalult järgneb vanuserühm 7-11. Noortekeskuse korraldatavaid üritusi külastab keskmiselt 30-40 noort (ligikaudu 1,5% linna noortest), osavõtt sõltub aga konkreetse ürituse sihtgrupist ja läbiviimise kohast.

Võru Noortekeskus on partneriks Eesti Avatud Noortekeskuste Ühenduse (Eesti ANK) poolt koordineeritavale programmile “Noorsootööasutuste kaudu raskemates oludes noorte jaoks tugimeetmete käivitamise ja rakendamise programm”, mis on seadnud eesmärgiks pakkuda 2016-2018 lisatuge ligi 8800-le 15-26 aastasele noorele. Programmi eesmärk on noorte, kes ei õpi või ei tööta, tagasitoomine kogukonna- ja ühiskonnaellu. Tugitegevused on suunatud kohalikule tasandile ehk noorele võimalikult lähedale ja tema igapäevaelu keskkonda. Tegevuskava keskendub noorte ülesleidmisele ja motiveerimisele otsiva noorsootöö kaudu ning kohaliku tasandi võrgustiku sekkumise kaudu, et suunata nad teadmisi ja oskusi omandama või tööturule sisenema.⁴⁹

Võru Noortekeskus saab taotleda linnavalitsuse poolt makstavat noorsootöö ja huvitegevuse toetust⁵⁰ ja kultuuri-, noorsootöö-, haridus- ja sotsiaaltöölalast tegevustoetust⁵¹, lisaks ürituste korraldamise toetust.⁵²

Võru linna noortel on ka oma esinduskogu – Võru Linna Noortekogu (asutatud 2010. aastal; liikmed võivad olla vanuses 14-26 eluaastat). Noortekogu põhitegevuseks on võimaldada noortel ühiskonnaelus aktiivsemalt kaasa lüüa. Noortekogu analüüsib linna pädevusse kuuluvaid noortega seotud küsimusi ja teeb nende osas linnavolikogule ja -valitsusele ettepanekuid. Noortekogu tegevuse eesmärgiks on tutvustada noortele demokraatia põhimõtteid, võimaldada neil osaleda otsustusprotsessides ja kaitsta enda huve noori puudutavates valdkondades; kaasata tegevusse aktiivseid noori; suurendada noorte osalust linna elu koordineerimisel. Noortekogu osaleb noori puudutavate küsimuste aruteludel ja tegevuste elluviimisel, korraldab erinevaid noortele suunatud heategevuskampaaniaid,

⁴⁹ Võru Noortekeskuse koduleheküljel <http://www.vorumaanoor.ee> (külastatud 03.04.2017)

⁵⁰ Võru Linnavolikogu määrus nr 8 (11.04.2012) “Noorsootöö ja huvitegevuse toetuse andmise kord”

⁵¹ Võru Linnavolikogu määrus nr 83 (10.09.2008) “Võru linna eelarvest kultuuri-, spordi-, noorsootöö-, haridus- ja sotsiaaltöölalase tegevustoetuse andmise kord”

⁵² Võru Linnavolikogu määrus nr 53 (20.06.2007) “Võru linna eelarvest kultuuri-, spordi- ja noorsootöölalaste üritustele toetuse andmise kord”

organiseerib ja viib läbi erinevaid noorte vaba aja sisustamisele, tervislike eluviiside arendamisele ja kultuuritaseme tõstmisele suunatud üritusi.

Noorteklubi noortele vanuses 13-30 aastat tegutseb ka MTÜ Eesti Metodisti Kiriku Võru Koguduse juures. Samas toimub ka pühapäevakool lastele vanuses 3-12.

4 Sotsiaalvaldkond ja tervishoid

4.1 Sotsiaalteenused ja -toetused

Linna sotsiaaltööd korraldab linnavalitsuse sotsiaaltöösakond, kus on tööl sotsiaaltöösakonna juhataja, juhataja asetäitja, kaks sotsiaaltööspetsialisti ja kolm lastekaitsepspetsialisti. Linna hallatav hoolekandeesutus on Nöörimaa Tugikodu (Räpina mnt 22).

Nöörimaa Tugikodu teenused võib jagada tinglikult kaheks: tugikodus kohapeal osutatavad teenused ja väljaspool tugikodu osutatavad teenused. Tugikodus kohapeal osutatakse varjupaiga teenust; duši kasutamise teenust; pesu pesemise, kuivatamise ja triikimise teenust; võlanõustamise teenust; eluruumi tagamise teenust. Väljaspool tugikodu ruume osutatakse aga järgmisi teenuseid: koduteenus (teenusel oleva isiku abistamine erinevates igapäevastes toimingutes); tugiisikuteenus lapsele; isikliku abistaja teenus; transporditeenus. Tugikodu teenuseid kasutavad ca 150 inimest ja nende arv kasvab pidevalt. Tugikodu teenuseid rahastatakse linnaelarvest. Abi saamiseks tuleb esitada kirjalik taotlus eelpool mainitud Nöörimaa Tugikodule või sotsiaaltöösakonnale.

Võru linna eelarvest rahastatavad sotsiaaltoetused jagunevad abivajadusest mittedõltuvateks toetusteks ja abivajadusest sõltuvateks toetusteks ning on toodud tabelis 4. Nimetatud toetuseid makstakse isikutele, kelle elukoht on rahvastikuregistri järgselt Võru linn (välja arvatud matusetoetus, elluastumistoetus ja eeskostel või perekonnas hooldamisel oleva lapse toetus). Erandkorras võib linnavalitsus otsustada vältimatu sotsiaalabi osutamise ka isikule, kelle elukohana ei ole registreeritud Võru linn, kuid kes abi vajamise ajal asub Võru linnas.⁵³

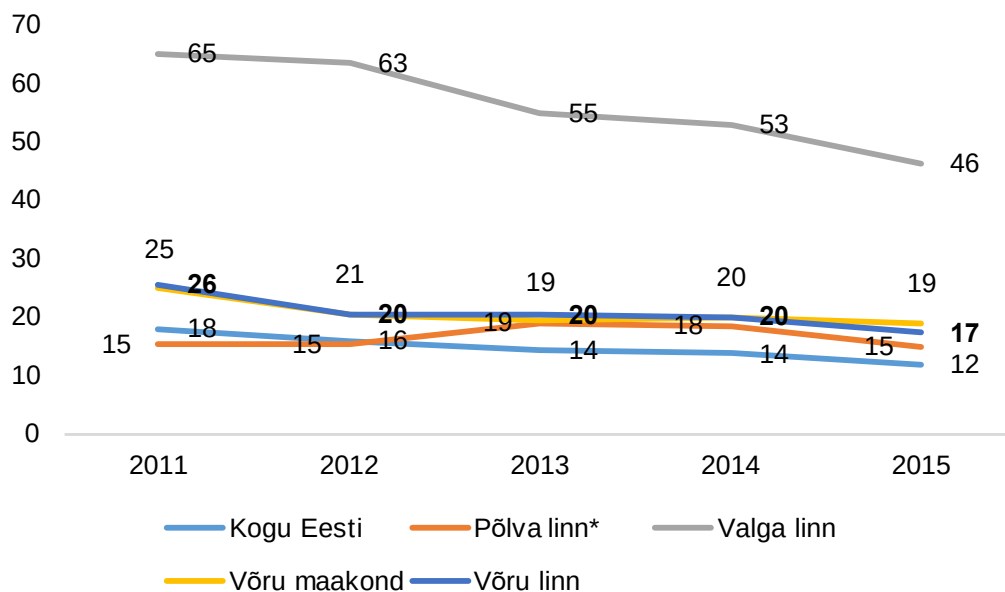
Tabel 4. Võru linna eelarvest rahastatavad sotsiaaltoetused (Allikas: Võru Linnavalitsus)

Toetuse liik	Toetuse määr
Abivajadusest mittedõltuvad toetused	
Sünnitoetus	I osa 65 € lapse sünni registreerimisel; II osa 65 € lapse 1-aastaseks saamisel; III osa 192 € lapse III aastaseks saamisel.
Matusetoetus	130 €
Elluastumistoetus	320€
Eeskostel või perekonnas hooldamisel oleva lapse toetus	52 €/kuus
Kinnipidamiskohast vabanenud isiku toetus	32 €
Puudega isiku hooldamise korraldamise toetus	Toetus sügava puudega isikule 30 €, raske puudega isikule 20 €.
Toetus puudega lapse hooldamiseks	200 € sügava puudega lapse hooldajale; 80 € raske puudega lapse hooldajale; 55 € keskmise puudega lapse hooldajale.
Abivajadusest sõltuvad toetused	
Toitlustamise toetus	Koolieelses lasteasutuses käiva lapse vanemale, kes töötab ja/või õpib tasemeõppes, 100% toidupäeva maksumusest;

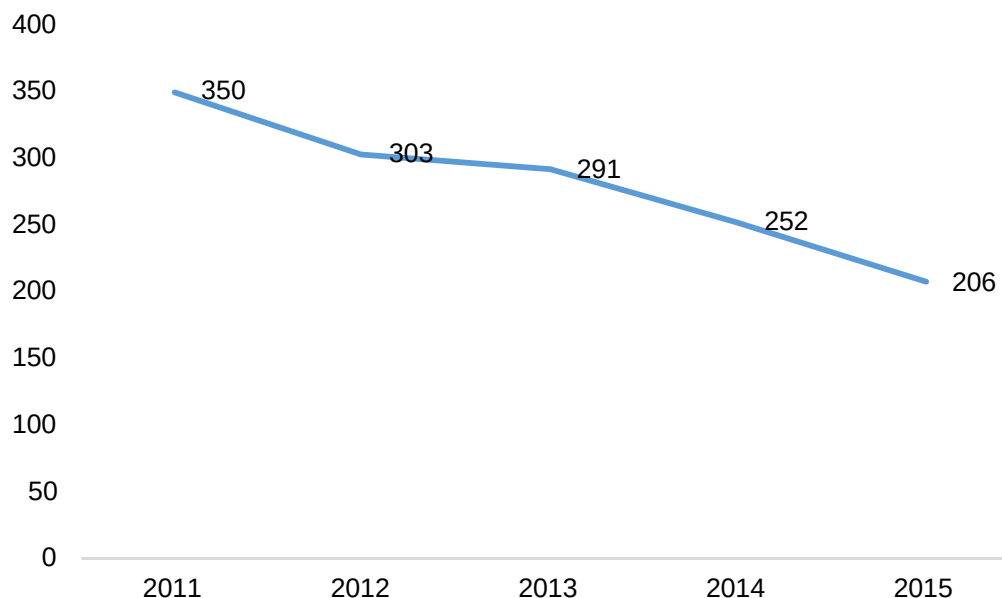
⁵³ Võru Linnavolikogu määrus nr 14 (09.03.2016) "Sotsiaaltoetuste määramise ja maksmise kord"

Toetuse liik	Toetuse määr
	Koolieelse lasteasutuse viimases rühmas käiva lapse vanemale, kes ei tööta, 100% toidupäeva maksumusest. Määratakse kuni neljaks kuuks. Taotlus toetuse taotlemiseks esitatakse üldjuhul 20. augustiks, 20. detsembriks ja 20. aprilliks.
Koolieelse lasteasutuse muude kulude vanemate poolt kaetava osa toetus	Kui peres on 1 laps, siis on toetuse määr 25% muudest kuludest; Kui peres on 2 kuni 18-aastast (k.a) koolieelses lasteasutuses käivat või õppivat last on toetuse määr 50% muudest kuludest. Määratakse kuni neljaks kuuks. Taotlus toetuse taotlemiseks esitatakse üldjuhul 20. augustiks, 20. detsembriks ja 20. aprilliks.
Ravimitoetus	Kuni 45 € aastas.
Prillitoetus	Kuni 32 € aastas või taotleja nägemispuude korral määras kuni 50% prilliklaaside maksumusest.
Puudega isiku sotsiaalteenuse osutamise toetus	Puudega isiku abivahendite, sotsiaalteenuste, transpordikulude ja muude kulude omaosaluse osaline või täielik hüvitamine.
Lastelaagri toetus	Laste laagrikulude omaosaluse osaline või täielik hüvitamine.
Küttetoetus	Küttematerjali maksumuse hüvitamiseks üks kord kalendriaastas kuni 95 eurot ahiküttega (kaugküttevõrguga mitteühendatud) eluruumis üksi elavale vanaduspensionärile, töövõimetuspensionärile ja puudega isikule.
Muu toetus	Muude oluliste sündmuste või ettenägemata hädavajalike kulutuste osaline või täielik katmine.

Riigieelarvest rahastatavad ja sotsiaalhooldekande seaduse alusel linnavalitsuse poolt välja makstavad toetused on toimetulekutoetus ja vajaduspõhine peretoetus. Toimetulekutoetuse maksmine elaniku kohta Võru linnas on viimase viie aasta jooksul vähenenud üheksa euro võrra, samuti on vähenenud toimetulekutoetust saanud perekondade arv (vt joonised 35 ja 36) 2015. aastal maksti Võru linnas ühe inimese kohta toimetulekutoetust 17 eurot/kuus, Eesti keskmine oli aga tunduvalt madalam – 12 eurot/kuus. Võru linna elanike toimetulek näitab paranemise märke, kuid jääb jätkuvalt alla Eesti keskmist.

Joonis 35. Toimetulekutoetuse maksmine elaniku kohta, eurodes 2011-2015 (Allikas: Statistikaamet)

Joonis 36. Toimetulekutoetust saanud perekondade arv Võru linnas 2011-2015 (Allikas: Statistikaamet)

Võru Linnavalitsuse omandis on kokku 27 munitsipaalkorterit kogupindalaga ca 932 m². Keskmine munitsipaalkorteri suurus on 35 m². Märtsi 2017 seisuga on elaniketa kolm korterit. Suur osa korteritest on renoveerimata. Veel on linna omandis Nöörimaa Tugikodu alla kuuluvad (koondnimetusega Räpina mnt 22 sotsiaalmaja) 11 sotsiaalkorterit (kogupind ca 321 m²) ja varjupaiga osa (ca 200 m²).

Linnal oma üldhooldekodu ei ole, kuid 34-kohaline hooldekodu on olemas lähedal asuva Lõuna-Eesti Haigla AS koosseisus. Aktsiaseltsi 49% omanik on MTÜ Terve Võrumaa, mille liige Võru linn on. 2016. aastal osteti sisse kokku 26 hooldekodukohta – enim MTÜ-lt Antsla Tervisekeskus (6 kohta), SA-lt Taheva Sanatoorium (4 kohta) ja AS-lt Lõuna-Eesti Hooldekeskus (3 kohta).

Võru Linnavalitsus teeb sotsiaalvaldkonnas tihedat koostööd erinevate ühingute ja organisatsioonidega: Võru Noortekeskus, Võrumaa Noorte Tugila, Võrumaa Rajaleidja Keskus, Võrumaa Lastekaitse Ühing, Lastekaitse Liit, lasteombudsman, Saagu Valgus Võrumaa, Tähtvere Avatud Naistekeskus, Lõuna-Eesti laste ja noorukite Vaimse Tervise Keskus, SA Võru Pensionäride Päevakeskus, Päästarmee Võru korpus, Elupuu kogudus (Võru Toidupanga koostööpartner), Võrumaa Puuetega Inimeste Koda ja nende liikmesühingud, MTÜ Lõuna-Eesti Erihooldusteenuste Keskus, MTÜ Toetuskeskus Meiela, Võrumaa Lasterikaste Perede Ühing ja Eesti Punase Risti Võrumaa Selts. SA Võru Pensionäride Päevakeskus näol on tegemist 2005. aastal Võru linna ja AS Lõuna Eesti-Haigla poolt asutatud sihtasutusega.

4.2 Tervishoiuteenused

Suurim Võru linna elanike teenindav tervishoiuasutus on Meegomäe külas (Võru vald) asuv Lõuna-Eesti Haigla AS. Haiglavõrgu arengukava⁵⁴ mõistes on tegemist üldhaiglaga. Haiglas osutatakse kõiki üldhaiglas nõutud (üldkirurgia, sisehaigused ja erakorralise meditsiini

⁵⁴ Vabariigi Valitsuse määrus nr 105 (02.04.2003) "Haiglavõrgu arengukava"

teenused) ja lubatud (günekoloogia ja sünnitusabi, lastehaigused) ambulatoorseid ja statsionaarseid teenuseid. Lubatud erisusena osutatakse psühhiaatria statsionaarseid ja ambulatoorseid teenuseid, taastusravi ja füsiaatria statsionaarseid ja ambulatoorseid teenuseid ning hooldusravi. Haigla üksuste alla kuuluvad ka õendusabikeskus ja hooldekodu ning Taastusravi Keskus. Lõuna-Eesti Haigla AS kindlustab ka ööpäevaringse kiirabi teenuse kolme brigaadiga. Üks kiirabibaas asub Võru linnas, Põllu 2.

Haiglaga samas kompleksis asub ka MTÜ Lõuna-Eesti Erihooldusteenuste Keskus, mis pakub erihooldusteenuseid ja rehabilitatsiooniteenuseid täiskasvanud psüühilise erivajadusega inimestele.

Lõuna-Eesti Haigla AS osutab ambulatoorset eriarstiabi ka Võru linnas, Jüri 19a. Seal võtab kolm korda nädalas vastu naistearst. Lisaks on avatud röntgenkabinet. Samas tegutseb ka PMA AS Võru kliinik, mis pakub eriarstiabi järgmistel erialadel: hambaravi, günekoloogia ja oftalmoloogia.

Psühhiaatrilist ambulatoorset eriarstiabi pakuvad veel FIE Õie Vahing (Vabaduse 10b) ja Jaansonis Psühhiaatriakeskus OÜ (Jüri 16); oftalmoloogiaga seotud teenuseid Oftop OÜ (Jüri 19a). Hambaraviteenust pakuvad lisaks PMA AS-le veel E. Liivandi Hambaravi OÜ (Jüri 19a), M. Hanimägi Hambaravi (Jüri 19), FIE Mare-Kai Männiste Hambaravi (Jüri 19), L. Kindsigo Hambaravi OÜ (Liiva 11), Diakoonia Hambaravi OÜ (Võrumõisa tee 4) ja KaStrom OÜ (Tartu 35). Hambaravi esmaabi saamiseks tuleb elanikel pöörduda SA Tartu Ülikooli Kliinikumi Stomatoloogia Kliinikusse. Võru linna koolides pakub koolitervishoiuteenust OÜ Tugikoda. Haigekassa lepingupartnerid õendusabi alal on Lõuna-Eesti Haigla AS, Riia Palm Õendusabi ja Vähihaigete Toetusravi SA.⁵⁵

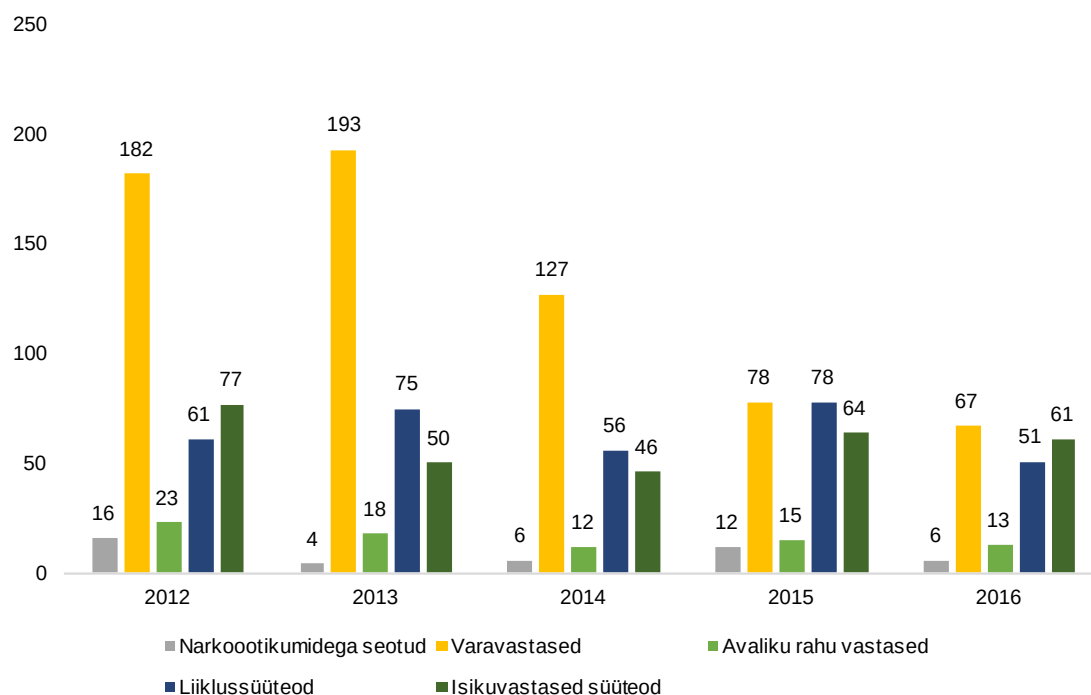
Võru linn on teeninduspiirkonnana kirjas 10 perearstil. Üldarstiabiteenust osutavad Perearst Agi Märdin OÜ (üks arst; Jüri 19a), OÜ Perearst Marje Toom (üks arst; Jüri 19a), FIE Kaja Kasak (Jüri 19), FIE Margit Kõivomägi (Jüri 19a), OÜ Võru Arst (neli arsti; Jüri 19a) ja Kesklinna Perearstikeskus OÜ (kaks arsti; Lembitu 2). Jüri 19a näol on tegemist kunagise polikliinikuhoonega.

Võru linna terviseprofiil pärineb 2012. aastast. Muuhulgas sisaldab see rahvarervise andmeid.

4.3 Avalik kord ja turvalisus

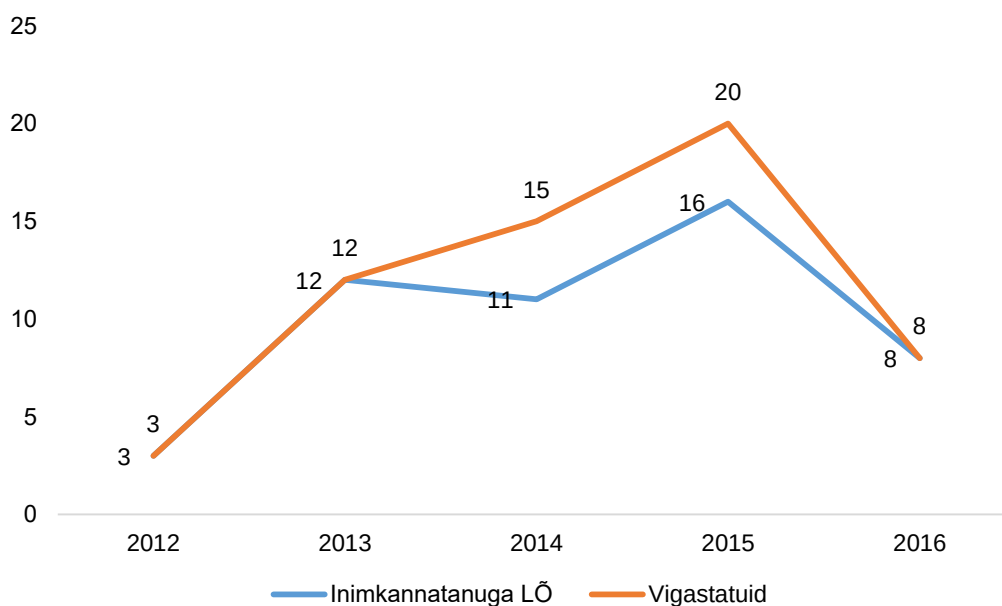
Kuritegevus Võru linnas on aasta-aastalt vähenenud. Kui 2012. aastal registreeriti Võru linnas kokku 373 kuritegu, siis 2016. aastaks vähenes see 207-ni. Võrdluseks, et Põlva linnas registreeriti samal aastal 133 kuritegu ja Valga linnas 289 kuritegu. Enim esinevad kuriteo liigid on varavastased süüteod, isikuvastased süüteod, liiklussüüteod, avaliku rahu vastased süüteod ja narkootikumitega seotud süüteod (vt joonis 37).

⁵⁵ Haigekassa lepingupartnerid, Eesti Haigekassa (2017).

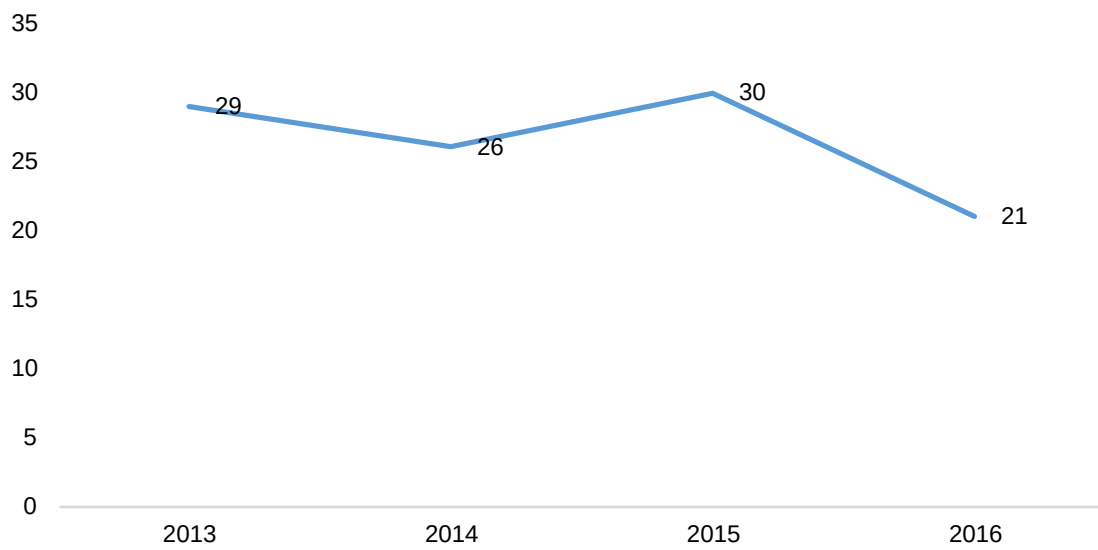

Joonis 37. Kuritegude arv enim levinud kuriteoliikide lõikes Võru linnas 2012-2016 (Allikas: Politsei- ja Piirivalveamet)

Inimkannatanutega liiklusõnnetuste, sh vigastatada saanud isikute arv ja tulekahjude arv on olnud kõikuv (vt joonis 38 ja joonis 39). Liikluses oli perioodil 2012-2016 negatiivseim 2015. aasta, mil inimkannatanuga liiklusõnnetusi registreeriti kokku 16, vigastatuid oli 20. 2016. aastal oli neid poole võrra vähem, kuid rohkem kui 2012. aastal. Valga linnas oli 2016. aastal inimkannatanuga liiklusõnnetusi 13, vigastatuid 12; Põlva linnas vastavalt 3 ja 3. Positiivne on see, et hukkunuid ei ole. 2016. aastal toimus Võru linnas 21 tulekahju, milles hukkus üks inimene.

Joonis 38. Liiklusõnnetuste arv Võru linnas 2012-2016 (Allikas: Politsei- ja Piirivalveamet)

Joonis 39. Tulekahjude arv Võru linnas 2013-2016 (Allikas: Päästeamet)

5 Kodanikuühiskond, kultuur, sport ja eripära

5.1 Kaasamine ja kogukond

Võru linna elanikud saavad linnas toimuva kohta peamiselt infot Võru linna koduleheküljelt www.voru.ee, Võru linna ametlikult Facebook'i lehelt ja korra kuus (välja arvatud juuli) ilmuvast Võru Linna Lehest. Linna leht on tasuta ja seda levitatakse otsepostituse teel. Keskmise trükiarv ühe lehenumbri kohta on 6900. Võru linn on liitunud rakendusega, mille kaudu on linnaelanikel, aga ka kõigil linna külastavatel inimestel võimalik teavitada heakorraprobleemidest linnas.⁵⁶

Linnaelanikel on võimalik osaleda nii arengukavade kui erinevate planeeringute koostamise protsessis osaledes avalikel väljapanekutel ja aruteludel.

Võru Linnavalitsus teeb oma igapäevatöös tihedat koostööd erinevate ühingute ja organisatsioonidega ning kaasab vabatahtlikke ürituste korraldamisse. Konkreetsetest koostööpartneritest on pikemalt juttu iga valdkonna juures eraldi. Infot Võrumaa, sh Võru linna vabäühenduste kohta leiab Võrumaa Arenguagentuuri hallatavast andmebaasist.⁵⁷

Võru linna on 2015. aasta seisuga registreeritud kokku 267 mittetulundusühingut ja kuus sihtasutust (vt tabel 5). 1000 elaniku kohta teeb see 23,53 MTÜ-d ja 0,40 SA-d. Võrdluseks, et Eestis keskmiselt on vastavad suhtarvud 23,5 ja 0,59 ning Võru maakonnas 21,68 ja 0,38. Võru linnas on 1000 elaniku kohta rohkem sihtasutusi ja mittetulundusühinguid kui maakonnas keskmiselt. MTÜ-de arv on võrreldes 2012. aastaga siiski vähenenud (24 ehk 8,2% võrra), lisandunud on üks sihtasutus.

⁵⁶ Vt <http://kov.riik.ee/annateada/>

⁵⁷ <https://vaa.ee/mtu/>

Tabel 5. Mittetulundusühingute ja sihtasutuste arv ning suhtarvu muutus perioodil 2011-2015 (Allikas: Statistikaamet, Rahvastikuregister)

Aasta	MTÜ-de arv	SA-de arv	MTÜ-de arv 1000 el kohta	SA-de arv 1000 el kohta	MTÜ-de arv	SA-de arv	MTÜ-de arv 1000 el kohta	SA-de arv 1000 el kohta	MTÜ-de arv	SA-de arv	MTÜ-de arv 1000 el kohta	SA-de arv 1000 el kohta
	Kogu Eesti				Võru maakond				Võru linn			
2011	29507	791	21,61	0,58	751	13	21,21	0,40	291	5	19,80	0,45
2012	28183	833	20,66	0,61	728	14	20,38	0,38	275	5	19,82	0,38
2013	28376	757	20,89	0,56	716	13	20,08	0,36	257	5	19,89	0,39
2014	29439	750	21,8	0,56	742	14	20,75	0,40	261	5	21,78	0,40
2015	30859	772	23,5	0,59	786	15	21,68	0,38	267	6	23,53	0,40
Muutus (arv)	1352	-19	1,89	0,01	35	2	0,47	0,02	-24	1	3,73	0,05
Muutus (%)	4,6%	-2,4%	8,7%	1,7%	4,7%	15,4%	2,2%	5%	-8,2%	20%	18,8%	11,1%

Võru linn tunnustab tublisid ja ettevõtlikke inimesi läbi järgmiste suuremate tunnustusavalduste:

- Võru linna teenetemärk (antakse füüsilisele isikule Võru linnale osutatud teenete eest või linnapoolse erilise austusavaldusena; teenetemärgi omistamise otsustab linnavolikogu);
- Võru linnaapea vapimärk (antakse füüsilistele isikutele väljapaistva või järjepideva tegevuse eest austuse avaldamiseks; ühes kalendriaastas antakse kuni 10 vapimärki; andmise üle otsustab linnaapea);
- Võru linna Aasta Õpetaja (sellega tunnustatakse Võru linna koolide, huvikoolide ja lastaedade õpetajaid, kelle töö ja isiklik eeskuju on oluliselt kaasa aidanud noorte kujunemisele mitmekülselt arenenud isiksusteks ning kelle tegevus on positiivselt mõjutanud haridusasutuste, Võru linna ja piirkonna arengut; aasta õpetaja tunnustus omistatakse kuni viiele õpetajale kategooriates: Aasta Õpetaja, Aasta Noor Õpetaja ja Aastate Õpetaja);
- Võro Liina Tego ja tegija (tegijaid tunnustatakse järgmistes kategooriates: Kultuuritegelane, sporditegelane, tervishoiu- ja sotsiaaltöötaja, kultuuri- ja haridusasutus, ettevõtte, ettevõtja, uus tulija, aasta heategija, aasta toetaja, aasta noor ja aasta eriauhind; ettepanekuid saavad esitada kõik).

Linna osalusega kogukonnaelu aktiveerivad asutused on Võru Noortekeskus (vt ptk) ja SA Võru Pensionäride Päevakeskus.

Võru Pensionäride Päevakeskuses saab suhelda eakaaslastega; lugeda ajalehti; vaadata televiisorit; kasutada arvutit, printerit, paljundusaparaati ja videoprojektorit; mõõta vererõhku; osaleda erinevate huviringide töös; osaleda koolitustel, loengutel ja üritustel; saada nõu, sh seoses igapäevaste toimingutega ja juriidiline nõustamine.⁵⁸

5.2 Sport

Võru linna hallatav spordiasutus on Võru Spordikool, millest oli pikemalt juttu huvitegevuse all. Linna osalusega on ka SA Võru Spordikeskus. Võru spordikeskuses on kergejõustikuhall, pallimängude saal, judosaal, jõusaal, aeroobikasaal, ronimissein ja tennise siseväljak. Spordikeskuse juurde kuulub kergejõustiku- ja jalgpallistaadion. Spordikeskuses leiavad aset ka mitmed rühmatreeningud.

Võru Spordikeskus haldab ka F.R.Kreutzwaldi 16 asuvat varasemalt Võru Spordikoolile kuulunud hoonet. Spordihoones on võimla, maadlusaal, jõusaal ja tõstesaal. Hoone kõrval pargis asuvad võrkpalliväljakud, mida haldab MTÜ Võru Võrkpalliklubi.

Spordikeskuse hallata on veel Kubija suusabaas ja terviserajad (Kubija Tervisespordikeskus, mille alla kuulub 3 km pikkune valgustatud rolleri- ja suusarada, terviserajad, võimlemislinnak, suusabaas ja palliväljakud), Tamula tenniseväljakud (2 Tennis Force tüüpi tenniseväljakut; avatud kevadest sügiseni), Andsumäe hüppetorn (Meegomäe küla, Võru vald; K10 ja K30 hüppemäed) ja Tamula rannaala rannavõrkpalli ja -jalgpalli väljakud.

MTÜ FC Helios Võru valduses on Roosi tänava spordiväljak (jalgpalliväljak) ja nende kasuks on seatud hoonestusõigus Kooli 7 kinnistu 10 000 m² osale eesmärgiga rajada sinna

⁵⁸ <http://www.vorupensionar.ee> (külastatud 03.04.2017)

kunstmurukattega jalgpalliväljak. Jalgpalliklubi Võru valduses on minijalgpalliväljakud Olevi 29 ja Kubija tee 1 (kunstmurukattega minijalgpalliväljakud, korvpallilaud).

Sportimisvõimalused on veel linna koolides. Võru Kreutzwaldi Koolil on ca 300 m² võimla ja Võru Kesklinna Koolil ca 250 m² võimla, aeroobikaruum ja kunstmuruga jalgpalliväljak. Samuti on oma võimla Täiskasvanute Gümnaasiumil. Lisaks asuvad Koreli kaldaalal ja pargis ning Kubija lauluväljaku juures disc-golfi rajad. Rooski tänava spordiväljakul asub pentangi väljak.

Võru linnas tegutsevad järgmised spordiklubid:

- MTÜ FC Helios Võru jalgpallikool
- Võru Judoklubi Rei
- Spordiklubi Budokai (karate)
- Kergejõustikuklubi Lõunalõvi
- Orienteerumisklubi Võru
- Spordiühing Ekstreempark (kärestikuslaalom, kaljuronimine, seiklusport)
- Võru Võrkpalliklubi
- Tenniseklubi VSOP
- Võru Spordiselts Kalev (kahevõistlus, kreeka-rooma maadlus, firma- ja tervisesport)
- Võru Maleklubi (male ja kabe)
- Võru Suusaklubi
- Võru Spordiklubi Küti (petang)
- Janika Võimlemiskool (iluvõimlemine)
- Just Tantsukool
- JJ-Street Tantsukool (tänavatants)
- Jalgpalliklubi Võru
- MTÜ Tantsuklubi Maarja (peotants)

Linna spordielu elavdamisel on oluline roll Võrumaa Koolispordi Ühendusel, Võrumaa Spordiliidul ja Võru Spordiveteranide Koondisel.

Aasta tähtsaimad spordisündmused on J. Gutmanni nimeline Võru võrkpalliturniir, Haanja maraton, 1784 m linnajooks, Võhandu maraton, Võru rattaralli, G. Otsa ujumisvõistlus ja Võru roller. Mitmed neist on rahvusvahelise tähtsusega üritused.

2016. aastal investeeris Võru Linnavalitsus sporditegevusse üle ühe miljoni euro, mis teeb eurot ca 90 eurot elaniku kohta.⁵⁹ Võrdluseks, et Põlva vallas oli vastav suhtarv 95 eurot elaniku kohta ja Valga linnas 39 eurot.

Spordi valdkonnas on võimalik taotleda noorsootöö valdkonnaga sarnaseid toetuseid.

⁵⁹ Rahvaarv seisuga 01.01.2016 Statistikaameti andmetel; Eelarve täitmine tekkepõhine (Saldoandmikust), Rahandusministeerium

5.3 Kultuur ja eripära

Võru Linnavalitsuse hallatav kultuuriasutus on Võrumaa Keskraamatukogu, linn on osaline ka SA-s Võru Kannel.

Kultuurimaja Kannel ruumid on rekonstrueeritud ja multifunktsionaalsed võimaldades korraldada erinevaid etendusi, kontserte, konverentse, seminare jne. Teatri-kinosaal on 400-kohaline ja seega maakonna suurim. Kontsertisaali mahub kuni 290 kuulajat, väikesesse saali 120. Võru Kandles tegutsevad Võru linnagalerii, kino Kannel ning arvukad harrastuskollektiivid. Kandles viivad oma tegevusi läbi segakoorid Hilaro, Tervis, Tempera; naiskoor Kannel; Võru Meeskoor; Setu leeloansambel Helmekaala; Võru Puhkpilliorkester; naisrahvatantsurühmad Tsõör, Kabujalakesed ja Viire; segarahvatantsurühm Kannel; Kandle kapell; laste ja noorte rahvatantsurühm Hopser; võimlemisklubi Sirutus, tantsutrupp Variatsioonid ning Võru Draamastudio. Kino Kannel kasutab alates 2014. aastast digitaalset kinosüsteemi ning vaadata saab ka 3D filme.

Võru Kannelt külastab aastas ligikaudu 75 000 inimest. Kultuurimajas toimuvatest huviringidest (kokku 16) võttis 2016. aastal osa 371 inimest.

Võrumaa Keskraamatukogu näol on tegemist maakonnaraamatukoguga, mis asub Võru linnas aadressi Jüri 54 II ja III korrusel. II korrusel asub lasteosakond, mille Tähesaalis korraldatakse näitusi. III korrusel on 34-kohaline lugemissaal koos teatmestu ja kojulaenutusega. Konverentsisaali on võimalik vaadata erinevaid näitusi ja osaleda loengutel, raamatuesitlustel jm sündmustel. Mõlemal korrusel asuvad ka avalikud arvutid.

Raamatukogu hoone on renoveeritud. 2016. aasta seisuga oli raamatukogul 6103 lugejat ja raamatukogu kogudes 134 485 eksemplari teavikuid.

Võru linnas tegutseb kolm muuseumi – Vana-Võromaa kultuurikoda (Võrumaa Muuseum) ja Dr. Fr. R. Kreutzwaldi Memoriaalmuuseum Võru Instituudi muuseumiosakonnana ja orelimuuseum (MTÜ Kriisade Orelid) (pikemalt loe turismi peatükist).

Võru Instituut on Kultuuriministeeriumi valitsemisalas tegutsev riigi teadus- ja arendusasutus. Instituudi tegevuspiirkonnaks on eelkõige ajalooline Võrumaa ja sellega seotud alad. Instituut korraldab teadusüritusi ja arendab kirjastustegevust; teeb koostööd kodu- ja välismaa organisatsioonide ja asutustega; konsulteerib ja annab eksperthinnanguid instituudi tegevusvaldkonda kuuluvates küsimustes ning esitab ettepanekuid Võrumaa arengut puudutavates küsimustes; kannab hoolt oma tegevuse populariseerimise ja Võrumaa tutvustamise eest.⁶⁰ Võru Instituudil on Võru linna kultuurielus ja linna turundamises väga oluline roll, linnavalitsus teeb instituudiga tihedat koostööd. Võru Instituut toetab (õpetaja koolitamisega, materjalidega jms) keelepesa lastehoiurühmasid, mis on avatud ka kolmes Võru linna lasteaias.

Oma roll Võru linna kultuurielus on ka kogudustel ja erinevatel vabaühendustel. Võru linnas tegutseb kokku kaheksa kogudust: Eesti Evangeelse Luterliku Kiriku Võru Katariina Kogudus, Eesti-Apostlik Õigeusu Kiriku Võru Suurkannatajate Ekaterina Kirik, Eesti Metodisti Kiriku Võru Elupuu Kogudus (toimub ka laste pühapäevakool ja noorteõhtud; kogudus on

⁶⁰ Kultuuriministri määrus nr 12 (03.12.2004) "Võru Instituudi põhimäärus"

koostööpartner Võru Toidupangale), Eesti Evangeelsete Vabakoguduste Liidu Täisevangeelne Võru Hosianna Kogudus, Päästearmee Võru Korpus (korraldab ka supikööki), Seitsmenda Päeva Adventistide Võru Kogudus, Võru Baptisti Kogudus, Võru Baptisti Kogudus ja Eesti Karismaatilise Osanduskiriku Võru Püha Timoteose Kogudus.

Vabaühendustega teeb linnavalitsus eeskätt koostöö erinevate ürituste korraldamisel. Vabaühendused rikastavad linna kultuurielu erinevate sündmuste ja huviringide korraldamise läbi. Kindlasti tuleb siinkoha mainida MTÜ-d Võru Folkloorifestival, MTÜ Papa Kreutzwaldi Õueteater, MTÜ Võru Sümfooniilise Muusika Ühing, MTÜ Järjehoidja, MTÜ Võru Loomeselts, MTÜ Memento Võrumaa Ühendus (kõik nimetatud ühendused tegelevad erinevate ürituste korraldamisega) ja MTÜ Hilaro Võru Loovuskool (beebikool, laulukool, folgikool, kandlekool), MTÜ Avatud Ateljee Klubi (erinevad kunstikursused nii nooretele kui täiskasvanutele).

Infot linna kultuurisündmuste kohta leiab Kultuurikavast. Traditsioonilised üritused on välja toodud turismi peatükis. Ka kultuurivaldkonnas saavad tegevuse läbivijad taotleda linnavalitsuselt tegevustoetust ja toetust ürituste korraldamiseks.

Võru linna tutvustamisel kasutatakse enim Võru linna tunnuslauset, mis on “Üts Ummamuudu liin” (“Üks isemoodi linn”, “A bit different”). Tunnuslause kannab endas positiivset ja südamlikku hõngu, väärtustab Võrus elavaid sõbralikke ja avatuid inimesi ning väljendab Võrule omast elamise ja olemise viisi, piirkonnas kasutatavat murdekeelt, omanäolist puitarhitektuuri, kaunist loodust, rahva positiivset suhtumist "umasse" ja "häässe" ning omakultuuri tervikuna. Tunnuslauset kasutatakse Võru linna tutvustavatel trükistel, üritustel, suveniiridel, linna esitlustel, messidel, transparentidel, rekvisiitidel, plakatitel, meedias jmt kohtades. Lisaks tunnuslausele on Võru linnal ka logo, millel on kujutatud Võru linn ümbritseva looduskeskkonnaga, milleks on mägine maa, sügavad järved ja parasjagu päikest.⁶¹

⁶¹ Võru Linnavalitsuse määrus nr 23 (28.11.2012) “Võru linna tunnuslause ja logo kasutamise kord”

6 Planeerimine ja keskkond

6.1 Ruumiline areng

Võru linn on hea näide 18. sajandi linnaplaneerimisest ja arhitektuurist ning nõukogude-aegse ekstensiivse tööstuse arendamisega kaasnevast linnakorraldusest väikelinnas. Linna ruumilise arengu põhimõtted on kirjas Võru linna üldplaneeringus, mis on kehtestatud 2009. aastal. 2014. aastal toimunud üldplaneeringu ülevaatamise tulemusena leiti, et linna üldplaneering on asjakohane ja üldplaneeringu mõju linna arengule on olnud positiivne. Kehtestatud maakasutus- ja ehitustingimused aitavad kaasa tuleviku prioriteediks oleva polüfunktsionaalse linnakeskuse väljaarendamisele, soosivad puhkealade rajamist ja elamumaade kasutuselevõtmist. Tööstusalade planeerimise ja arendamisega luuakse pikemas perspektiivis võimalused uute töökohtade tekkeks ja elanikkonna suurenemiseks.⁶² Ehitusseadustiku ja planeerimiseseaduse rakendamise seaduse kohaselt tuleb enne nimetatud seaduste jõustumist kehtestatud üldplaneeringud vaadata üle hiljemalt 1. jaanuariks 2018.

Linna asumiteks on: Kesklinn, Liitva, Nöörimaa, Võrusoo, Võlsi, Kubja ja Taara.⁶³

Võru linna kogupindala on 1401 ha, millest katastrisse on kantud 1248,4 ha (89,1% kogu maast). 21,6% katastriüksuste kogupindalast on oma sihtotstarbelt sotsiaalmaa; 20,5% elamumaa ja 19,9% veekogude maa (vt tabel 6).⁶⁴

Tabel 6. Maakatastrisse kantud maa sihtotstarvete lõikes (ha) (Allikas: Maakatastri statistika, Maa-ameti Geoportaal)

Katastriüksuse sihtotstarve	Pindala (ha)	% katastriüksuste kogupindalast
Elamumaa	255,8	20,5
Ärimaa	75,2	6,0
Tootmismaa	177,5	14,2
Veekogude maa	248,4	19,9
Transpordimaa	148	11,9
Jäätmeoidla maa	23,6	1,9
Riigikaitsemaa	38,4	3,1
Kaitsealune maa	2,3	0,08
Maatulundusmaa	8,6	0,69
Sihtotstarbeta maa	1,3	0,1
Mäetööstusmaa	0	0
Turbatööstusmaa	0	0
Sotsiaalmaa	269,7	21,6

Elamumajanduse seisukohalt olulised töös või lähiaastatel ees seisvad arendused on seotud Taara tänava ja Kalmuse tn 16a kinnistu vahelise alaga; Tööstuse tn 12 kinnistu Mustjärve ja Vilja tn 57 kinnistu vahelise osaga; Järve tn 37 kinnistuga; Olevi tn 1 kinnistuga (detailplaneeringu menetlus pooleli). Käimas on ka ettevalmistustööd kunagise gaasialüsaatorite tehase peahoone korterelamuks rekonstrueerimiseks ja Roosi-Karja-Väikse tänava piirkonda (endine lihakombinaadi territoorium) kortermajade ehitamiseks. Teised linnas toimuvad suuremad arendused on seotud linnaruumiga. 2017. aastal rajatakse 5

⁶² Võru Linnavolikogu 30. aprilli 2014 otsus nr 17 (30.04.2014) "Võru linna üldplaneeringu ülevaatamise tulemused"

⁶³ Võru linna üldplaneeringu seletuskiri, 2007

⁶⁴ Maa-amet, Maakataster (andmed seisuga 31.03. 2017)

kilomeetrit jalg- ja jalgrattateid, millest 4 km on Võru linna ja 1 km Võru valla haldusalas. 2018. aastal alustatakse Võru linna ajaloolise südame taastamist ning jätkatakse haridusasutuste rekonstrueerimisega.

Linnavalitsuse poolt väljastatud ehituslubade arv on viimastel aastatel püsinud stabiilsena kuid võrreldes 2012. aastaga vähenenud (vt tabel 7). Samuti on vähenenud väljastatud kasutuslubade arv, mis võib viidata mõningasele ehitustegevuse vähenemisele.⁶⁵

Tabel 7. Võru Linnavalitsuse poolt väljastatud ehitus- ja kasutuslubade arv 2012-2017 I kv (Allikas: Võru Linnavalitsus, Ehitisregister)

	2012	2013	2014	2015	2016	2017 I kv
Väljastatud ehituslubade arv	63	56	69	34	32	3
Väljastatud kasutuslubade arv	37	36	46	52	21	4

Eestis suurima kinnisvara portaali kv.ee andmetel oli 21.04.2017 seisuga Võru linnas 55 aktiivset korteri- ja 43 majamüügikuulutust. Korterite ruutmeetri hind jääb vahemikku 51,2 EUR/m² kuni 945 EUR/m². Majade puhul on madalaim ruutmeetri hind 41,3 EUR/m² ja kõrgeim 1316 EUR/m². Korterite üürikuulutusi oli vaid kuus kuuüüriga 100-200 eurot.⁶⁶ Üüriturg Võru linnas on väga väike.

6.2 Loodus- ja muinsuskaitse

Võru linn asub Otepää kõrgustiku ja Haanja kõrgustiku vahel kulgevas, suures osas mandrijää sulavete uuristatud Hargla orundis. Linna territooriumil asuvad kolm järve: Tamula (229 ha), Kubija (15,9 ha) ja Kubija Veskijärv (1,7 ha), mille kaldaalasid on rendatud nii linnaruumi ilmestamise kui puhkeala loomise eesmärgil. Tamula järvest on väikese Vahejõe kaudu olemas ühendus Vagula järvega. Loodest ja põhjast piirab linna Võhandu jõgi.

Linna rohestruktuuris on olulisel kohal Kubija metsaalad, Võru linnakalmistu ja pargid. Parkidest suuremad on Kreutzwaldi park, Katariina allee, Juudi park, Kesklinna park ja Seminari väljak.

Keskonnaregistri (2017) andmetel asuvad Võru linna territooriumil järgmised kaitstavad loodusobjektid:

Hoiuala

- Kubija järve hoiuala (17,5 ha)
- Tamula järve hoiuala (2010,9 ha)

Kaitseala

- Kreutzwaldi park (2,1 ha)

⁶⁵ See võib olla tingitud ka seadusemuudatusest, mille tulemusena ei pea paljude ehitiste osas enam ehitusluba taotlema, vaid piisab ehitusteatistest.

⁶⁶ www.kv.ee (külastatud 21.04.2017)

Kaitsealuse liigi leiukoht

- 17 erinevat liiki (tiigikonn, tiigilendlane jt) erinevates asukohtades

Rahvusvahelise tähtsusega alad (Natura loodusalad) on juba mainitud Kubija järve loodusala ja Tamula järve loodusala.

Võru linna territooriumil teostatakse seitset erinevat seireprogrammi: jõevähk; meteoroloogiline seire, hüdroloogiline seire; haudelinnustiku punktiloendus; väikejärvede seire; nahkhiired; meteoroloogiline seire, ioniseeriva kiirguse seire; raskemetallide sadenemise bioindikatsiooniline hindamine. Linna territooriumil paikneb kokku 21 keskkonnaohtlikku objekti, põhiliselt kütusemahutid ja tanklad.⁶⁷

Lemmikloomade pidamisel Võru linnas tuleb kinni pidada Võru linna koerte ja kasside pidamise eeskirjas, loomakaitseaduses, veterinaarkorralduse seaduses, loomatauditõrjeseaduses ning muudes õigusaktides sätestatust. Loomade varjupaiga teenust osutab Võru linnas perioodil 2017–2019 Varjupaikade MTÜ. Linna territooriumile sattunud väikeulukite kinnipüüdmise ja loodusesse tagasitoimetamise osas aitab Võru Linnavalitsust MTÜ Võrumaa Jahimeeste Selts.

Puude raieks Võru linna haldusterritooriumil tuleb Võru linnavolikogu määruses „Puude raieloa andmise kord Võru linnas“ sätestatud juhtudel taotleda raieluba. Veesõidukite hoidmist ja kasutamist Võru linna järvedel reguleerib Keskkonnaministri määrus „Veesõidukite hoidmise ja kasutamise nõuded“. Võru linnas on kaks avalikku supluskohta: Tamula järve rand ja Kubija järve rand. Mõlemas rannas on olemas rannavalve. Teenuse pakkuja leitakse riigihanke tulemusena.

Arhitektuuri-, ajaloo-, tehnika-, kunsti- ja arheoloogiamälestist on Võru linnas registreeritud kokku 216⁶⁸:

Ajaloomälestis

- Võru linnakalmistu
- II maailmasõjas hukkunute ühishaud (kaks)
- Vabadussõjas hukkunute matmispaik
- Terroriohvrite ühishaud
- Võru kreiskooli hoone
- Hoonete kompleks, kus aastail 1833-1877 elas ja töötas Friedrich Reinhold Kreutzwald

Arheoloogiamälestis

- Tamula II asulakoht (keskmise kiviaeg ja noorem rauaaeg)
- Kiviaja asulakoht

Ehitismälestis

- Pangahoone, 1938
- Võru Jekateriina kirik, 1789
- Võru Katariina kirik 1788-1793

Kunstimälestis

⁶⁷ Ibid.

⁶⁸ Kultuurimälestiste riiklik register

- Esemel Võru Jekateriina, Võru Katariina kirikus, kultuurimajas “Kannel”, Võru kalmistul jt asukohtades – kokku 203 objekti.

Muinsuskaitseala

- Võru vanalinna muinsuskaitseala

Võru vanalinna muinsuskaitseala koosneb Tamula järve ja Koreli oja vahel paiknevast ajaloolisest linnatuumikust, mis on rajatud 1785. aasta generaalplaani järgi. Muinsuskaitseala hõlmab kokku 37,2 ha suurust ala, kaitsevöönd ligikaudu 84 ha. Võru vanalinn võeti esmakordselt muinsuskaitse alla Eesti NSV Ministrite Nõukogu 27. veebruari 1973. a määrusega nr 91. Muinsuskaitseala piire nihutati esimest korda pärast muinsuskaitseala kehtestamist 2006. aastal.⁶⁹

Muinsuskaitseala eesmärk on muinsuskaitseala kui ajalooliselt väljakujunenud linnaehitusliku terviku ja muinsuskaitseala kujundavate ehitiste, plaanistruktuuri, maastikuelementide, miljöölise eripära ning muinsuskaitsealale avanevate kaug- ja sisevaadete säilitamine. Muinsuskaitsealal ja selle kaitsevööndis olevatel kinnistutel tohib tegutseda vastavalt Võru vanalinna muinsuskaitseala põhimäärusele ja Muinsuskaitseadusele.⁷⁰ Muinsuskaitseala seisukorda hinnati viimati 2016. aastal ja see on halb.⁷¹

Võru vanalinna muinsuskaitseala ja selle piiranguvöönd on üldplaneeringuga (2007) määratletud ka kui miljööväärtuslik ala. Lisaks kuulub ala Võru-Roosisaar-Kubija väärtusliku maastiku hulka, mis on määratud teemaplaneeringuga „Asustust ja maakasutust suunavad keskkonnatingimused” (2005). Pikemalt Võru vanalinna miljöö- ja muinsuskaitsealadest on võimalik lugeda Kadi Mõttuse magistritööst.⁷²

⁶⁹ Vabariigi Valitsuse määrus nr 47 (16.02.2006) “Võru vanalinna muinsuskaitseala põhimäärus”

⁷⁰ *Ibid.*

⁷¹ Kultuurimälestiste riiklik register

⁷² Mõttus, K. (2016) “Võru miljöö- ja muinsuskaitsealad: kogukond ja linnaplaneerimine”. (Magistritöö). Eesti Maaülikool. Tartu.

7 Taristu ja transport

7.1 Teed ja tänavad

Võru linnas on kokku 71,8 kilomeetrit tänavaid. Linna läbib 4,7 kilomeetrit riigimaanteed. Parkimine on kogu linna piires tasuta ning linnas on kasutusel videovalve. Võru linna teid, tänavaid ja parklaid hooldab 2017. aastal RoadWest OÜ. Lähiaja suurim arendus on seotud linna läbiva 5 kilomeetrise jalg- ja jalgrattatee rajamisega. Uus jalg- ja jalgrattatee ühendab elamu- ja tööstuspiirkonnad ning seob ühtseks teedevõrguks kergliikluse Väimelast Kubija järveni. Suur osa teest kulgeb Koreli oja kõrval. Jalg- ja jalgrattatee peaks valmima 2017. aasta sügiseks.

Võru linna tänavavalgustuse haldamise ja hooldamisega, linna haljastuse, parkide ja rannaalade heakorraga tegeleb Taristuhaldus OÜ. Tegemist on Võru linna tütarettevõttega, milles Võru linn omab 100% osalust. Enamus linna tänavavalgustusest on tavavalgustitest energiasäästlikumad ja tänavaid paremini valgustavad LED-valgustid. Valgustid vahetati 2015. aastal lõppenud projekti käigus, mida rahastas Keskkonnainvesteeringute Keskus. Rohealasad ja veekogusid käsitletakse eespool.

7.2 Ühistransport

Võru linnas, sh kogu Võru maakonnas planeerib ja organiseerib ühistransporti Võru Maavalitsus. Võru linna läbivad maakonnaliinid nr 1, nr 11, nr 14 ja nr 16. Seaduse alusel saavad tasuta sõita:

- 1) eelkooliealised lapsed;
- 2) puudega lapsed, sügava puudega 16-aastased ja vanemad isikud ning sügava või raske nägemispuudega isiku saatja või nägemispuudega isikut saatev juhtkoer.

Sooduspiletiga sõitmise õigus on järgnevatel Eesti rahvastikuregistris Võru linnas elukoha aadressi omavatel isikutel:

- 1) pensionärid (pensionitunnistus);
- 2) raske puudega isikud (AEK otsus koos pildiga dokumendiga);
- 3) õpilased (õpilaspilet);
- 4) üliõpilased (üliõpilaspilet);
- 5) kolme ja enama alla 18-aastase lapsega perede vanemad või vanematega võrdsustatud isikud (sotsiaaltöösakonna tõend).

Alates 2013. aasta aprillist on tasuta sõidu õigus ka kõigil üle 70 aastastel Võru linna elanikel. Tasuta sõidu õiguse kasutamiseks tuleb täita linnavalitsuses vastav taotlus, mille alusel antakse taotlejale kiipkaart, mis tuleb siis bussis registreerida.

Võru linna ja lähiümbruse liinidel sõidavad bussid keskmiselt iga tunni tagant (vt tabel 8). Teatud kellaaegadel on rohkem peatusi ja osadel liinidel on ennelõunasel ajal ka pikem paus.

Tabel 8. Võru linna ja lähiümbruse liinide sagedus (Allikas: Võru Maavalitsus)

Liini nr ja marsruut	Väljumispäevad	Sagedus	Märkused
Liin nr 1; Seminar väljak-Aiandi tee-	E-P	Sõltuvalt peatusest ja perioodist tööpäevadel, v.a riigipühad 16 korda päevas,	Sisuliselt kord tunnis; esimene väljumine tööpäevadel

Haigla-Autobaas-Seminari väljak		nädalavahetustel 14 korda päevas.	algpeatusest kell 5:25 ja viimane 21:00. 01.05-30.09 lisaväljumised.
Liin nr 11; Kesklinn-Kose-Puiga-Kirepi	E-P	Sõltuvalt peatusest ja perioodist tööpäevadel, v.a riigipühad 16 korda päevas, nädalavahetustel 14 korda päevas.	Sisuliselt ca 50 min tagant; esimene väljumine tööpäeviti algpeatusest 5:30 ja viimane 21:15.
Liin nr 14; Kesklinn-Väimela-Parksepa	koolipäeviti	Sõltuvalt peatusest 1-3 korda päevas.	Esimene väljumine algpeatusest kell 7:40, viimane 15:15.
Liin nr 16; Kesklinn-Väimela-Parksepa-Haigla	E-R	Sõltuvalt peatusest ja perioodist 16 korda päevas.	Sisuliselt iga tund, vahepeal pikem paus. Lisaväljumised perioodil 1. september kuni 5. juuni. Esimene väljumine algpeatusest kell 5:40, viimane 20:15.
Liin nr 16; Haigla-Kesklinn-Väimela-Parksepa	L-P	Sõltuvalt peatusest 12 korda päevas.	Sisuliselt iga tund, vahepeal pikemad paused. Esimene väljumine algpeatusest 6:40, viimane 20:15.

7.3 Kommunaalmajandus

Võru linna kaugküttetrasside haldamise ja hooldamisega tegeleb Danpower Eesti AS (endise nimega AS Võru Soojus). Võru linnas on kolm kaugküttevõrgu piirkonda: Kesklinna, Võrukivi ja Laane kaugküttevõrk. Suurim neist on Kesklinna, kus on kokku ühendatud Vabaduse ja Võrusoo katlamajade soojusvõrgud.

Danpower Eesti AS omab hetkel 40 MW installeeritud võimsust, millest maksimaalselt kasutatakse ligi 30 MW. Kaugkütte võrgus varustatakse soojaga 201 objekti, mis kõik on varustatud soojusarvestitega ja 99% ka automaatsete soojussõlmedega. Danpower Eesti AS-il on 24,8 kilomeetrit soojustrasse, millest ca 13 kilomeetrit on kaasaegsetest eelisoleeritud torudest, ülejäänud on paigaldatud betoonkünadesse või maapeale. Need torustikud on suures osas 25-35 aastat vanad.

2016. aastal võttis Võru Linnavolikogu vastu Võru linna soojamajanduse arengukava 2016-2027.⁷³ Arengukava annab ülevaate Võru linna soojusvarustusest, arengukavas analüüsitakse olemasolevate katlamajade ja soojusvõrkude tööd ning soojusenergia tarbimist, pakutakse tehnilisi lahendusi olemasolevate ja perspektiivsete tarbijate soojusvarustuseks ning analüüsitakse võimalusi soojuse jätkusuutlikuks tootmiseks, edastamiseks ja kasutamiseks.

Võru linna veevarustuse- ja reoveekanalisisatsioonitrasside haldamise ja hooldamisega tegeleb Võru Vesi AS. Võru linnas kasutatakse joogiveeks ainult põhjavett ja selle kvaliteet on hea.

Linnas on kokku 89 kilomeetrit veetorustikku, millest üle poole on rekonstrueeritud. Joogivee puhastamine toimub Võru linnas Veski 3 (rekonstrueerimine lõpetati 2005. aastal) ja Põllu 9 (rekonstrueerimine lõpetati 2009. aastal) asuvates veetöötusjaamades. Peale puurkaevudest

⁷³ Võru Linnavolikogu määrus nr 23 (08.06.2016) "Võru linna soojusmajanduse arengukava aastateks 2016-2027"

pumbatava vee liivafiltrite läbimist pumbatakse puhastatud joogivesi veereservuaaridesse, kust edasi II-astme pumpadega juba ühtsesse ühisveevärki. Veetorustikus olevat rõhku kontrollib aadressil Lembitu tn 6 asuv veetorn (rekonstrueerimine lõpetati 2005. aastal). Selleks, et AS-i Võru Vesi Kubja piirkonna klientidel oleks piisav veesurve, kasutatakse veetorustikus oleva vee rõhu tõstmiseks aadressil Jalaka 11 asuvat rõhutõstepumplat (rekonstrueeriti aastal 2004).

Kõik Võru linna ja osaliselt valla ühiskanaliseerimise reoveed kogutakse kokku Roosi peapumplasse (rekonstrueeritud 2009) asukohaga Kaare 27, kust pumbatakse edasi Võru linna reoveepuhastisse (Ringtee 10). Reoveepumplad on veel Vee tänaval (rekonstrueeriti 2012) ja Pikal tänaval (rekonstrueeriti 2013).

Sademeveesüsteemide haldamise ja hooldamisega tegeleb Võru Linnavalitsus. Suurematest sademeveetorustikest on rajatud Paju tänav ja Räpina maantee sademeveekollektor, mis suubub Koreli oja Olevi tänaval ja Räpina maantee ristmiku juures. Nimetatud torustikuga on ühendatud F. R. Kreutzwaldi tänav sademeveekollektor, kuhu juhitakse kõigi ristuvate tänavate sademeveed. Kraavistusega piirkonnad on eramute piirkonnad: Vilja, Võlsi, Kubja, Võrukivi ja Liitva piirkonnad. Nende piirkondade eelvooluks on peamiselt kas Koreli oja, Võhandu jõgi või Tamula järv. Sademeveetorustikke kraavide eelvooluna kasutatakse vähe.

Võru linna ühisveevärgi- ja kanalisatsiooni arendamise kava pärineb aastast 2014.⁷⁴ 2015. aastal võttis Võru Linnavolikogu vastu ka säästva energiamajanduse tegevuskava aastateks 2015-2020. Tegevuskava eesmärkide saavutamiseks on tegevused suunatud kahte rakendusvaldkonda: a) energiasäästule suunatud tegevused hoonete, transpordi, tänavavalgustuse ja tarbijate teadlikkuse tõstmise osas; b) taastuvenergiaallikatest energiatoomine.⁷⁵

Võru Linnavalitsuse hallata on ka Võru linnakalmistu. Võru linnakalmistu on kantud ajaloomälestisena kultuurimälestiste riiklikku registrisse. Võru linnakalmistu kasutamist reguleerib Võru linnavolikogu määrus nr 13 (13.06.2012) „Võru linnakalmistu kasutamise eeskiri”.

7.4 Jäätmemajandus

Vastavalt hankelepingule teostab perioodil 1. detsember 2016 kuni 30. november 2019 Võru linnas jäätmete vedu Eesti Keskkonnateenused AS. Nimetatud lepingu alusel on Eesti Keskkonnateenused AS-il ainuõigus vedada Võru linnas segaolmejäätmeid ja vanapaberit ning kartongi.

Vastavalt Jäätmeseaduse paragrahv 69 lõikele 6 loetakse korraldatud jäätmeveoga automaatselt liitunuks kõik Võru linna jäätmevaldajad. Seega kõik kinnistute omanikud on kohustatud liituma korraldatud jäätmeveoga ja sõlmima lepingu olmejäätmete äraveoks. Jäätmevaldaja võib taotleda erandkorras ja tähtajaliselt korraldatud jäätmeveoga mitteliitunuks lugemist (vastav taotlus tuleb esitada linnavalitsusele).

⁷⁴ Võru Linnavolikogu määrus nr 2 12.02.2014) “Võru linna ühisveevärgi- ja kanalisatsiooni arendamise kava aastateks 2014-2026”

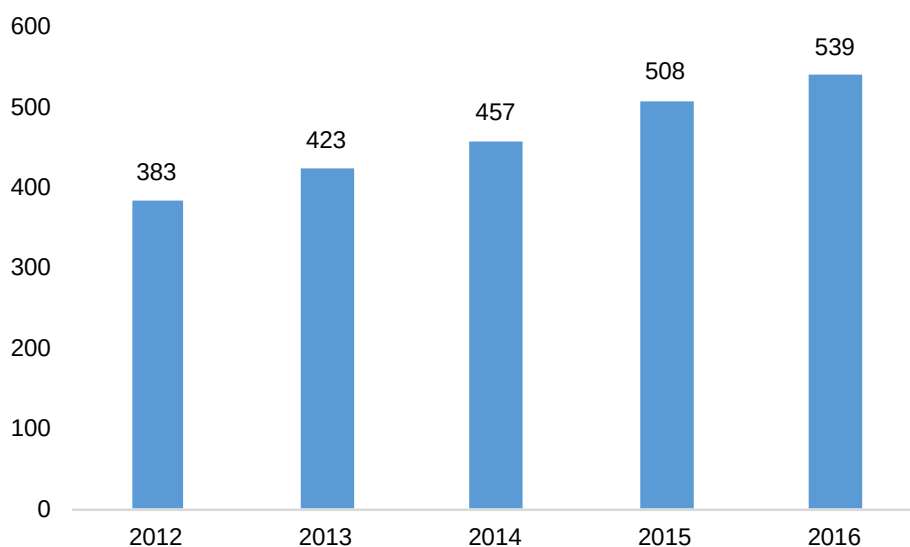
⁷⁵ Võru Linnavolikogu määrus nr 18 (11.11.2015) “Võru linna säästva energiamajanduse tegevuskava aastateks 2015-2020”

Võru linna territooriumil paikneb Võru Linna Keskkonnajaam (Lühike 1), kus võetakse tasuta vastu järgmisi jäätmeid: paber- ja kartongpakendid, plastpakendid, metallpakendid, komposiitpakendid, klaaspakendid, vanarehvid eraisikutelt, elektri- ja elektroonikaseadmete jäätmed, paber ja kartong, metallid, ohtlike jäätmeid Võru linna, Võru valla ja Lasva valla eraisikutelt. Teiste jäätmete äraandmine toimub vastavalt kehtestatud hinnakirjale. Lähim Jäätmekeskus asub Umbsaare külas (Võru vald). Aia- ja haljastusjäätmeid saab viia Võru linna kompostimisväljakule (Kose tee 2). Nii keskkonnajaama kui jäätmekeskust haldab Võru linna osalusega MTÜ Võru Jäätmekeskus.

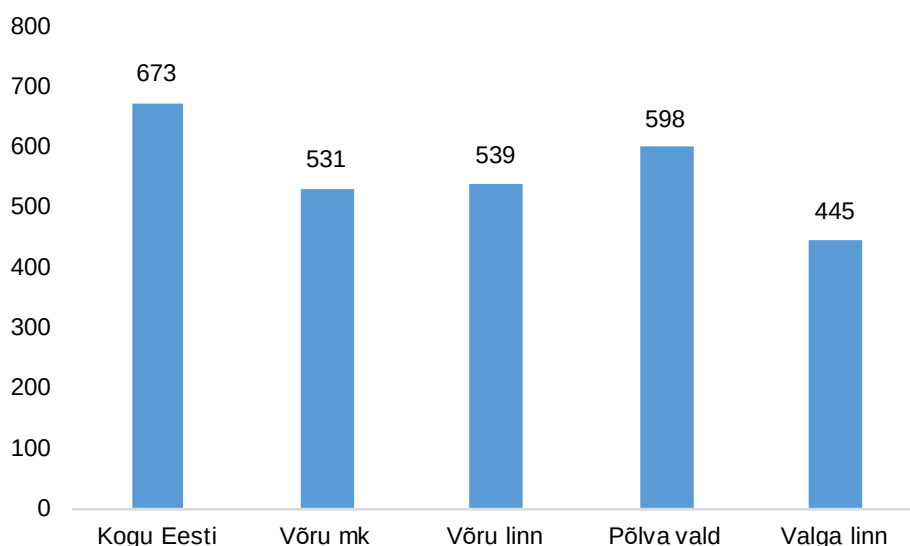
8 Juhtimine

8.1 Linna juhtimine ja eelarve

2016. aastal laekus Võru linnas ühe elaniku kohta üksikisiku tulumaksu 539 eurot, mis on 134 eurot vähem kui Eestis keskmiselt ja kaheksa eurot rohkem kui Võru maakonnas keskmiselt (vt joonised 40 ja 41). Samas on tulumaksu laekumine elaniku kohta aasta-aastalt kasvanud (perioodil 2012-2016 153 euro ehk ligikaudu 40% võrra).

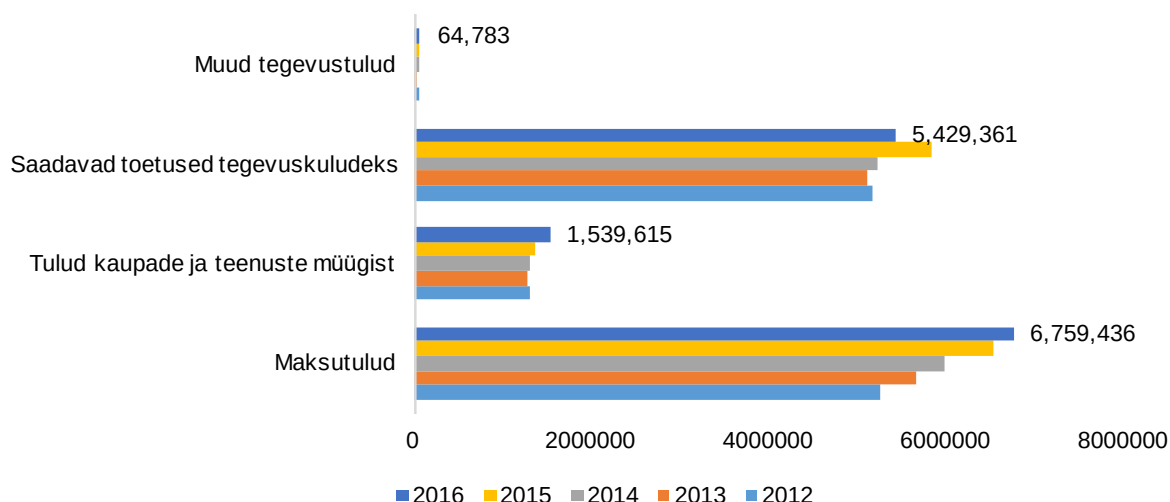

Joonis 40. Üksikisiku tulumaksu laekumine elaniku kohta eurodes Võru linnas 2012-2016 (Allikas: Rahandusministeerium, rahvastikuregister)

Joonis 41. Üksikisiku tulumaksu laekumine elaniku kohta (eurodes) Võru linnas, Valga linnas, Põlva vallas, Võru maakonnas ja Eestis keskmiselt 2016. aastal (Allikas: Rahandusministeerium, rahvastikuregister)

Linna peamised tuluallikad on riigilt tegevuskuludeks saadavad toetused ja maksutulud, vähesel määral ka tulud kaupade ja teenuste müügist (vt joonis 42). Maksutulud on aasta-aastalt kasvanud. 2016. aastal olid põhitegevuse tulud kokku u 14 miljonit eurot (täitmine kassapõhine).

Joonis 42. Võru linna tulud valdkondade lõikes 2012-2016 (täitmine kassapõhine, eurodes)
(Allikas: Rahandusministeerium)

Kõige suurem osa linnaelarvest kulub haridusvaldkonna rahastamiseks (52% kogukuludest), järgnevad vaba aeg ja kultuur (19%) ning sotsiaalne kaitse (10%) (vt tabelid 9 ja 10). Kõige vähem kulub tervishoiu valdkonnale (0,002%). Võrreldes omavahel 2012 ja 2016. aastad on kulud kasvanud peaaegu kõigis valdkondades, v.a majandus ja keskkonnakaitse.

Tabel 9. Põhitegevuse kulude ja investeerimistegevuse väljaminekute jaotus tegevusalade lõikes 2012-2016 (kassapõhine täitmine, eurodes) (Allikas: Rahandusministeerium)

	2012	2013	2014	2015	2016
Üldvalitsemine	1 038 514	975 313	1 071 070	940 171	1 061 287
Avalik kord ja julgeolek	21 027	22 328	32 230	35 236	33 158
Majandus	1 206 005	2 914 484	1 984 280	1 552 298	1 150 976
Keskkonnakaitse	829 904	1 200 143	828 115	452 160	331 166
Elamu- ja kommunaalmaajandus	182 375	449 330	298 885	292 841	219 560
Tervishoid	103	64	1 401	417	257
Vaba aeg, kultuur	2 421 708	2 812 619	2 544 313	2 845 077	2 805 409
Haridus	6 098 231	9 044 490	7 903 796	10 499 495	7 534 298
Sotsiaalne kaitse	1 072 867	1 047 650	1 148 340	1 249 779	1 481 428
Kokku	12 870 734	11 946 589	12 036 209	13 058 346	12 594 219

Tabel 10. Põhitegevuse kulude ja investeerimistegevuse väljaminekute jaotus tegevusalade lõikes 2012-2016 (täitmine kassapõhine, % kogukuludest) (Allikas: Rahandusministeerium)

	2011	2012	2013	2014	2015
Üldvalitsemine	8%	5%	7%	5%	7%
Avalik kord ja julgeolek	0,2%	0,1%	0,2%	0,2%	0,2%
Majandus	9%	16%	13%	9%	8%
Keskkonnakaitse	6%	6%	5%	3%	2%
Elamu- ja kommunaalmajandus	1%	2%	2%	2%	2%
Tervishoid	0,001%	0,000%	0,009%	0,002%	0,002%
Vaba aeg, kultuur	19%	15%	16%	16%	19%
Haridus	47%	49%	50%	59%	52%
Sotsiaalne kaitse	8%	6%	7%	7%	10%
Kokku	100%	100%	100%	100%	100%

Kui 2012. aastal oli Võru linna netovõlakoormuse määr 0%, siis 2016. aastal oli see 27,69% (ligikaudu 3,8 miljonit eurot) ja on iga-aastaselt kasvanud (vt tabel 11). Netovõlakoormus on võlakohustuste ja likviidsete varade vahe ning netovõlakoormuse määr on eelneva suhe põhitegevuse tuludesse. 2018. aastaks prognoositakse netovõlakoormuse määra kasvu 49,8% ja sealt edasi vähenemist ca 30%-ni aastal 2021 (vt tabel 12). Netovõlakoormuse kasv on suuresti tingitud Võru Lasteaed Sõleke rekonstureerimistööde jaoks võetud laenust.

Tabel 11. Netovõlakoormus 2012-2016 (Allikas: Rahandusministeerium)

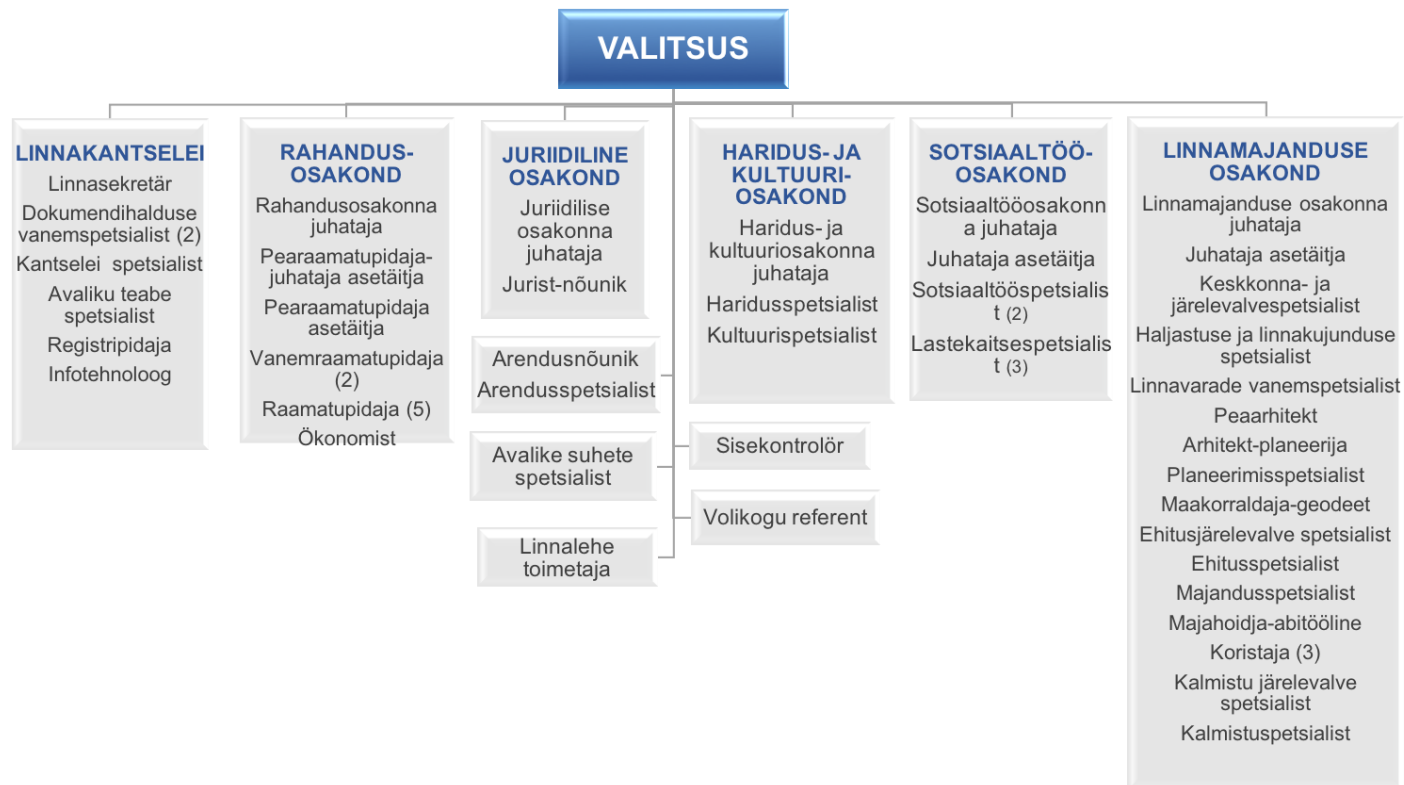
	2012	2013	2014	2015	2016
Neto-võlakoormus (eurodes)	0	2 309 728	2 761 969	3 014 422	3 784 440
Neto-võlakoormuse määr (%)	0	19,2%	22,28%	21,52%	27,69%

Tabel 12. Prognoositav netovõlakoormus 2017-2021 (Allikas: Võru linna eelarvestrateegia 2017-2021)

2017 prognoos	2018 prognoos	2019 prognoos	2020 prognoos	2021 prognoos
7 045 717	7 508 353	7 412 067	6 356 664	5 194 071
48,9	49,8	47,0	38,5	30,3

8.2 Linna juhtimiskorraldus ja organisatsioon

Võru linna omavalitsusorganid on linnavolikogu ja linnavalitsus. Võru linnavolikogu on 21-liikmeline. Linnavolikogu on moodustanud kaheksa alatist komisjoni: hariduskomisjon, keskkonnakomisjon, korrakaitsekomisjon, kultuurikomisjon, majanduskomisjon, rahanduskomisjon, revisjonikomisjon, sotsiaalkomisjon. Võru Linnavalitsus on 3-liikmeline ja sinna kuuluvad linnapea ning kaks abilinnapead.

Joonis 43. Võru Linnavalitsuse koosseis (Allikas: Võru Linnavalitsus)

Võru Linnavalitsuse struktuur koosneb linnakantseleist, rahandusosakonnast, juriidilisest osakonnast, haridus- ja kultuuriosakonnast, sotsiaaltöösakonnast ja linnamajanduse osakonnast (vt joonis 43). Linnavalitsuses on kokku 57 ametikohta (vt tabel 13).

Tabel 13. Linnavalitsuse töökohtade arv 08.05.2017 seisuga (Allikas: Võru Linnavalitsus)

Ametikoha nimetus	Töökohtade arv
Linnapea	1
Abilinnapea	2
Linnasekretär	1
Dokumendihalduse vanemspetsialist	2
Kantselei spetsialist	1
Infotehnoloog	1
Avaliku teabe spetsialist	1
Registripidaja	1
Juriidilise osakonna juhataja	1
Jurist-nõunik	1
Arendusnõunik	1
Arendusspetsialist	1
Avalike suhete spetsialist	1
Linnalehe toimetaja	1
Rahandusosakonna juhataja	1
Pearaamatupidaja-juhataja asetäitja	1
Pearaamatupidaja asetäitja	1
Ökonomist	1
Vanemraamatupidaja	2
Raamatupidajad	5
Haridus-ja kultuuriosakonna juhataja	1
Haridusspetsialist	1
Kultuurispetsialist	1
Sotsiaaltöösakonna juhataja	1
Juhataja asetäitja	1
Lastekaitse spetsialist	3
Sotsiaaltööspetsialist	2
Linnamajanduse osakonna juhataja	1
Juhataja asetäitja	1
Arhitekt-planeerija	1
Planeerimisspetsialist	1
Ehitusjärelvalve spetsialist	1
Ehitusspetsialist	1
Maakorraldaja-geodeet	1
Keskkonna ja järelvalve spetsialist	1
Haljastuse ja linnakujunduse spetsialist	1
Kalmistu järelvalve spetsialist	1
Kalmistuspetsialist	1

Ametikoha nimetus	Töökohtade arv
Linnavarade vanemspetsialist	1
Majandusspetsialist	1
Peaarhitekt	1
Sisekontrolör	1
Volikogu referent	1
Koristaja	3
Majahoidja-abitööline	1
KOKKU	57

Võru linna hallata on neli koolieelset lasteasutust, neli üldhariduskooli, kolm huvikooli, üks kultuuriasutus ja üks sotsiaalasutus. Linnal on kaks tütarettevõtet ja linn on osaline kolme sihtasutuse ja ühe mittetulundusühingu töös. Hallatavate asutuste töökohtade arv on toodud tabelis 13. Linna hallatavates asutustes on kokku 426,5 töökohta (vt tabel 14).

Koolieelsed lasteasutused

- Võru Lasteaed Päkapikk
- Võru Lasteaed Punamütsike
- Võru Lasteaed Sõleke
- Võru Lasteaed Okasroosike

Üldhariduskoolid

- Võru Kesklinna Kool
- Võru Kreutzwaldi Kool
- Võru Täiskasvanute Gümnaasium
- Võru Järve Kool (erivajadustega laste kool)

Huvikoolid

- Võru Muusikakool
- Võru Spordikool
- Võru Kunstikool

Kultuuriasutus

- Võrumaa Keskraamatukogu

Sotsiaalasutus

- Nõõrimaa Tugikodu

Võru linna tütarettevõtted

- Taristuhaldus OÜ (osalus 100%, kommunaalteenused)
- AS Võru Vesi (osalus 92,14%, põhitegevus veevarustus ja kanalisatsioon)

Sihtasutused ja mittetulundusühingud

- SA Võru Spordikeskus
- SA Võru Pensionäride Päevakeskus
- SA Võru Kannel
- MTÜ Võru Jäätmekeskus

Tabel 14. Töökohtade arv Võru linna hallatavates asutustes 01.03.2017 seisuga (Allikas: Võru Linnavalitsus)

Hallatav asutus	Töökoha nimetus	Töökohtade arv
Võrumaa Keskraamatukogu	direktor	1,00
	pearaamatukoguhoidja	1,00
	arendusjuht	1,00
	osakonnajuhatajad	3,00
	raamatukoguhoidja	13
	tehnik	0,50
	koristaja	2,25
	raamatupidaja-asjaajaja	1,00
	bibliograaf	2
	Kokku	24,75
Võru linna lasteaiad	direktor	4
	õppejuht	3,5
	logopeed	6
	eripedagoog	2
	liikumisõpetaja	4,88
	muusikaõpetaja	4,755
	lasteaias õpetaja	76
	majandusjuhataja	4
	infojuht	3,2
	Kokk	11
	koka abitööline	0
	õpetaja abi	38,25
	remonditööline	3,5
	aednik	1,5
	aednik-majahoidja	2
	koristaja	3
	kunstnik	0,8
	arvestaja-asjaajaja	0,5
	laohoidja	1,5
	puhastusteenindaja	1
	ujumisõpetaja	1
	tervishoiutöötaja	1,75
	Kokku	160,98
Võru linna üldhariduskoolid Kokku	direktor	4
	õppejuht	3
	õpetaja	108,95
	majandusjuhataja	3,8
	arvutivõrguadministraator	1,5
	sekretär-juhiabi- infojuht	3,25

Hallatav asutus	Töökoha nimetus	Töökohtade arv
	raamatukoguhoidja	3,5
	huvijuht	2,25
	koristaja	19,75
	Hev koordinaator	0,7
	haridustehnoloog	2
	logopeed	3,5
	sots. pedagoog	3
	IT spetsialist	0,5
	majahoidja	0,5
	pikapäevarühma kasvataja	3,75
	remonditööline-majahoidja	2,3
	ringijuht	6,5
	õppenõustaja	0,5
	Koolipsühholoog	1
	õpetaja abi	4
	kasvataja abi	0,25
	aednik	0,6
	abiõpetaja	3
	eripedagoog	0,50
	infojuht	1,50
	laborant	2,00
	spordirajatiste meister	0,50
	Kokku	162,9
Võru linna huvikoolid	direktor	3
	sekretär	2,5
	treener-õpetaja	17
	bussijuht	2
	huvikooli õpetaja	31,35
	koristaja	3
	haldusjuht	1
	õppealajuhataja	1,5
	riidehoidja	1
	Kokku	55,99
Nõõrimaa Tugikodu	direktor	1
	vanem juhtumikorraldaja	1
	juhtumikorraldaja	1
	vanem-koduteenusetöötaja	1
	koduteenuse töötaja	7
	majandusspetsialist	0,5
	hoolekande assistent	3,5
	tugiisik lapsele	23,475
	perenaine	0,75
	Kokku	24,18
KOKKU		426,5

Lisaks Võru linna arengukavale reguleerivad Võru linna arengut ja toimimist veel mitmed alusdokumendid:

- Võru linna ühisveevärgi- ja kanalisatsiooni arendamise kava 2014-2026
- Võru linna säästva energiamajanduse tegevuskava 2015-2020
- Võru linna soojusmajanduse arengukava 2016-2027
- Võru linna eelarvestarteegia 2017-2021
- Võru linna üldplaneering (2009)

8.3 Koostöö teiste omavalitsuste ja organisatsioonidega

Võru Linnavalitsus on järgmiste Eesti ja välismaa organisatsioonide liige:

- Eesti Linnade Liit
- Võrumaa Omavalitsuste Liit
- MTÜ Võru Jäätmekekeskus
- Union Of The Baltic Cities
- Eesti Tervislike Linnade Võrgustik MTÜ
- Eesti Muusikakoolide Liit
- Eesti Kunstikoolide Liit
- ETKA Andras⁷⁶
- MTÜ Terve Võrumaa

Võru linnal on sõprusleping 12 linnaga: Aluksne linn (Läti), Stadt Bad Segeberg (Saksamaa), Chamray-les-Tours (Prantsusmaa), Härryda (Rootsi), Iisalmi (Soome), Joniškis (Leedu), Kaniv (Ukraina), Laitila (Soome), Landskrona (Rootsi), Smolyan (Bulgaaria), Suwalki (Poola) ja Petseri (Venemaa).

⁷⁶ Euroopa Sotsiaalfondi projekt "Täiskasvanuhariduse edendamine ja õppimisvõimaluste avardamine".

Kasutatud materjalid

1. Eesti Töötukassa statistika <https://www.tootukassa.ee/content/tootukassast/tootud-kohalikes-omavalitsustes>
2. Eesti Statistikaameti andmebaas <http://pub.stat.ee/px-web.2001/dialog/statfile2.asp>
3. Siseministeerium, rahvastikuregister <https://www.siseministeerium.ee/et/tegevusvaldkonnad/rahvastikutoimingud/rahvastikustatistika>
4. Rahandusministeerium <http://www.fin.ee/finantsulevaated>
5. www.haridussilm.ee
6. Keskkonnaregister <http://register.keskkonnainfo.ee/envreg/main#HTTPqUF2vVfoW4LhchNDoblABDGyYvsPV1>
7. Kultuurimälestiste riiklik register <https://register.muinas.ee/public.php>
8. Maakatastri statistika, Maa-ameti Geoportaal <http://geoportaal.maaamet.ee/est/Andmed-ja-kaardid/Maakatastri-andmed/Maakatastri-statistika-p506.html>
9. Inforegister <https://www.inforegister.ee>
10. Ehitisregister <https://www.ehr.ee/app/esileht?0>
11. Politsei- ja piirivalveamet
12. Päästeamet
13. Haigekassa lepingupartnerid, Eesti Haigekassa (2017)
14. Võru maavalitsuse kodulehekülg <https://voru.maavalitsus.ee>
15. Võru linna kodulehekülg <http://www.voru.ee>
16. Võrumaa Turismiinfokeskus
17. Juhend tömbekeskuste määratlemiseks, Siseministeerium, 2013.
18. Vabariigi Valitsuse määrus nr 105 (02.04.2003) "Haiglavõrgu arengukava"
19. Vabariigi Valitsuse määrus nr 47 (16.02.2006) "Võru vanalinna muinsuskaitseala põhimäärus"
20. Vabariigi Valitsuse määrus nr 63 (02.03.2017) "Perioodi 2014-2020 põhikooli õppehoonete investeringute kava kinnitamine"
21. Kultuuriministri määrus nr 12 (03.12.2004) "Võru Instituudi põhimäärus"
22. Võru Linnavolikogu määrus nr 23 (08.06.2016) "Võru linna soojusmajanduse arengukava aastateks 2016-2027"
23. Võru Linnavolikogu määrus nr 2 (12.02.2014) "Võru linna ühisveevärgi- ja kanalisatsiooni arendamise kava aastateks 2014-2026"
24. Võru Linnavolikogu määrus nr 18 (11.11.2015) "Võru linna säästva energiamajanduse tegevuskava aastateks 2015-2020"
25. Võru linna üldplaneeringu seletuskiri, 2007
26. Võru Linnavolikogu 30. aprilli 2014 otsus nr 17 (30.04.2014) "Võru linna üldplaneeringu ülevaatamise tulemused"
27. Võru Linnavalitsuse määrus nr 23 (28.11.2012) "Võru linna tunnuslause ja logo kasutamise kord"
28. Võru Linnavalitsuse määrus nr 5 (02.05.2012) "Koolieelsesse lasteasutusse vastuvõtmise, sealt lahkumise ja väljaarvamise kord"
29. Võru Linnavolikogu määrus nr 14 (09.03.2016) "Sotsiaaltoetuste määramise ja maksmise kord"
30. Võru Linnavolikogu määrus nr 8 (11.04.2012) "Noorsootöö ja huvitegevuse toetuse andmise kord"
31. Võru Linnavolikogu määrus nr 83 (10.09.2008) "Võru linna eelarvest kultuuri-,

- spordi-, noorsootöö-, haridus- ja sotsiaaltöölase tegevustoetuse andmise kord”
32. Võru Linnavolikogu määrus nr 53 (20.06.2007) “Võru linna eelarvest kultuuri-, spordi- ja noorsootöölase üritustele toetuse andmise kord”
 33. Mõttus, K. (2016) “Võru miljöö- ja muinsuskaitsealad: kogukond ja linnaplaneerimine”. (Magistritöö). Eesti Maaülikool. Tartu.
 34. Võru Kesklinna Kooli õppekava (2016)
 35. Võru Noortekeskuse kodulehekül (külastatud 03.04.2017)
<http://www.vorumaanoor.ee>
 36. Võru Pensionäride Päevakeskuse kodulehekül (külastatud 03.04.2017)
<http://www.vorupensionar.ee>
 37. Võru Lasteaed Okasroosike kodulehekül (külastatud 17.03.2017)
<http://www.voruokasroosike.ee/esileht/>
 38. Võru Lasteaed Punamütsike kodulehekül (külastatud 17.03.2017)
<http://www.punamytsike.ee>
 39. Võru Lasteaed Pääpikk kodulehekül (külastatud 17.03.2017)
<http://www.pakapikk.ee/Uudised-page-118/>
 40. Võru Lasteaed Sõleke kodulehekül (külastatud 17.03.2017) <http://www.soleke.ee>
 41. Võru Kesklinna Kooli kodulehekül (külastatud 17.03.2017)
<http://www.tamula.edu.ee>
 42. Võrumaa Arenguagentuuri hallatav vabaühenduste andmebaas (külastatud 16.03.2017) <https://vaa.ee/mtu/>
 43. Võrukivi Tehnopargi kodulehekül (külastatud 16.03.2017)
<http://www.vktehnopark.ee/>
 44. Invest In Võru kodulehekül (külastatud 16.03.2017)
<http://www.investinvoru.com/toostusala/vorusoo/>
 45. Kagu-Eesti Innovatsioonikeskuse kodulehekül (külastatud 16.03.2017)
<http://www.keik.ee/index.php>
 46. Kagu-Eesti Puiduklastri kodulehekül (külastatud 16.03.2017) <https://puiduklaster.ee>
 47. Puidutöötlemise ja mööblitootmise kompetentsikeskuse Tsenter kodulehekül (külastatud 16.03.2017) <http://tsenter.ee>
 48. Võrumaa Turismiliit MTÜ hallatav VÕRUMAA Southern Estonia kodulehekül
www.visitvoru.ee
 49. Kinnisvaraportaali kv.ee (külastatud 21.04.2017) www.kv.ee